

Nr 3.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp, m. m.; given Stockholms slott den 31 oktober 1952.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp;
- 2) lag om ändring i utsökningslagen; och
- 3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

Propositionen syftar till att stärka avbetalningsköparens skydd mot obilliga kontraktsvillkor och att även i övrigt motverka de ekonomiska och sociala olägenheter som visat sig vara förbundna med avbetalningssystemet. I detta syfte upptar propositionen en rad olika förslag. Sålunda avskaffas den

nuvarande bestämmelsen att lagen icke äger tillämpning när avbetalningspriset överstiger 3 000 kronor. Alla avbetalningsköp skola alltså enligt propositionen falla under lagens tvingande bestämmelser. Vidare innehåller propositionen förslag i bland annat följande hänseenden, nämligen om noggrannare regler rörande avräkningen mellan parterna när sålt gods återtages; anstånd med handräckning vid sjukdom, arbetslöshet o. d.; principiellt förbud mot s. k. kopplings- och avräkningsförbehåll; införande av ett stadgande att villkor vid avbetalningsköp, som uppenbarligen strider mot gott affärsskick eller eljest är otillbörligt, må jämkas eller lämnas utan avseende; förbud mot återtagande av oundgängligen behövliga gång- och sängkläder; samt förbud mot utmätning i gods som köpts på avbetalning.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp.

Härigenom förordnas, att 1—6 och 8—17 §§ lagen den 11 juni 1915 om avbetalningsköp¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

1 §.

1 §.

Med avbetalningsköp — — — — — blivit erlagd.

Har avtalet — — — — — ägare därav.

Lagen äger icke tillämpning, när sammanlagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlægga (avbetalningspriset), överstiger tre tusen kronor.

Sammanlagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlægga, benämnes i denna lag avbetalningspriset. Med post avses icke sådan ränta eller gottgörelse för försäkringspremie, som köparen skall särskilt utgiva.

2 §.

2 §.

Underlåter köparen att fullgöra sin betalningsskyldighet, äge säljaren icke på grund därav rätt att taga godset åter, utkräva post, som eljest ej vore förfallen, eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre någon post utestår ogulden minst fjorton dagar utöver förfallodagen och denna post antingen uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller tillsammans med annan ogulden förut förfallen post utgör minst en tjugondel därav.

Där köparen i annat avseende än i första stycket sägs åsidosätter vad

Underlåter köparen att erlægga förfallen post eller eljest fullgöra sin betalningsskyldighet, äge säljaren icke på grund därav rätt att taga godset åter, utkräva post, som eljest ej vore förfallen, eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre köparens underlåtenhet avser belopp, som utestår oguldet minst fjorton dagar utöver förfallodagen, och detta belopp uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller, om i beloppet ingå två eller flera poster, till minst en tjugondel därav, eller ock utgör återstoden av säljarens fordran.

¹ Senaste lydelse av 17 § se SFS 1946:841.

(Gällande lydelse.)

honom åligger, må särskild påföljd, som för sådan händelse kan vara avtalad, icke vinna tillämpning, för så vitt sådant med hänsyn till de föreliggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt.

3 §.

Vill säljaren taga godset åter, skall vid uppgörelse mellan honom och köparen värdet av godset, då det återtages, räknas köparen till godo.

4 §.

Säljaren äge, där godset återtages, räkna sig till godo, förutom oguldna poster, för vilka betingad förfallodag är inne vid tiden för godsets återtagande, nio tiondelar av övriga då oguldna poster; har säljaren vid domstol yrkat godsets återbekommande, skall i stället tagas hänsyn till tiden för stämningens delgivning. Ränta skall ock tillgodoräknas säljaren, där sådan blivit utfäst eller enligt lag skall utgå.

(Föreslagen lydelse.)

Därest köparen efter utgången av den i första stycket angivna fristen men innan godset återtages erlägger belopp, som ej betalats i rätt tid, jämte ränta samt ersätter kostnader, som säljaren måst vidkännas i anledning av dröjsmålet, må säljaren ej göra gällande påföljd, som i första stycket sägs, om detta skulle vara obilligt med hänsyn till att dröjsmålet berott på att köparen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller av annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter.

3 §.

Vill säljaren taga godset åter, skall vid uppgörelse mellan honom och köparen värdet av godset, då det återtages, räknas köparen till godo. Godsets värde beräknas efter vad säljaren kan antagas utvinna genom att ombesörja dess försäljning på lämpligt sätt. Hänsyn skall sålunda tagas till omständigheter, som äro ägnade att höja värdet i säljarens hand, såsom att han kan ånyo sälja godset i egen rörelse och dessförinnan bota möjligen förefintlig skada därå.

4 §.

Säljaren äge, där godset återtages, räkna sig till godo:

1) oguldna poster, för vilka i avtalet bestämd förfallodag är inne vid tiden för godsets återtagande;

2) så stor kvotdel av övriga oguldna poster som det pris, vilket godset skulle hava betingat om det köpts mot kontant betalning, utgör i förhållande till avbetalningspriset;

3) ränta och gottgörelse för försäkringspremie, som säljaren har att

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Förmår köparen eller säljaren visa, att det pris, som godset skulle hava betingat, om det sålts mot kontant betalning (kontantpriset), med mer eller mindre än en tiondel understiger avbetalningspriset, skall sammanlagda beloppet av de icke förfallna posterna i stället för att minskas till nio tiondelar beräknas till den kvotdel, som kontantpriset utgör i förhållande till avbetalningspriset.

Kostnad, som säljaren måste vidkännas för godsets återtagande, skall ock räknas honom till godo.

5 §.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som enligt 4 § eller, där fråga är om handräckning, enligt 12 § räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre överskottet gäldas till köparen eller nedsättning sker, efter ty i 13 § andra stycket stadgas.

Är godsets —————

6 §.

Där säljaren yrkat att återbekomma godset, äge köparen, i stället för att fullgöra sin betalningsskyldighet enligt avtalet, på en gång betala vad säljaren enligt 4 § har att fordra. Gör köparen det eller gäldar han, där fråga är om handräckning, det belopp, som därvid räknats säljaren till godo, må ej godset återtagas.

Har säljaren —————

fordra och som icke inräknats i avbetalningspriset;

4) kostnad, som säljaren måste vidkännas för godsets återtagande; samt

5) i fall köparens rätt till godset är beroende av att han ersätter säljaren för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset, fordran å sådan ersättning.

Har säljaren i avtalet uppgivit det pris, till vilket han skulle varit villig att sälja godset mot kontant betalning, lägges denna uppgift till grund för beräkningen enligt första stycket 2), där det ej kan antagas, att godset kunde hava köpts till lägre pris.

5 §.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som enligt 4 § räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre han gäldar överskottet till köparen eller, om godsets värdering verkställts av utmättningsman, hos denne nedsätter överskottet.

överskjutande beloppet.

6 §.

Där säljaren yrkat att återbekomma godset, äge köparen, i stället för att fullgöra sin betalningsskyldighet enligt avtalet, på en gång betala vad säljaren enligt 4 § har att fordra. Gör köparen det, må ej godset återtagas.

— att fordra.

Vill köparen i annat fall än i första stycket avses fullgöra sin betalningsskyldighet i förtid, äge han rätt där-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

till. Säljarens fordran skall därvid beräknas enligt de i 4 § angivna grunderna; dock skall, om betalning sker å annan tid än någon i avtalet bestämd förfallodag, den post, som närmast förfaller till betalning, i sin helhet räknas säljaren till godo.

8 §.

Har säljaren förbehållit sig, att köparens rätt till gods, som blivit genom ett avbetalningsköp försålt, skall vara beroende därav att han rätteligen fullgör vad honom enligt annat sådant avtal åligger, skall, där köparen det yrkar, vid tillämpning av de i 2 § första stycket givna bestämmelser så anses som om allt godset blivit genom samma avbetalningsköp försålt.

(Jämför 2 § andra stycket.)

9 §.

Innehåller avtalet bestämmelse, enligt vilken köparens underlåtenhet att fullgöra vad honom åligger skall medföra, att han icke äger åtnjuta betingad förfallotid, och utkräver säljaren med åberopande av sådan bestämmelse hela den överenskomna betalningen eller större del därav än som fränsett bestämmelsen skulle vara till betalning förfallen, skola i fråga om beräkningen av säljarens fordran de i 4 § första och andra styckena givna regler äga motsvarande tillämpning.

8 §.

Förbehåll att köparens rätt till godset skall vara beroende av att köparen fullgör annan förpliktelse än sådan, som åligger honom enligt avbetalningsköpet, vare utan verkan, såframt förbehållet ej avser ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset.

Vad i första stycket sägs gälle ock förbehåll att av köparen inbetalt belopp först skall avräknas å fordran, som tillkommer säljaren av annan grund än avbetalningsköpet.

Skulle tillämpning av annat villkor vid avbetalningsköp uppenbarligen vara stridande mot gott affärsskick eller eljest otillbörlig, må villkoret jämkas eller lämnas utan avseende.

9 §.

Innehåller avtalet bestämmelse, enligt vilken köparens underlåtenhet att fullgöra vad honom åligger skall medföra, att han icke äger åtnjuta betingad förfallotid, och utkräver säljaren med åberopande av sådan bestämmelse hela den överenskomna betalningen eller större del därav än som fränsett bestämmelsen skulle vara till betalning förfallen, skola i fråga om beräkningen av säljarens fordran de i 4 § givna reglerna äga motsvarande tillämpning.

(Gällande lydelse.)

10 §.

Har om avbetalningsköp upprättats skriftlig handling, äge säljaren hos utmätningsmannen i den ort, där godset finnes, söka handräckning för godsets återtagande. Sådan ansökan skall göras skriftligen och innehålla uppgift å oguldna poster med deras förfallotider samt vara åtföljd av köpehandlingen i huvudskrift och bestyrkt avskrift.

Kostnaden för — — — — — av sökanden.

Angående rätt för utmätningsman att i vissa fall meddela handräckning utan hinder av köparens frånvaro skall vad i 59 och 60 §§ utsökningslagen är i fråga om utmätning föreskrivet äga motsvarande tillämpning.

11 §.

Handräckning må ej beviljas, med mindre utmätningsmannen finner uppenbart, att med betalningen föreligger sådant dröjsmål, som i 2 § sägs.

(Föreslagen lydelse.)

10 §.

Säljaren äge hos utmätningsmannen i den ort, där godset finnes, söka handräckning för godsets återtagande, under förutsättning att om avbetalningsköpet upprättats en av köparen underskriven handling, som

1) innehåller förbehåll om säljarens äganderätt eller om rätt för säljaren att återtaga godset;

2) upptager det pris, till vilket säljaren skulle varit villig att sälja godset mot kontant betalning; samt

3) angiver vad köparen har att erlægga och när de särskilda beloppen förfalla till betalning.

Ansökan om handräckning skall göras skriftligen samt innehålla uppgift å den del av avbetalningspriset, som utestår ogulden, och där säljaren gör anspråk på ränta, gottgörelse för försäkringspremie eller ersättning, som i 4 § första stycket 5) avses, vad han i sådant hänseende fordrar. Ansökningen skall vara åtföljd av köpehandlingen i huvudskrift och bestyrkt avskrift.

Vad i 59 och 60 §§ utsökningslagen är föreskrivet i fråga om utmätning skall äga motsvarande tillämpning med avseende å handräckning enligt denna lag.

11 §.

Handräckning må beviljas endast där utmätningsmannen finner uppenbart, att sådant dröjsmål föreligger med betalningen, som i 2 § första stycket sägs, eller att köparen eljest åsidosatt förpliktelse, vars uppfyllande är av väsentlig betydelse för säljaren.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Gång- och sängkläder, som äro oundgängligen behöfliga för köparen, hans make och oförsörjda barn eller adoptivbarn, må icke i något fall återtagas.

Visar köparen — — — — — heller beviljas.

12 §.

Då fråga är om handräckning, som i denna lag avses, skall vad i 4 § andra stycket är stadgat om beräkning av säljarens fordran icke äga tilllämpning. Ej heller skall i ty fall ränta räknas säljaren till godo.

12 §.

Finnes, då handräckning sökts på grund av dröjsmål med betalningen, dröjsmålet bero på att köparen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller av annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter, som kunna antagas vara av tillfällig natur, äge utmätningssvårigheten, såframt icke säljarens rätt till godset äventyras eller hans rätt eljest otillbörligt åsidosättes, medgiva anstånd med verkställigheten intill tre månader från dagen för ansökningen om handräckning. Där synnerliga skäl därtill äro, må anstånd ånyo medgivas intill sex månader från nämnda dag. Utmätningssvårigheten må föreskriva villkor för anståndet och, om anledning därtill förekommer, förklara att anståndet skall upphöra att gälla.

13 §.

Gods, för — — — — — vid värderingen.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre han hos utmätningssvårigheten nedsätter det överskjutande beloppet.

13 §.

(Jämför 5 § första stycket.)

14 §.

Beslut i — — — — — klagan föras.

Är köparen eller säljaren missnöjd med värdering eller annan åtgärd, som vid handräckningen vidtagits,

14 §.

Är köparen eller säljaren missnöjd med värdering eller annan åtgärd, som vid handräckningen vidtagits,

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

eller vill någon av dem påkalla sådan uppgörelse, som skolat äga rum, om godset återtagits annorledes än genom handräckning, vare honom ej förment att efter stämning å den andre utföra sin talan vid domstol. Visar ej säljaren, att han *instämt* sådan talan inom *trettio dagar* efter det handräckning gavs eller, där förrättningen inom den tid överklagats, inom lika tid efter det överexekutors beslut meddelades, äge köparen hos utmätningssmannen lyfta det belopp, som, *efter ty i 13 § andra stycket sägs*, må hava blivit hos denne nedsatt.

15 §.

Vid förrättning för verkställighet av dom, varigenom köparen förpliktats utgiva gods, som blivit försålt genom avbetalningsköp, skall, där ej i domen annorlunda förordnats, i fråga om värdering av godset gälla vad i 13 § första stycket är stadgat.

Är någon missnöjd med det värde, som satts å godset, stånde honom fritt att instämma sin talan till domstol.

16 §.

Jämte de stadganden, som i 10—15 §§ finnas meddelade, skola i fråga om förrättning, som där avses, utsköningslagens föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

vare honom ej förment att efter stämning å den andre utföra sin talan vid domstol. Visar ej säljaren, att han *väckt* sådan talan inom *en månad* efter det handräckning gavs eller, där förrättningen inom den tid överklagats inom lika tid efter det överexekutors beslut meddelades, äge köparen hos utmätningssmannen lyfta det belopp, som *enligt 5 § första stycket* må hava blivit hos denne nedsatt.

15 §.

Bestämmelserna i 11 § andra stycket och 12 § skola äga motsvarande tillämpning beträffande förrättning för verkställighet av dom, varigenom köparen förpliktats utgiva gods, som blivit sålt genom avbetalningsköp.

Vid förrättning, som i första stycket avses, skall, där ej i domen annorlunda förordnats, i fråga om värdering av godset gälla vad i 13 § är stadgat. *Beträffande talan mot utmätningssmannens värdering skola bestämmelserna i 14 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.*

16 §.

Jämte de stadganden, som i 10—15 §§ finnas meddelade, skola i fråga om förrättning, som där avses, utsköningslagens föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse. *Har säljaren medgivit uppskov med sökt förättning och har på grund därav verkställighet ej skett, då sex måna-*

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

der förflutit från dagen för ansökningen, vare ansökningen förfallen.

För fordran på grund av avbetalningsköp må det gods köpet avser icke tagas i mät.

17 §.

Har köparen, i avtalet eller sedermera, för den händelse han framdeles skulle komma att åsidosätta sina förpliktelser, avstått från någon rätt eller förmån, som honom enligt här ovan givna stadganden tillkommer, skola dessa ändock lända till efterrättelse.

17 §.

Har köparen, i avtalet eller sedermera, för den händelse han framdeles skulle komma att åsidosätta sina förpliktelser, avstått från någon rätt eller förmån, som honom enligt här ovan givna stadganden tillkommer, skola dessa ändock lända till efterrättelse. *Utfästelse, varigenom köparen avstått från honom enligt 6 § tredje stycket tillkommande rätt till förskottsbetalning, vare utan verkan.* utan verkan.

Avtal om — — — — —

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1954. Har avbetalningsköp slutits före nämnda dag, skall dock, i den mån ej annat följer av vad här nedan sägs, äldre lag äga tillämpning med avseende därå.

Vad 8 § tredje stycket nya lagen innehåller om jämkning eller åsidosättande av villkor vid avbetalningsköp skall lända till efterrättelse, där sådant villkor göres gällande först efter lagens ikraftträdande.

Bestämmelserna i 12 § ävensom 15 § första stycket nya lagen i vad detta stycke innehåller hänvisning till 12 § skola, i fråga om förrättning som sökes efter nya lagens ikraftträdande, äga tillämpning, där avbetalningspriset icke överstiger tre tusen kronor.

Stadgandet i 16 § första stycket andra punkten nya lagen skall gälla, där av säljaren medgivet uppskov med sökt förrättning består vid la-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

gens ikraftträdande så ock om säljaren därefter medgiver sådant uppskov; och skall i förstnämnda fall i stadgandet angiven tid av sex månader räknas från dagen för ikraftträdandet.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändring i utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att i utsökningslagen skall införas en ny paragraf, betecknad 43 §, av följande lydelse samt att 62 § samma lag¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

43 §.

Vid verkställighet av dom, varigenom den som köpt gods genom avbetalningsköp förpliktats att utgiva godset, skall föreskriften i 15 § första stycket lagen om avbetalningsköp iakttagas.

62 §.

Av gäldenärs — — — med lösören.

Häftar på — — — övriga tillgångar.

Hurusom med — — — nämnda lag.

Vid utmätning för fordran på grund av avbetalningsköp skall föreskriften i 16 § andra stycket lagen om avbetalningsköp iakttagas.

—————

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1954.

—————

¹ Senaste lydelse se SFS 1928: 164.

Fö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 30 juni 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

Med automobil — — — i timmen.

Härvid förstås — — — på skenor.

Till automobil — — — av gående.

Beträffande automobil, som sålts genom avbetalningsköp eller annat köp med äganderättsförbehåll, skall vid tillämpningen av denna lag köparen anses som ägare, ändå att äganderätten ännu icke övergått å honom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1954.

¹ Senaste lydelse se SFS 1951:650.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 augusti 1952.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga rörande *ändrad lagstiftning om avbetalningsköp*. Föredraganden anför följande.

Efter utredning i nordiskt samarbete avlämnade särskilt tillkallade utredningsmän den 14 oktober 1950 betänkande med förslag till ändrad lagstiftning om avbetalningsköp (SOU 1950: 42). Vid betänkandet fanns fogade förslag till lag angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp och förslag till lag angående ändrad lydelse av 62 § utsökninglagen. Lagförslagen torde såsom *Bilaga A* få fogas till protokollet.

Över detta betänkande med därvid fogade lagförslag har efter remiss yttranden avgivits av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Nedre Norrland, kommerskollegium, socialstyrelsen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Malmöhus, Kronobergs, Göteborgs och Bohus, Örebro, Gävleborgs och Norrbottens län, överexekutorerna i Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges industrieförbund, kooperativa förbundet, Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, Sveriges möbelhandlares centralförbund, Sveriges pianoförbund, Sveriges radiohandlares riksförbund, Sveriges järnhandlareförbund, svenska bokförläggareföreningen, Sveriges automobilhandlareförbund, svenska bankföreningen, tjänstemännens centralorganisation, landsorganisationen i Sverige, Sveriges lantbruksförbund, svenska lasttrafikbilägareförbundet, motormännens riksförbund, föreningen Sveriges stadsfogdar, föreningen Sveriges landsfiskaler och Sveriges advokatsamfund.

Kommerskollegium har jämväl överlämnat yttranden av handelskamrarna i riket. Överståthållarämbetet har bifogat ett yttrande av förste stadsfogden i Stockholm samt de hörda överexekutorerna yttranden av förste stadsfogdarna i respektive städer. Länsstyrelsen i Malmöhus län har bifogat yttranden av magistraterna i Malmö, Hälsingborg och Lund samt av stadsfogden i Lund och föreningen Malmöhus läns landsfiskaler, länsstyrelsen i Örebro län yttranden av magistraten i Örebro, stadsfogden därstädes, landsfogden i Örebro län och Örebro länsavdelning av föreningen Sveriges lands-

fiskaler samt länsstyrelsen i Gävleborgs län av föreningen Gävleborgs läns landsfiskaler.

Tillfälle att avgiva yttrande över betänkandet har därjämte beretts cykel- och sporthandlarnas riksförbund, Sveriges pälsvaruhandlares riksförening, svenska droskbilägareförbundet, svenska omnibusägareförbundet och svenska exekutionsmännens riksförbund, men från dessa organisationer har yttrandet ej inkommit.

Jag anhåller nu att få upptaga detta lagstiftningsärende till behandling. I detta sammanhang torde jag även få i ett särskilt avsnitt behandla frågan om avbetalningssäljares ställning enligt bilansvarighetslagen.

Inledning.

Gällande bestämmelser om avbetalningsköp finns upptagna i lagen den 11 juni 1915 om avbetalningsköp. Frånsett vissa processuella bestämmelser innehåller lagen i det stora hela samma regler som en norsk lag i ämnet av år 1916, en dansk lag av år 1917 och en finsk lag av år 1933.

Enligt avbetalningslagen förstås med avbetalningsköp ett avtal, varigenom lösöre säljes mot betalning i särskilda poster, av vilka en eller flera skall erläggas efter det godset utgivits till köparen, och under villkor att säljaren skall äga rätt antingen att återtaga godset, om köparen åsidosätter vad som åligger honom, eller att äganderätten till godset skall förbli hos säljaren intill dess betalningen eller viss del därav blivit erlagd. Lagen äger emellertid icke tillämpning, om sammanlagda beloppet av de poster som köparen enligt avtalet har att erlägga (avbetalningspriset) överstiger 3 000 kronor.

Lagen innehåller åtskilliga regler, som avser att bereda köparen skydd mot alltför stränga avtalsbestämmelser om påföljder av kontraktsbrott. Sålunda stadgas bl. a., att om köparen underlåter att fullgöra sin betalningsskyldighet, säljaren ej äger att på grund därav återtaga godset, utkräva post som eljest ej vore förfallen eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre någon post utestår ogulden minst fjorton dagar utöver förfallodagen och denna post antingen uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller tillsammans med annan ogulden, förut förfallen post utgör minst en tjugonedel därav (2 § första stycket). Om köparen i annat avseende än nu sagts åsidosätter vad som åligger honom, må särskild påföljd härför icke vinna tillämpning, försåvitt detta med hänsyn till de föreliggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt (2 § andra stycket).

Å andra sidan innehåller lagen vissa bestämmelser, som avser att underlätta återtagande av egendom, som sålts genom avbetalningsköp. I detta hänseende stadgas, att därest skriftlig handling upprättats om avbetalningsköp, säljaren äger att direkt hos utmätningsmannen i orten söka handräckning för godsets återtagande (10 §).

Frågan om revision av 1915 års lagstiftning rörande avbetalningsköp har vid flera tillfällen varit föremål för uppmärksamhet. Sålunda anhöll 1927

års riksdag i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 183) om utredning rörande avbetalningssystemets omfattning och verkningssätt. I skrivelsen uttalades, att avbetalningssystemet enligt riksdagens mening utvecklat sig på ett sådant sätt, att det kunde befaras medföra allvarliga vådor av den art, att åtgärder i reglerande syfte från det allmännas sida kunde befinnas av behovet påkallade. Riksdagen antydde åtskilliga utvägar, varigenom man kunde tänkas råda bot på missförhållandena. Bland annat framhölls, att en reglering av agentverksamheten säkerligen skulle medföra ett bättre tillstånd över huvud taget inom avbetalningshandeln. Införandet av en bestämmelse, att varor under ett visst värde ej finge säljas på avbetalning utan tillstånd av offentlig myndighet, kunde måhända verka i samma riktning. Vidare pekade riksdagen på möjligheten att såsom ett medel att inskränka avbetalningsköp av lyxartiklar begränsa den tid, på vilken ett avbetalningsköp finge avslutas.

Den av riksdagen begärda utredningen påbörjades inom handelsdepartementet och fortsattes av kommerskollegium, som 1933 framlade förslag i ämnet. Kollegiet ställde sig avvisande till tanken att genom statlig reglering av agentverksamheten komma till rätta med missförhållandena. Enligt kollegiets mening borde ej heller komma i fråga att göra rätten att driva försäljning på avbetalning beroende av offentlig myndighets prövning eller att begränsa den tidrymd, inom vilken avbetalningsköpare hade att fullgöra sin betalningsskyldighet. Kollegiet föreslog i stället, att rättsverkan skulle frånkännas äganderättsförbehåll, då köpet avsåge kläder, skodon eller vissa lyxföremål eller avbetalningspriset icke överstege 500 kronor. Vidare föreslogs en höjning av värdegränsen för lagens tillämpningsområde från 3 000 till 5 000 kronor.

I proposition (nr 98) till 1934 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag till ändrade bestämmelser om åtal för förskingring av avbetalningsgods. Förslaget innebar, att förskingring av avbetalningsgods icke längre skulle falla under allmänt åtal utan hänföras till målsägandebrott. Föredragande departementschefen uttalade, att den föreslagna ändringen beträffande åtalsrätten otvivelaktigt skulle komma att tvinga säljarna till en viss försiktighet, då det gällde att anskaffa köpare, och därmed rikta sin udd mot ett av grundfelen i avbetalningssystemet såsom det utvecklats i vårt land. På anförda skäl avvisades den av kommerskollegium ifrågasatta utvägen. Frågorna om reglering av agentverksamheten och införande av tillståndstvång för avbetalningshandel upptogs icke till behandling, enär verkningarna av den föreslagna ändringen av åtalsrätten ansågs böra avvaktas, innan andra och mera vittgående åtgärder vidtogs.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag till ändrade bestämmelser om åtal för förskingring av avbetalningsgods. Sedermera har genom 1942 års lagstiftning om förmögenhetsbrott vad som tidigare betecknades såsom förskingring av avbetalningsgods inordnats under begreppet olovligt förfogande, varom stadgas i 22 kap. 4 § strafflagen. Sådant brott må jämlikt 22 kap. 10 § icke åtalas av allmän åklagare, med mindre statsåklagaren finner åtal vara ur allmän synpunkt påkallat.

I samband med att 1934 års riksdag biföll förslaget om ändrade åttalsregler anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 195) om förnyad utredning rörande verkningarna av avbetalningshandeln. I första lagutskottets vid riksdagens skrivelse fogade utlåtande (nr 49) uttalades bl. a. att det icke syntes utslutet, att ett ingripande mot agenter skulle kunna ske, på sätt ifrågasatts i skrivelsen från 1927 års riksdag. Tanken att inskränka eller upphäva befogenheten för säljaren att utan föregående dom erhålla handräkning för godsets återfående borde jämväl övervägas.

Med anledning av 1934 års riksdagsskrivelse verkställdes inom justitiedepartementet vissa förarbeten för en revision av lagstiftningen om avbetalningsköp. Sålunda framlade nuvarande professorn Folke Schmidt i ett den 31 mars 1938 dagtecknat betänkande (SOU 1938: 11) riktlinjer för en lagstiftning om ägareförbehåll och avbetalningsköp. Över detta betänkande avgavs efter remiss yttranden av kommerskollegium samt ett flertal organisationer och företag. Vidare utförde kommerserådet Siegfried Matz en förberedande utredning, vars resultat redovisas i ett den 28 december 1946 avlämnat betänkande.

Den 27 februari 1947 tillkallade jag härefter med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande f. d. justitierådet Rudolf Eklund, tillika ordförande, och professorn Folke Schmidt att inom justitiedepartementet verkställa utredning om ny lagstiftning rörande avbetalningsköp och därmed sammanhängande spörsmål. Samtidigt förordnade jag sekreteraren Gunnar Hindemark, civilökonom Ragnar Ivestedt, ombudsmannen Harry Lindblom, f. d. förste stadsfogden Henrik Mellström, direktören Gustaf Sahlin, förlagschefen Herman Stolpe och förtroendemannen Charles Winroth att på kallelse av ordföranden deltaga i överläggningar med utredningsmännen. Den 8 oktober 1948 utsågs disponenten Einar Franzén att tillsammans med de förut tillkallade personerna deltaga i överläggningarna.

Såsom inledningsvis omnämnts avlämnade utredningen i oktober 1950 förslag till ändrad lagstiftning om avbetalningsköp. Förslaget bygger i det väsentliga på resultat, som uppnåtts vid överläggningar med delegerade från Danmark, Finland och Norge, i vilka länder även utarbetats förslag till ny lagstiftning rörande avbetalningsköp. De fyra förslagen stämmer nära överens såvitt angår de civilrättsliga bestämmelserna. Det har visat sig möjligt att på vissa punkter, där de nu gällande nordiska lagarna skiljer sig från varandra, nå större enhetlighet. Även i redaktionellt hänseende har uppnåtts en nära överensstämmelse. De exekutionsrättsliga bestämmelserna företer i större grad olikheter, vilket främst beror på att det vid utformandet av dessa bestämmelser varit nödvändigt att taga hänsyn till skiljaktigheter rörande det exekutiva förfarandet i allmänhet.

I enlighet med sina direktiv har utredningen sett som sin främsta uppgift att finna sådana rättsregler, som lämnar köparen erforderligt skydd mot obilliga kontraktsvillkor och även i övrigt motverkar de ekonomiska och sociala olägenheter som visat sig vara förbundna med avbetalningssystemet. I detta syfte har utredningen framlagt förslag till en rad åtgärder. De

viktigaste förslagen är den nuvarande värdegränsens slopande (1 §); principiellt förbud mot s. k. kopplingsförbehåll (8 § första stycket); införande av ett stadgande att villkor vid avbetalningsköp, som uppenbarligen strider mot gott affärsskick eller eljest är otillbörligt, må jämkas eller lämnas utan avseende (8 § tredje stycket); förbud mot återtagande av oundgängligen behövligen gång- och sängkläder (11 § andra stycket); anstånd med handräckning vid sjukdom, arbetslöshet o. d. (12 §); förbud mot utmätning i gods som köpts på avbetalning (16 § andra stycket); och införande av ett stadgande varigenom säljarens rätt att återtaga godset preskriberas efter viss tid (18 §). Vidare har utredningen i syfte att råda bot på missförhållandena inom avbetalningshandeln föreslagit en bestämmelse av innehåll att, om någon som yrkesmässigt säljer gods på avbetalning finnes bedriva verksamheten i strid mot vad gott affärsskick emot köpare skäligen kräver, domstol skall äga på talan av allmän åklagare vid vite förbjuda säljaren att under viss tid, högst fem år, sälja gods på avbetalning (19 §).

Utredningens förslag har i stort sett fått ett mycket gynnsamt mottagande under remissbehandlingen. Förslaget anses sålunda av flertalet remissinstanser ägnat att lindra de skadeverkningar, som befunnits vidlåda avbetalningshandeln, utan att den lojala handelns legitima intressen åsidosatts eller kommit i fara. Även flera av handelns representanter bland remissinstanserna anser förslaget i allt väsentligt innefatta en ändamålsenlig avvägning mellan säljarens och köparens intressen. Vissa näringsorganisationer ifrågasätter emellertid om icke förslaget i åtminstone några hänseenden utformats alltför mycket till köparens förmån. En kritisk inställning till förslaget präglar det yttrande som avgivits av *advokatsamfundet*, vilket betonar att en lagstiftning som i oskäligt hög grad ökar avbetalningssäljarnas förlustrisker kan medföra icke önskvärda konsekvenser i form av bland annat höjda priser även för de skötsamma avbetalningsköparna, vägran att sälja vissa slag av föremål på avbetalning eller rentav en mera allmän strävan från säljarnas sida att slopa systemet med avbetalningskontrakt och i stället sälja sina varor genom vanliga kreditköp med äganderättsförbehåll, i vilket sistnämnda fall lagen om avbetalningsköp sattes heit ur kraft. Vissa modifikationer i förslaget är enligt advokatsamfundets mening därför önskvärda. Även åtskilliga andra remissinstanser har på enskilda punkter framställt erinringar mot förslaget.

För egen del anser jag, att utredningens förslag i stort sett innefattar en ändamålsenlig gränsdragning mellan köparens behov av skydd mot obilliga kontraktsvillkor och mot en ur sociala synpunkter alltför hård tillämpning av den med äganderättsförbehållet, å ena sidan, samt säljarens berättigade krav på säkerhet för sin fordran, å den andra. Jag anser följaktligen förslaget väl ägnat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. I vad mån de under remissbehandlingen på olika punkter framförda ändringsförslagen bör beaktas, kommer att diskuteras i det följande.

Från lagteknisk synpunkt föreligger frågan, huruvida en helt ny lag om avbetalningsköp bör komma till stånd eller om de ifrågasatta bestämmel-

serna lämpligen kan införas i form av ändringar i den gällande lagen. Såsom utredningen framhållit (s. 28 i betänkandet) kan det — särskilt med hänsyn till att lagen i stor utsträckning användes av personer utan juridisk utbildning, vilka är förtrogna med den gamla lagen — innebära en fördel, att gällande lags uppställning och text i största möjliga utsträckning bibehållas. Även om den av utredningen valda metoden har vissa nackdelar, synes dock övervägande skäl tala för densamma, och den har också under remissbehandlingen lämnats utan erinran i alla yttranden utom ett. Jag vill därför förorda metoden i fråga.

Innan jag härefter övergår till att behandla de olika detaljfrågorna, anholder jag att få upptaga spørsmålet om möjligheten att ur mera allmänna synpunkter åstadkomma en bättre ordning inom avbetalningshandeln.

Diskussion av vissa utvägar att uppnå en bättre ordning inom avbetalningshandeln.

Betänkandet.

Utredningen har till en början övervägt de utvägar att uppnå en bättre ordning inom avbetalningshandeln, som tidigare anvisats under behandlingen av hithörande problem.

Därvid har utredningen i första hand berört vissa reformförslag som åsyftat en näringsrättslig reglering av avbetalningshandeln eller med andra ord införandet av ett *k o n c e s s i o n s s y s t e m*. Utredningen har för sin del icke ansett sig kunna förorda införandet av ett dylikt system och som skäl för denna sin ståndpunkt främst anfört (s. 23), att ett koncessions-system skulle medföra en avsevärd arbetsbörda för de myndigheter, som skulle handha dessa ärenden, att det säkerligen skulle vara svårt att effektivt övervaka efterlevnaden av en dylik lagstiftning och att systemet skulle innebära en onödig belastning för de enskilda näringsidkarna.

Utredningen har härefter (s. 24) framhållit, att de missförhållanden som framträtt i samband med agentverksamheten starkt betonats under den tidigare diskussionen och att det stundom gjorts gällande, att en sanering av agentverksamheten vore den mest angelägna reformen inom avbetalningshandeln. Utredningen har likväl icke funnit sig kunna biträda en ordning, enligt vilken inom avbetalningshandeln ej skulle få användas andra agenter än sådana, som vore godkända av offentlig myndighet. Mot en sådan ordning kunde enligt utredningens mening samma invändningar i stort sett anföras som mot införande av koncessionstvång för rätt att driva avbetalningsförsäljning. Utredningen har ej heller kunnat ansluta sig till ett av Matz i dennes betänkande framlagt förslag att avbetalningsköp, som ingåtts under medverkan av agent, skulle kunna hävas av köparen inom viss tid från det denne mottagit säljarens bekräftelse av avtalet. Under de gemensamma nordiska överläggningarna hade — anför utredningen — rätt enighet om, att det för att komma till rätta med missförhål-

landena i samband med agentverksamheten icke vore en lämplig utväg att medge köpare rätt att godtyckligt rygga alla genom agent förmedlade avbetalningsköp. Det hade därvid framhållits, att konsekvenserna av en sådan regel skulle kunna bli betänkliga, i det att den uppfattningen kunde vinna insteg, att ingångna avtal icke behövde hållas.

Några av de äldre reformförslagen har tagit sikte på att söka hindra avbetalningshandel med vissa varuslag. I detta syfte har föreslagits att rättsverkan — antingen helt och hållet eller åtminstone i straffrättsligt hänseende och i förhållande till tredje man — skulle fränkännas äganderättsförbehåll beträffande vissa angivna slag av varor. Utredningen har på närmare anförda skäl — rörande vilka må hänvisas till s. 25 i betänkandet — tillbakavisat denna tanke både i vad angår lyxartiklar och beträffande konsumtionsvaror.

Utredningen har även (s. 26) ansett sig böra avstyrka det vid ett par tillfällen framförda förslaget att fränkänna äganderättsförbehåll rättsverkan, där avbetalningspriset icke uppgår till visst minimibelopp. Till stöd för sin uppfattning i denna del har utredningen anført, att varje värdegräns måste bli godtycklig samt att en regel om ogiltighet av äganderättsförbehåll vid köp under ett visst värde skulle huvudsakligen komma att beröra de ekonomiskt sämst situerade, vilka vore beroende av att erhålla kredit även å små belopp.

Ej heller har utredningen kunnat ansluta sig till den av första lagutskottet vid 1934 års riksdag framkastade tanken att komma till rätta med missförhållanden inom avbetalningshandeln genom att inskränka eller upphäva befogenheten för avbetalningssäljare att utan föregående dom erhålla handräckning för godsets återtagande. Utredningen har nämligen (s. 26) ansett, att om säljarna skulle bli tvungna att anlita den betydligt dyrare domstolsvägen för att få tillbaka godset, betydande olägenhet skulle uppstå ej blott för säljarna utan även för köparna. Eftersom säljaren vid den uppgörelse, som skall ske när godset återtages, äger tillgodoräkna sig sina kostnader för återtagandet, låge det i köparens intresse, att dessa kostnader bleve så låga som möjligt.

Utredningen har (s. 49 f) nämnt, att det tidigare — i syfte att förebygga att avtal om köp på avbetalning ingås av obetänksamhet — varit ifrågasatt att införa en föreskrift om att avbetalningsköp alltid skulle upprättas skriftligen och med två vittnen. Under de gemensamma nordiska överläggningarna hade denna tanke dock icke vunnit anklång på något håll. Det hade därvid framhållits att en sådan formföreskrift, särskilt om det krävdes att vittnena vore närvarande, skulle vålla praktiska olägenheter för den lojala avbetalningshandeln utan att utgöra ett tillräckligt effektivt medel att tvinga köparen till önskvärd eftertanke.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår har utredningen föreslagit införande av möjlighet att förbjuda fortsättandet av en avbetalningsrörelse, som bedrives på uppenbart olämpligt sätt. I enlighet härmed har i 19 § av utredningens lagför-

slag upptagits ett stadgande, enligt vilket domstol, om någon som yrkesmässigt säljer gods på avbetalning finnes bedriva verksamheten i strid mot vad gott affärsskick mot köpare skäligen kräver, äger att på talan av allmän åklagare vid vite förbjuda säljaren att under viss tid, högst fem år, sälja gods på avbetalning. Utredningen kommenterar det föreslagna stadgandet på följande sätt:

Av den valda formuleringen framgår, att den omständigheten att en säljare i ett eller annat enstaka fall gjort sig skyldig till klandervärt förfarande icke utgör tillräcklig grund för ett ingripande, utan att det fordras, att i hans verksamhet mer eller mindre systematiskt användas affärsmetoder, som strida mot gott affärsskick. En säljare bör i förevarande hänseende bära visst ansvar även för sina anställdas handlingar. Har en anställd förfarit klandervärt, kan säljaren i sin egenskap av företagare icke undgå ansvar, om han underlåtit att ingripa, trots att han ägt vetskap om det klandervärda förhållandet. Detsamma bör gälla, när han bort äga vetskap om vad som förekommit. En säljare som utövar ordentlig tillsyn lär knappast undgå att efter hand få kännedom om fall, där hans agent använder uppenbart olämpliga försäljningsmetoder.

I sådana fall då rörelsen bedrivs av en juridisk person bör enligt utredningens mening domstolen kunna rikta förbudet och det därtill anknutna vitesföreläggandet omedelbart mot den juridiska personen eller mot dess ställföreträdare eller mot såväl den juridiska personen som mot en eller flera ställföreträdare.¹

För att åklagarna skola få kännedom om sådana fall, där ett förbud mot fortsättande av avbetalningsrörelse kan ifrågasättas, kan i administrativ ordning lämpligen föreskrivas, att utmätningsman, som erhåller vetskap om att avbetalningssäljare bedriver verksamheten på sätt som synes strida mot gott affärsskick, har att göra anmälan därom till åklagaren i den ort, där rörelsen har sitt säte.

I betänkandet nämnes att en ledamot inom sakkunnigkretsen, representerande kooperativa förbundet, avstyrkt det föreslagna stadgandet under åberopande av att dess räckvidd vore alltför obestämd, särskilt genom användningen av uttrycket »i strid mot vad gott affärsskick emot köpare skäligen kräver». Även en annan av de sakkunniga, representant för Sveriges köpmannaförbund, har avstyrkt förslaget i denna del. Han har vitsordat behovet av ett ingripande mot missförhållanden inom agenthandeln men funnit den föreslagna vägen mindre lämplig.

Yttrandena.

Förslaget att domstol skulle äga förbjuda illojala avbetalningssäljare att under högst fem år sälja gods på avbetalning (19 § i utredningens förslag) har föranlett livlig diskussion. Meningarna om detta förslag har starkt brutit sig icke endast mellan företrädarna för skilda gruppintressen utan även mellan olika näringsorganisationer. Åtskilliga instanser har lämnat förslaget utan erinran — bland dem *Svea hovrätt*, *överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna i Malmöhus, Örebro och Gävleborgs län*, *landsorganisationen* och *tjänstemännens central-*

¹ Jfr uttalanden av lagrådet och departementschefen i Kungl. Maj:ts proposition nr 5/1942 s. 179—180 och 493, återgivna i NJA avd. II 1943 s. 94.

organisation — och några har uttryckligen tillstyrkt detsamma. Andra ställer sig tveksamma av principiella skäl eller därför att de anser att stadgandet skulle bli ineffektivt. Ett stort antal instanser avstyrker däremot förslaget. I en del yttranden framföres i stället för eller utöver beredningens förslag vissa andra förslag att råda bot på missförhållandena inom avbetalningshandeln.

Ur de yttranden, i vilka 19 § tillstyrkts, må här återgivas följande uttalande av *stadsfogden i Örebro*:

I min egenskap av stadsfogde har jag givetvis under de gånga åren kunnat konstatera en del mindre goda förhållanden inom avbetalningshandeln. Det enligt min mening mest otillfredsställande har bestått däri, att de agenter, som sålt gods på avbetalning, icke alltid varit så lämpliga för sin uppgift. Sålunda har jag iakttagit, att försäljning stundom skett till personer, vilkas ekonomi varit sådan, att agenten bort inse, att de ej haft förmåga att kunna fullfölja köpeavtalet. Det är ej i överensstämmelse med avbetalningslagens anda att behöva återtaga en radiogrammofon, såld för 1 800 kronor, från en tattarfamilj, som saknade dagligt bröd. Vidare har jag iakttagit, att försäljning i rätt stor utsträckning skett av föremål, för vilka vederbörande icke haft något som helst intresse eller användning. Som exempel härpå kan nämnas försäljning av bokverket *Litteraturens pärlor* till en person, som närmast fick betraktas som analfabet. Med dessa och liknande exempel för ögonen är det med stor tillfredsställelse man hälsar bestämmelserna i förslaget § 19. Redan det förhållandet att bestämmelsen finns torde i de flesta fall vara tillräckligt för att förhindra eventuellt missbruk.

Automobilhandlareförbundet förklarar sig kunna principiellt stödja bestämmelsen i förslaget 19 § men understryker angelägenheten av att åtgärder, för vilka anställd bär ansvaret, ej får konsekvenser av här avsedd art för arbetsgivaren. *Lantbruksförbundet* anser, att även om förslaget 19 § i vissa avseenden ger ett vagt intryck, man icke torde ha möjlighet att komma längre lagstiftningsvägen. Ett vite borde emellertid vara väl tilltaget och — med tanke på att alla bulvanmöjligheter med säkerhet komme att utnyttjas — kunna omfatta såväl den säljande firman och dess ledning som den agent, som utfört den icke önskvärda verksamheten.

Såsom redan nämnts har vissa remissinstanser, utan att direkt avstyrka bestämmelsen i 19 § av utredningens förslag, likväl uttalat mer eller mindre starka tvivel om bestämmelsens effektivitet. Sålunda anmärker *skånska hovrätten* att flertalet fall, då otillbörliga försäljningsmetoder använts, nog ej lär komma till myndigheternas kännedom och att bevissvårigheter oftast torde omöjliggöra ingripande. *Hovrätten för Nedre Norrland* anför liknande synpunkter och fortsätter:

Den avbetalningshandel, som skulle bli föremål för ingripande, torde ofta bedrivas efter sådana principer, att det icke innebure några mera betydande nackdelar för säljarna att, därest de förhindrades att under en tid bedriva avbetalningsförsäljning som faller under lagen, i stället sälja godset på avbetalning utan äganderätts- eller återtagandeförbehåll. Även i andra fall synas större svårigheter icke föreligga för en skrupelfri säljare att kringgå ett meddelat förbud, t. ex. genom att använda bulvaner. Något större effekt skulle bestämmelsen möjligen få om det tillika föreskrevs att meddelat förbud kunde träda i tillämpning utan avbidan på att domen vunne laga kraft.

Kommerskollegium anser det i och för sig knappast sannolikt, att man på den av utredningen föreslagna vägen skulle kunna i någon nämnvärd utsträckning effektivt inskrida mot missförhållandena inom avbetalningshandeln och fortsätter:

Det förefaller sannolikt, att åtgärder av detta slag i stort sett komme att tillgripas endast då vederbörande kunde visas ha gjort sig skyldig till brottsligt förfarande gentemot köparen. Det ligger nämligen i sakens natur att stora svårigheter föreligga att fastställa huruvida en säljare handlat i strid mot gott affärsskick. Möjligheter att genom användande av bulvaner eller genom ombildning av firma undgå ett förbud torde medföra, att man på denna väg knappast kan uppnå några effektiva hinder för den kategori av säljare det här är fråga om. Å andra sidan torde man också kunna säga att en bestämmelse av ifrågasatt slag i viss mån torde verka återhållande på ifrågavarande säljarkategorier och sålunda ha en viss preventivverkan. Det kan naturligtvis också ifrågasättas, om det är principiellt riktigt att endast på detta område ingripa mot försäljningar, som strida mot gott affärsskick, när några motsvarande påföljder icke förekomma vid andra former av försäljning. Med hänsyn till de särskilda förhållandena inom avbetalningshandeln anser kollegium det emellertid kunna försvaras, att särskilda regler införas för detta område. Även om kollegium sålunda känner en viss tveksamhet inför förslaget i denna del, vill kollegium dock icke motsätta sig detsamma.

Även *socialstyrelsen* är något tveksam om bestämmelsens effektivitet, men vill icke bestrida att möjligheten att meddela ett förbud kan komma att visa sig värdefull.

Bland de remissinstanser som mer eller mindre bestämt avstyrkt, att en bestämmelse sådan som 19 § i utredningens förslag införes i lagen, märks länsstyrelserna i Kronobergs, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges industriförbund, kooperativa förbundet, svenska bankföreningen och Sveriges advokatsamfund. Sålunda anför *länsstyrelsen i Kronobergs län*, att det i och för sig vore mindre tilltalande med ett förbud mot avbetalningshandel. Därtill komme svårigheterna att övervaka efterlevnaden av ett dylikt förbud. Om ett förbud icke kunde övervakas effektivt, minskades respekten för lagbestämmelsen. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* finner den föreslagna anordningen innebära en nyhet, som inte utan vidare borde godtagas, och tillägger att betänkligheter mot detsamma mötte ur såväl straffprocessrättsliga som näringsrättsliga synpunkter. *Köpmannaförbundet* säger sig ha sympatier för den tankegång, som ligger bakom den föreslagna 19 §, men tillägger att direkta förbud bör undvikas och att det torde vara möjligt att på annat sätt, t. ex. genom straffbestämmelser, åstadkomma den avsedda effekten. Betydligt skarpare i sin bedömning är *industriförbundet*, som bestämt motsätter sig införande av en dylik bestämmelse i avbetalningslagen. Även *bankföreningen* anser det oegentligt att ställa avbetalningshandeln i en särklass och anför vidare mot stadgandet, att detsamma säkerligen skulle vara skäligen ineffektivt.

Styrelsen för *kooperativa förbundet* avstyrker bestämt införandet av ifrågavarande lagbestämmelse:

För det första anser styrelsen, att bestämmelsen står i strid med grunderna för näringsfrihetsförordningen. För det andra finner styrelsen, att det i princip får anses förkastligt att i svensk lagstiftning införa ett slags specialstraff, som innebär förbud att utöva viss näring. Detta skulle kunna leda till att liknande straffpåföljder allmänt infördes i speciallagstiftningen i näringsfrågor. Därigenom skulle personer, som göra sig skyldiga till några kanske relativt betydelselösa förseelser, kunna bestraffas med förbud att under viss tid arbeta inom den näring, där de fått sin utbildning och har sin utkomst. En sådan rättsordning synes styrelsen mycket otillfredsställande och den har — fränsett ren krislagstiftning — ej förekommit i svensk lag i modern tid. För det tredje synes det styrelsen oförenligt med hittills tillämpade principer i svensk lagstiftning att låta en så diffus brottsbeskrivning som den i § 19 — »i strid mot vad gott affärsskick emot köpare skäligen kräver» — konstituera straffpåföljd.

Sveriges advokatsamfund föreslår att bestämmelsen slopas och yttrar:

Utredningen uttalar i motiven att i sådana fall, då rörelsen bedrivs av en juridisk person, förbudet och det därtill anknutna vitesföreläggandet bör kunna riktas antingen mot den juridiska personen eller mot dess ställföreträdare. Denna uppfattning synes utredningen bygga på vissa uttalanden under förarbetena till nya rättegångsbalken. Därvid synes utredningen emellertid ha förbisett att det där är fråga om processuella vitesförelägganden, givna för att tvinga någon till viss handling eller underlåtenhet av betydelse i processuellt hänseende. Att utan vidare tillämpa samma regler på civilrättens område är icke möjligt. Av skäl, som antytts av de sakkunniga, med vilka utredningen överlagt, vill styrelsen för sin del avstyrka den föreslagna bestämmelsen. Densamma kan icke heller antagas komma att erhålla av utredningen åsyftad effekt. Drives rörelsen exempelvis av ett aktiebolag, bör förbudet först och främst riktas mot detta. Att rikta förbudet mot ställföreträdarna är skäligen meningslöst, enär dessa utan svårighet kunna utbytas mot andra. Men även förbudet för bolaget kan utan svårighet kringgås genom bildande av ett nytt aktiebolag. Den mot vilken förbudet egentligen borde riktas är den eller de fysiska personer, som i realiteten äga bolaget och bestämma över dess verksamhet. Det är emellertid icke säkert att domstolen ens kan utreda, vem eller vilka dessa personer äro. Än mindre kan det effektivt förhindras att vederbörande efter förbudet bilda ett nytt aktiebolag, i vilket de icke utåt framträda vare sig som ställföreträdare eller som aktieägare. Då en regel av föreslaget innehåll sålunda utan svårighet kan kringgås, och de illojala säljare, som man vill komma åt, helt säkert icke skulle underlåta att i mån av behov begagna dessa möjligheter, vill styrelsen även av nu anförda skäl föreslå att bestämmelsen slopas.

Föreningen Sveriges stadsfogdar vänder sig mot ett avsnitt i motiveringen till 19 § och anför:

Det skulle vara synnerligen olyckligt, om det skulle åligga exekutiv myndighet, som erhåller vetskap om att avbetalningssäljare bedriver verksamhet på sätt som synes strida mot gott affärsskick, att göra anmälan därom till åklagare i den ort, där rörelsen har sitt säte. Sådant sysslande bör ej tillkomma exekutiv myndighet. En dylik anmälningsskyldighet skulle förvisso åstadkomma åtskilliga intressekollisioner. Det bör ankomma på köparen och icke den exekutiva myndigheten att göra sådan anmälan. Antag, att dylik anmälan gjordes av exekutiv myndighet och att därefter den säljare, mot vilken anmälningen riktades, lämnade in ytterligare handräckningsansök-

ningar för verkställighet. Hur skulle denna sökande kunna anse sin rätt objektivt bedömd i de nya ärendena av en myndighet, som vore att anse såsom hans vederdeloman. Vad förslaget härutinnan upptager får föreningen med skärpa och bestämdhet avstyrka.

Vad härefter beträffar de övriga förslag att komma till rätta med missförhållandena inom avbetalningshandeln, vilka diskuterats i betänkandet, må till en början nämnas att icke någon remissinstans berört den av första lagutskottet vid 1934 års riksdag framkastade men av utredningen avvisade tanken att inskränka eller upphäva befogenheten för avbetalningssäljare att utan föregående dom erhålla handräckning för godsets återtagande samt att endast i två yttranden, nämligen *förste stadsfogdens i Hälsingborg* och *landsfiskalsföreningens i Gävleborgs län*, uttalats sympatier för tanken att införa ett statligt koncessionssystem på avbetalningshandelns område. Å andra sidan har i flera yttranden, bl. a. av *skånska hovrätten* och *tjänstemännens centralorganisation*, understrukits att ett sådant system ej bör införas i Sverige. Däremot har några andra uppslag vunnit gehör bland en del remissinstanser, vilka ansett den föreslagna 19 § innebära en olämplig eller i varje fall otillräcklig metod att lösa det föreliggande problemet. Sålunda ställer sig *skånska hovrätten* och *magistraten i Malmö* i viss mån positiva till en reglering av avbetalningsvillkoren i lag. Enligt hovrättens mening skulle sannolikt vissa önskvärda resultat kunna uppnås genom föreskrifter om att en viss del av köpesumman skall erläggas kontant och att avbetalningstiden skall begränsas på lämpligt sätt; en hög handpenning skulle säkerligen göra köparen mera betänksam innan han inlåte sig på en avbetalningsaffär.

Endast två instanser, nämligen *förste stadsfogdarna i Malmö* och *Hälsingborg*, har tillstyrkt det av utredningen för sin del bestämt avvisade förslaget att avbetalningsköp, som ingåtts under medverkan av agent, skall kunna hävas av köparen inom viss tid från det denne mottagit bekräftelse av avtalet. I anledning av *förste stadsfogdens i Hälsingborg* yttrande anför emellertid *överexekutor därstädes*, att han med hänsyn till helgden för ingångna avtal delar utredningens betänkligheter mot detta förslag. Den enda remissinstans utöver de nu redovisade som yttrat sig i anledning av förslaget att en sådan rätt för köparen skulle införas är *tjänstemännens centralorganisation*, som anför att det ur allmänhetens synpunkt många gånger skulle vara önskvärt att en dylik rätt föreläge, men att organisationen med hänsyn till allmänna rättsprinciper funne det riktigt att utredningen icke föreslagit en dylik regel.

Den av utredningen avvisade tanken på införande av en föreskrift om att avbetalningsköp alltid skulle upprättas skriftligen och med vittnen har upptagits i endast två yttranden. Sålunda anser *länsstyrelsen i Malmöhus län*, att en sådan bestämmelse skulle klargöra för köparen de villkor och bestämmelser han underkastar sig och därigenom

bli ett betydelsefullt medel att motverka att avbetalningsköp ingås utan närmare eftertanke. Dessutom har *överexekutor i Hålsingborg* ansett det möjligen kunna upptagas till övervägande, om icke genom införande av vissa formföreskrifter garantier kunde vinnas mot förhastade och oförmånliga avbetalningsköp. När det gällde äkta makar, kunde sålunda genom en onvänd tillämpning av giftermålsbalkens bestämmelser om avhändande av lösören, däri andra maken har giftorätt, fordras båda makarnas samtycke till ingående av avbetalningsköp. Även fråga om sådana köps ingående i vittnens närvaro borde enligt överexekutors mening kunna övervägas.

Slutligen må här återgivas vad yttrandena innehålla i frågan huruvida äganderättsförbehåll bör fränkännas rättsverkan beträffande all försäljning av varor på avbetalning eller i fråga om vissa angivna slag av varor.

En mera principiell debatt rörande problemet äganderättsförbehåll och avbetalning har upptagits i ett enda yttrande, nämligen av *kooperativa förbundet*, vars styrelse anser att det är i äganderättsförbehållet som roten till alla missförhållanden på avbetalningshandelns område är att söka. Styrelsen anför:

Kredithandel genom avbetalningsköp är enligt styrelsens mening en kreditform, som är särskilt farlig för tanklösa och svaga köpare. Lättheten att genast få hand om den åtrådda varan mot utfästelse om framtida betalning verkar på vederbörande starkt stimulerande till köp, även om hans ekonomi i realiteten icke tål denna belastning. Härtill kommer att då avbetalningsgodset får utgöra säkerhet för köpeskillingen bli säljarna ofta mindre noggranna då det gäller att granska de ifrågasatta köparnas kvalifikationer att fullgöra sin betalningsskyldighet. Erfarenheten visar också, att avbetalningsfirmornas agenter ofta ge prov på uppenbar vårdslöshet vid val av kunder; ja de t. o. m. uppsåtligen förleda sådana personer att ingå avbetalningsköp, vilka genom sjukdom, fattigdom o. s. v. totalt sakna möjlighet att göra rätt för sig. Av anförda orsaker medför det nu tillämpade avbetalningssystemet, att det ingås ett stort antal avbetalningsköp, som äro direkt skadliga för köparnas ekonomi och som alltså bedömda ur objektiva ekonomiska synpunkter aldrig borde komma till stånd.

Enligt styrelsens uppfattning är det mest effektiva medlet att komma till rätta med ovan berörda olägenheter beträffande avbetalningsköp att ogiltigförklara äganderättsförbehållen.

Kooperativa förbundet anser det därför lämpligt att vid lagförslagets fortsatta bearbetning verkställes en grundlig utredning om införande av lagstiftning innebärande äganderättsförbehållets bortfall vid avbetalningsköp enligt svensk rätt. Skulle nämnda förbehåll försvinna, medförde detta automatiskt, att en hel del av de specialbestämmelser, vilka avsetts såsom skydd för köparna, bleve alldeles överflödiga.

Kooperativa förbundet är som sagt den enda remissinstans, som närmare diskuterat äganderättsförbehållets giltighet. Dock må nämnas att även *industriförbundet* såtillvida berört problemet, att förbundet uttryckt sin tillfredsställelse över att utredningen icke föreslagit någon mera betydelsefull ändring i fråga om den rättsverkan, som bör tillerkännas äganderättsförbe-

håll vid avbetalningsköp. Förbundet säger sig häri och i förslagets utformning i övrigt se ett erkännande från utredningens sida av den stora betydelse även ur allmän synpunkt, som avbetalningsköpen har i vårt ekonomiska liv. Å andra sidan har *handelskammaren i Gävle*, som ställer sig kritisk mot 19 § i utredningens förslag, yrkat att i lagen måtte intagas ett stadgande, enligt vilket äganderättsförbehåll ej skall vara gällande, där säljaren bort inse att fullgörandet av åtagna betalningsförpliktelser uppenbarligen kommer att överstiga köparens förmåga. Genom en dylik bestämmelse skulle säljaren enligt handelskammarens mening tvingas till åtminstone någon prövning av eller åtminstone tanke på köparens betalningsförmåga. Härigenom skulle sannolikt sådana fall icke behöva inträffa, då avbetalningsköp till förlust för alla parter, utom möjligen agenten, kommer till stånd, även om det är uppenbart orimligt, att köparen skulle kunna fullgöra åtagna förpliktelser.

Departementschefen.

Avbetalningsköpet spelar en framträdande roll inom stora delar av detaljhandeln. Enligt en år 1949 framlagd undersökning (se SOU 1949: 38 s. 54—62) utgjorde sålunda år 1948 avbetalningsförsäljningens andel av de undersökta företagens hela detaljförsäljning 65 procent för hushållsapparater, 37 procent för radioapparater, 35 procent för lantbruksmaskiner, 29 procent för musikinstrument, 25 procent för bilar, 24 procent för cyklar och 19 procent för möbler. Vid bedömning av dessa siffror måste dock beaktas, att varutillgången under åren närmast efter andra världskriget varit mycket växlande och att avbetalningshandeln med bilar sannolikt var särskilt låg år 1948 beroende på importrestriktionerna. Det framgår vidare av nämnda undersökning, att avbetalningshandeln i de undersökta företagen minskat från 48,2 procent år 1944 till 39,8 procent år 1948. Denna tendens till minskad avbetalningshandel framträder ännu tydligare vid en jämförelse med motsvarande siffror för år 1932. Man torde dock våga antaga, att avbetalningshandeln alltjämt genomsnittligt representerar omkring en tredjedel av den totala detaljhandeln inom viktiga branscher. Den omständigheten att avbetalningshandels andel av totalomsättningen minskat innebär för övrigt icke, att avbetalningshandels volym nedgått. Totalomsättningen inom detaljhandeln är nämligen nu väsentligt större än i början av 1930-talet.

Avbetalningshandels alltjämt mycket stora omfattning och särskilt dess branschmässiga inriktning visar tydligt den stora sociala betydelsen av denna kreditform. Personer, vilka saknar det kapital som fordras för kontantköp, sätts genom avbetalningssystemet i stånd att bedriva en egen rörelse och den stora köparkåren får möjlighet att förvärva föremål, som eljest varit oåtkomliga. Avbetalningsköpets stora sociala och ekonomiska betydelse får likväl icke undanskymma det faktum, att denna kreditform är förenad med olägenheter av olika slag. Tvärtom ligger det i sakens natur, att avbetalningssystemet kan missbrukas. Lättheten att med en ofta obetydlig kontantinsats få förfoganderätten över en sak kan givetvis locka en ekonomiskt oförstån-

dig person till affärer, som han i det långa loppet ej förmår fullfölja, eller att köpa saker och ting, av vilka han icke har något egentligt behov. En mindre nogräknad säljare kan lätt utnyttja detta förhållande till sin fördel. Skulle avtalsfrihet på området råda, kunde säljaren både i dylika fall och även vid fullt lojala avbetalningsaffärer lätt missbruka den maktställning som äganderättsförbehållet ger honom genom att uppställa för köparen mycket stränga betalningsvillkor och förverkandeförbehåll. Dessa olägenheter har man sökt att i görligaste mån motverka genom att till köparens skydd uppställa ett regelsystem av tvingande karaktär. Detta skedde genom 1915 års avbetalningslag. Det visade sig emellertid, att det sålunda införda regelsystemet icke var tillräckligt effektivt och att vissa missförhållanden inom avbetalningshandeln alltjämt kvarstod.

En praktiskt mycket betydelsefull åtgärd i syfte att råda bot på dessa missförhållanden företogs år 1934 genom den ändrade lagstiftning om åtal för förskingring av avbetalningsgods, för vilken förut redogjorts. Riksdagen lät sig dock icke nöja med denna åtgärd utan begärde samtidigt att man skulle undersöka möjligheten att på andra närmare angivna vägar råda bot på utväxterna inom avbetalningshandeln. Särskilt framfördes därvid ånyo tanken på att ingripa mot agentverksamheten.

I det av kommerserådet Matz år 1946 avlämnade betänkandet har vissa uppgifter lämnats beträffande förekomsten av missförhållanden på avbetalningshandelns område. Utredningen har för sin del utgått från att dylika missförhållanden alltjämt bestode och med denna utgångspunkt övervägt de utvägar att uppnå en bättre ordning inom avbetalningshandeln som tidigare anvisats. Vad beträffar de av riksdagen särskilt uppmärksammade missförhållanden som framträtt i samband med agentverksamheten har utredningen i detta sammanhang anført, att även om på senare år användningen av agenter torde ha minskat och agentkårens sammansättning förbättrats, alltjämt klagomål förekomme över att en del agenter använde olämpliga försäljningsmetoder.

Utredningen har för sin del icke närmare diskuterat en av kooperativa förbundet under remissbehandlingen anvisad, radikal utväg att råda bot på missförhållandena inom avbetalningshandeln, nämligen att fränkänna äganderättsförbehållet laga verkan. I anledning av detta förslag må framhållas, att avbetalningshandeln uppenbarligen i väsentlig omfattning förutsätter, att säljaren har möjlighet att till säkerhet för sin fordran förbehålla sig äganderätten till det sålda godset intill dess krediten avvecklats. Den av kooperativa förbundet anvisade utvägen skulle därför innebära, att avbetalningssystemets existens äventyrades. I varje fall skulle ett underkännande av äganderättsförbehållet säkerligen medföra att de kategorier, som har det största behovet av att utnyttja avbetalningssystemet, bleve urståndsatta att göra detta. Med hänsyn härtill bör ett dylikt ingripande mot avbetalningshandeln enligt min mening icke ske.

Utgår man från att äganderätts- och återtagandeförbehållet i princip bör respekteras, uppställer sig frågan, om det finns någon lämplig utväg att råda

bot på missförhållandena inom avbetalningshandeln utan att samtidigt strypa de lojala och ur samhällets synpunkt önskvärda formerna av denna handel. Vid besvarandet av detta spörsmål bör beaktas, att utväxterna på avbetalningshandeln numera förmodligen representerar undantagsfall — även om de nog ej är sällsynta — samt att behovet av ett ingripande mot exempelvis agentverksamheten givetvis blir mindre framträdande, om det till köparens skydd uppställda systemet av tvingande regler rörande rättsförhållandet parterna emellan ytterligare effektiviseras i de skilda hänseenden som utredningen föreslagit. Med denna utgångspunkt och på de skäl utredningen anfört är jag för min del icke benägen att förorda någon av de utvägar, som redan avvisats i betänkandet. Icke heller har jag ansett mig böra för närvarande uppta ett av en handelskammare väckt förslag, att äganderättsförbehåll i efterhand skulle kunna fränkännas rättsverkan i sådana fall då säljaren bort inse att fullgörandet av åtagna betalningsförpliktelser uppenbarligen komme att överstiga köparens förmåga. Visserligen skulle en sådan anordning nog kunna vara effektiv, men den skulle å andra sidan innebära ett så betydelsefullt avsteg från allmänna civilrättsliga principer att den icke kan upptagas till bedömande utan närmare utredning.

Det återstår då att pröva det av utredningen framlagda förslaget om införande av en möjlighet för domstol att förbjuda fortsättandet av en avbetalningsrörelse, som bedrivs i strid mot vad gott affärsskick emot köpare skäligen kräver. Det är icke uteslutet, att redan existensen av en sådan regel skulle kunna ha vissa gynnsamma verkningar. Man har nämligen anledning anta, att vissa av de avbetalningssäljare som är mindre nogräknade i sina affärsmetoder, likväl är så pass måna om sitt anseende utåt att de ej gärna skulle vilja utsätta sig för risken att få stå som svarande i ett mål enligt nämnda regel. Men å andra sidan kan onekligen, såsom under remissbehandlingen från skilda håll utvecklats, allvarliga invändningar riktas mot ett dylikt stadgande. Till en början må sålunda framhållas, att det skulle innebära en principiell nyhet i svensk lagstiftning, som måste ge anledning till stor tvekan, att låta en så hård påföljd som ett förbud att bedriva viss rörelse — en påföljd som till sina verkningar i vissa fall blir allvarligare än ett straff — inträda på grund av handlingar, som i och för sig ej är kriminaliserade. Utöver denna mera principiella anmärkning kan mot utredningens förslag framför allt invändas, att det på goda grunder kan ifrågasättas om stadgandet verkligen skulle bli så effektivt som utredningen för sin del tydligen antagit. Frånsett att bevissvårigheter säkerligen ofta komme att hindra att stadgandet över huvud bleve tillämpat i fall där detta i och för sig vore välgrundat, kan man nämligen icke bortse från att ett med stöd av stadgandet meddelat handelsförbud ej sällan kan befaras bli verkningslöst med hänsyn till de möjligheter att kringgå förbudet som onekligen står en hänsynslös avbetalningssäljare till buds. Det torde i detta hänseende vara tillräckligt att peka på möjligheten till nya bolagsbildningar och andra former av bulvansystem. Härtill kommer, att stadgandet icke skulle erbjuda något omedelbart skydd för en missgynnad köpare, enär det icke är avsikten

med stadgandet att de avbetalningskontrakt, som ingåtts av en utav ett handelsförbud drabbad säljare, skulle vara i och för sig ogiltiga. Trots den i mycket tilltalande tankegång, som ligger bakom utredningens förslag, finner jag på grund av vad nu anförts öfvervägande skäl tala mot dess genomförande i nuvarande läge. Jag vill härvid än en gång betona, att det praktiska behovet av en dylik regel får anses mindre framträdande, om man genomför det ökade skydd för köparen, som blir följden av att det tvingande regelsystemet rörande rättsförhållandet parterna emellan ytterligare utbygges på sätt jag i det följande kommer att föreslå. Skulle allvarligare missförhållanden inom avbetalningshandeln komma att framträda även efter effektiviseringen av köparenskyddet, kan det givetvis bli anledning att på nytt angripa problemet i hela dess vidd.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om avbetalningsköp.

1 §.

Betänkandet.

Såsom förut nämnts äger lagen om avbetalningsköp icke tillämpning, när avbetalningspriset överstiger 3 000 kronor.

Utredningen har (s. 27) framhållit, att denna värdegräns hänför sig till penningvärdet vid tiden strax före det första världskrigets utbrott och att redan den inträdda försämringen av penningvärdet skulle motivera en avsevärd höjning av gränsen. En sådan åtgärd skulle dock enligt utredningens mening icke vara tillfyllest, enär det vore vanligare nu än förr att även mycket dyrbara föremål, såsom bilar och vissa lantbruksmaskiner, såldes på avbetalning till personer i sådan ställning, att de kunde vara i behov av avbetalningsköplagens skydd. Utredningen har ansett, att principiella och praktiska betänkligheter kan anföras mot att olika regler skall gälla allteftersom köpeskillingen över- eller understiger en viss värdegräns, och föreslår därför — i likhet med de danska och norska kommittéerna och i överensstämmelse med gällande finsk rätt — att värdegränsen för lagens tillämpningsområde slopas. Utredningen framhåller, att värdegränsens avskaffande för säljarnas del kommer att medföra den fördelen, att handräckning för godsets återtagande kan erhållas även vid större köp.

Utvidgningen av lagens tillämpningsområde påkallar enligt utredningens mening vissa andra ändringar i lagen. En del av de nuvarande reglerna synes nämligen — yttrar utredningen — vara alltför summariska för att lämpligen kunna tillämpas å köp, som angår mera betydande värden. Med hänsyn härtill föreslår utredningen bland annat upphävande av bestämmelserna om att säljarens fordran skall beräknas på ett mera schematiskt sätt vid handräckning än vid återtagande efter domstols dom samt av den inskränkning i återtagningsrätten, som består i att godset icke får återtagas, om endast en sista del lämnats ogulden och denna icke uppgår till viss kvotdel av köpeskillingen.

Yttrandena.

Det övervägande flertalet remissinstanser har lämnat förslaget om värdegränsens slopande utan erinran eller uttryckligen tillstyrkt detsamma. I flera yttranden har därvid särskilt betonats önskvärdheten av att avbetalningshandeln med motorfordon blir lagligt reglerad. *Automobilhandlareförbundet* uttalar dock viss tvekan om lämpligheten av att helt slopa värdegränsen och ifrågasätter, om icke ett rimligt ökat skydd för köparen kunnat åstadkommas med en kvarstående, lämpligt höjd gräns för lagens tillämplighetsområde. Då penningvärdets försämring gjorde det vanskligt att föreslå en dylik gräns, har förbundet dock avstått från att framställa något förslag i denna riktning.

Endast i ett par yttranden har förslaget om värdegränsens slopande mött mera bestämt motstånd. Sålunda vill *advokatsamfundet* närmast avstyrka förslaget i denna del och samfundets styrelse anför härom följande:

Att den nu gällande värdegränsen blivit för låg synes ovedersägligt. Detta fel kan emellertid avhjälpas genom lämplig höjning av värdegränsen. Varje värdegräns kan naturligtvis — hur den än bestämmes — i vissa gränfall leda till resultat, som kunna förefalla olämpliga. Enligt styrelsens mening vilar dock gällande lags bestämmelse om viss värdegräns på en obestriddligen riktig tanke, nämligen den att de stora affärerna socialt och ekonomiskt tillhöra en helt annan typ av avtal än dem man vid utformande av särskilda regler om avbetalningsköp egentligen har i sikte. Den i svensk obligationsrätt ledande grundprincipen att ingångna avtal skola hållas bör icke brytas genom tvingande lagbestämmelser i vidare mån än så kan anses påkallat av sociala eller därmed jämförbara skäl. Allra minst bör förekomma att genom summariska lagbestämmelser av den typ, varom här är fråga, inskränka avtalsfriheten i fråga om köpeavtal, där inga som helst skäl för speciella skyddsregler för köparen kunna anföras. Det föreligger så mycket mindre anledning att förfara på detta sätt som bibehållandet av en viss värdegräns i lagen om avbetalningsköp ingalunda betyder att köparen vid köp ovanför värdegränsen skulle vara utlämnad åt säljarens godtycke. Utöver det skydd, som följer av avtalslagen, kan här hänvisas till 8 § lagen om skuldebrev, vilket stadgande enligt uttryckligt uttalande av lagrådet förutsatts komma att i rätt vidsträckt omfattning analogt tillämpas.

Såsom exempel på konsekvenserna av värdegränsens slopande vill styrelsen nämna det fallet att det är fråga om leverans av maskiner till ett industriföretag för en köpeskilling av t. ex. 100 000 kr. Det är alls icke sällsynt att ett dylikt köp får formen av ett avbetalningsköp med äganderättsförbehåll. Man måste med skäl fråga sig, om det i ett dylikt fall verkligen föreligger anledning att genom tvingande lagbestämmelse inskränka säljarens rätt att vid dröjsmål med betalningen häva köpet eller att — likaledes genom tvingande lagbestämmelse — begränsa säljarens möjlighet att för fordran på grund av köpet vinna utmätning i annan köparens egendom (jämför 16 § andra stycket i förslaget).

Det förefaller styrelsen som om utredningen, sedan den inledningsvis bestämt sig för att föreslå värdegränsens slopande, vid utformande av lagbestämmelserna i övrigt icke tillräckligt beaktat följderna av att dessa bestämmelser skulle bli tillämpliga även på köp av helt annan typ än dem, som utredningen egentligen haft för ögonen.

På nu anförda skäl vill styrelsen förorda att det vid den fortsatta be-

handlingen av lagstiftningsärendet överväges, huruvida icke försiktigheten bjuder att man nöjer sig med en viss höjning av värdegränsen i stället för att helt slopa densamma. Skulle värdegränsens slopande framstå såsom ett så behjärtansvärt önskemål att det under alla omständigheter bör realiseras, synes böra undersökas, i vad mån det är möjligt att på annat sätt från lagens tillämplighetsområde utesluta köp, som uppenbarligen icke böra hänföras dit. Måhända skulle ett tillfredsställande resultat kunna vinnas genom en — eventuellt med vissa undantagsbestämmelser kompletterad — regel av innehåll att lagen icke skall vara tillämplig å köp som enligt köplagen äro att hänföra till handelsköp, eller i varje fall icke å handelsköp över viss värdegräns.

Vidare må nämnas att *Sveriges möbelhandlares centralförbund* visserligen ansett sig kunna principiellt godtaga den föreslagna utvidgningen av lagen till att omfatta även avtal, där avbetalningspriset överstiger 3 000 kronor, men hävdade att lagen icke borde vara tvingande, när det gällde köp över nämnda värdegräns.

Departementschefen.

Redan vid avbetalningslagens tillkomst var man tveksam om lämpligheten att begränsa lagens tillämpningsområde genom uppställande av en värdegräns. Att så likväl skedde motiverades bland annat därmed att de stora affärerna socialt och ekonomiskt sett hörde till en annan typ av avtal än dem man egentligen hade i sikte. Denna synpunkt har onekligen, såsom advokatsamfundet betonat, alljämt en viss betydelse, men i dagens läge framträder den icke med samma styrka som för ett fyrtiotal år sedan. Belysande är, att den yrkesmässiga biltrafiken numera i stor utsträckning bedrivs av kapitalsvaga småföretagare, som anskaffar sina för trafiken behövliga bilar genom avbetalningsköp. Det synes mig uppenbart, att denna avbetalningshandel icke bör lämnas utanför en reglering, som syftar till att ur sociala synpunkter stärka köparnas ställning. I likhet med utredningen anser jag följaktligen, att om en värdegräns för lagens tillämpningsområde skall bibehållas, denna i varje fall bör sättas så högt, att alla köp av motorfordon kommer att falla under lagen. Lastbilar och omnibusar är emellertid så dyrbara, att gränsen i så fall skulle få sättas mycket högt. De avbetalningsköp, som komme att falla utanför lagen, skulle därigenom bli förhållandevis sällsynta. På grund härav och på de skäl utredningen i övrigt anfört, vill jag biträda dess förslag att helt slopa värdegränsen. Det må nämnas, att den finska avbetalningslagen icke ens från början upptog någon värdegräns samt att de danska och norska förslagen går på samma linje som det svenska. Det norska förslagetets ståndpunkt har bekräftats i en proposition av den 18 april 1952 (Ot. prp. nr. 27).

I ett remissyttrande har förordats att man, om lagens tillämpningsområde utvidgades att omfatta alla köp, dock borde bibehålla den nuvarande värdegränsen såtillvida, att lagens regler icke skulle vara tvingande vid köp över denna gräns utan kunna sättas åt sidan genom avtal. Därest detta förslag genomfördes, skulle emellertid följden i praktiken lätt bli att köpa-

ren i dessa fall gick miste om lagens skydd och sålunda försattes i samma situation som om lagen överhuvud icke varit tillämplig. Jag kan därför icke biträda förslaget. Icke heller finner jag mig kunna tillstyrka advokatsamfundets förslag att undantaga handelsköp över en viss värdegräns från lagens tillämpningsområde, enär detta skulle medföra att t. ex. köp av motorfordon i stor utsträckning komme att falla utanför lagen. Däremot är jag såtillvida ense med advokatsamfundet, att jag anser det betydelsefullt att man vid utformningen av lagens olika detaljbestämmelser noga beaktar verkningarna av värdegränsens slopande. Till de spörsmål som i detta hänseende tarvar särskild uppmärksamhet återkommer jag i det följande.

2 § första stycket.

Enligt 2 § första stycket i dess gällande lydelse äger säljaren, för den händelse köparen underlåter att fullgöra sin betalningsskyldighet, icke på grund därav taga godset åter, utkräva post som eljest ej vore förfallen eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre någon post utestår ogulden minst fjorton dagar utöver förfallodagen och denna post antingen uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller tillsammans med annan ogulden förut förfallen post utgör minst en tjugondel därav.

I detta sammanhang må framhållas, att uttrycket »post» icke omfattar avbetalningstillägg i form av löpande ränta. Ej heller ingår härunder belopp, som köparen vid sidan av den egentliga köpesumman kan ha att betala i ersättning för säljarens utgifter för försäkring av godset. Annorlunda förhåller det sig, om ränta eller ersättning för försäkringskostnaderna uppskattats på förhand och inräknats i köpeskillingen.

Betänkandet.

Utredningen framhåller, att det av stadgandet i dess nuvarande lydelse följer att säljaren ej har rätt att taga godset tillbaka, om köparen gjort sig skyldig till dröjsmål med den sista posten och denna post icke uppgår till en tiondel eller tillsammans med andra oguldna poster till en tjugondel av avbetalningspriset. Detta säges ha medfört att köpare, som känt till denna begränsning av säljarens återtagningsrätt, ej sällan underlåtit att betala sista delen av köpeskillingen. I betänkandet (s. 31) kritiseras lagens innehåll i denna del, och utredningen framhåller särskilt det betänkliga i att behålla nämnda begränsning av återtagningsrätten, om lagen utsträcker att omfatta även större köp. Utredningen har därför föreslagit, att 2 § första stycket ändras så, att kravet, att det oguldna beloppet skall vara av viss storlek, icke upprätthålles för det fall att detta utgör återstoden av säljarens fordran.

Även för sådana fall då hela skulden ännu ej förfallit till betalning har utredningen föreslagit en ändring i 2 § första stycket samt anför härom följande:

Enligt den nuvarande lydelsen tages vid beräkning huruvida det förfallna beloppet uppgår till en tiondel av avbetalningspriset hänsyn endast till

avbetalningsposter i egentlig mening. Det räcker alltså ej att denna gräns uppnås genom att en avbetalningspost sammanlægges exempelvis med ett förfallet räntebelopp. Enligt utredningens mening erbjuder systemet med avbetalningstillägg i form av löpande ränta ej sällan fördelar framför systemet med fast tillägg. Det bör därför om möjligt undvikas, att det förra i något hänseende blir ogynnsammare för säljaren än det senare. Möjlighet att återtaga godset bör därför medges, då det förfallna oguldna beloppet består av en avbetalningspost och ett räntebelopp som sammanlagt uppgå till en tiondel av avbetalningspriset. Detsamma bör gälla även försäkringspremie. Med hänsyn härtill föreslås, att ordet »post» i $1/10$ -regeln utbytes mot »belopp». Beträffande $1/20$ -regeln har det däremot ansetts nödvändigt att behålla det nuvarande villkoret att två eller flera poster skola vara förfallna och utestå oguldna. Om även här finge tagas hänsyn till räntebelopp, skulle nämligen $1/10$ -regeln förlora all betydelse vid avbetalningsköp med avtalad ränta.

Yttrandena.

Flera remissinstanser, däribland *ett antal handelskammare och automobilhandlareförbundet*, har med tillfredsställelse hälsat utredningens förslag om sådan ändring av 2 § första stycket att kravet, att det oguldna beloppet skall vara av viss storlek, icke upprätthålles för det fall att delta utgör återstoden av säljarens fordran. I dessa instansers yttranden har betonats att ändringen vore nödvändig, därest värdegränsen för avbetalningsköpen slopades. Endast två instanser, nämligen *förste stadsfogdarna i Malmö och Hälsingborg*, har avstyrkt förslaget i denna del såsom varande alltför hårt för köparen. Viss tvekan rörande förslaget uttalas även av *landsorganisationen*, som dock förklarar sig kunna godtaga ändringen i betraktande bl. a. av de föreslagna reglerna om anstånd samt om vissa förnödenhetsvarors undantagande från återtagningsrätten.

I vissa yttranden kritiseras utredningens ståndpunkt, att vid tillämpning av $1/20$ -regeln hänsyn icke skall få tagas till räntebelopp och försäljningspremier. Sålunda anför *hovrätten för Nedre Norrland*:

Det synes hovrätten oegentligt, att endast avbetalningsposter i egentlig mening skola beaktas vid $1/20$ -regeln. I konsekvens med vad som föreslagits i fråga om $1/10$ -regeln torde, om i det förfallna oguldna beloppet ingå två eller flera avbetalningsposter och beloppet sammanlagt uppgår till en tjugondel av avbetalningspriset, förutsättning föreligga för återtagande av godset, även om beloppet delvis utgöres av ogulden ränta eller försäkringspremie. Även om frågan kanske saknar större praktisk betydelse, borde därför orden »eller består av flera poster, som sammanlagt uppgå till» utbytas mot orden »eller, om i beloppet ingå flera poster, till».

Samma uppfattning uttalas av *handelskammaren i Karlstad*, som betonar att räntebeloppen i vissa fall kunna komma att bli mycket stora, om lagen göres tillämplig på alla köp oberoende av köpeskillningens storlek. Sistnämnda synpunkt utvecklas närmare av *automobilhandlareförbundet*, som framhåller att den icke erlagda delen av avbetalningspriset även vid en rimlig kontantinsats kan uppgå till flera tiotusental kronor och att räntebeloppen vid dylika affärer kan bli relativt stora.

Departementschefen.

Om värdegränsen för lagens tillämpningsområde slopas, anser jag i likhet med utredningen det vara ofrånkomligt att medge säljaren återtagningsrätt även då han har en restfordran, som icke uppgår till en tiondel av avbetalningspriset. Eljest skulle följden säkerligen bli, att säljaren i kontraktet alltid bestämde den sista posten till minst detta belopp, vilket i sin tur skulle kunna leda till att denna post åtminstone vid större köp bleve för stor i förhållande till köparens betalningsförmåga. Såsom utredningen framhållit torde de betänkligheter, som man vid tillkomsten av den gällande lagen hyste mot att medge återtagningsrätt för en obetydlig restskuld, komma att i huvudsak försvinna, därest de av utredningen föreslagna bestämmelserna om anstånd genomföres. I samma riktning verkar regeln om förbud mot återtagning av oundgängligen erforderliga gång- och sängkläder.

På de skäl som anförts i betänkandet vill jag tillstyrka en sådan ändring av första stycket att möjlighet att återtaga godset skall föreligga, då det förfallna oguldna beloppet består av en avbetalningspost samt ett räntebelopp eller en försäkringspremie, vilka sammanlagt uppgår till en tiondel av avbetalningspriset. Samma skäl måste emellertid, såsom i flera yttranden framhållits, anses tala för att man även vid tillämpning av $\frac{1}{20}$ -regeln skall få taga hänsyn till icke blott avbetalningsposter i teknisk mening utan också förfallna räntebelopp och försäkringspremier, som ej inräknats i avbetalningspriset. För att $\frac{1}{20}$ -regeln skall vara tillämplig bör dock i enlighet med vad utredningen hävdade städse krävas att minst två »poster» i detta ords tekniska bemärkelse är förfallna till betalning. Lagtexten torde böra jämkas i enlighet med vad nu sagts.

2 § andra stycket.**Betänkandet.**

Det nuvarande andra stycket i 2 § innehåller ett stadgande enligt vilket särskild påföljd, som kan vara avtalad för den händelse köparen i annat avseende än i fråga om betalningen underlåter att fullgöra vad som åligger honom, icke må tillämpas, om detta med hänsyn till de föreliggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt. Utredningen har föreslagit att denna bestämmelse upphäves, när den blir överflödigt genom det generella stadgande, som enligt utredningens förslag skall intagas i 8 § tredje stycket.

I stället har utredningen i andra stycket av 2 § upptagit ett nytt stadgande, som sammanhänger med bestämmelserna om anstånd i 12 § av utredningens förslag. Utredningen har härvid till en början framhållit, att om köparen efter utgången av den i 2 § första stycket stadgade fristen erbjöde sig att betala det belopp, som ej erlagts i tid, det enligt gällande lag i allmänhet stode säljaren öppet att avvisa erbjudandet under åberopande av något av de i kontrakten brukliga förbehållen om rätt för säljaren att vid dröjsmål återtaga godset eller att utkräva post, som eljest ej är förfallen. Endast genom att betala säljarens hela återstående fordran kunde i sådant fall köparen avvärja ett yrkande från säljarens sida om godsets återtagande. Enligt

12 § i förslaget skall — fortsätter utredningen — visst anstånd med verkställigheten av handräckning kunna beviljas, när köparen till följd av sjukdom, arbetslöshet eller annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter, som kan antagas vara av tillfällig natur. Denna möjlighet till anstånd skulle enligt utredningens mening ej sällan bli av föga värde, om det stode säljaren fritt att så snart anståndstiden gått till ända påkalla tillämpning av förbehåll om rätt att återtaga godset eller att utkräva eljest ej förfallen post. Enligt utredningens mening borde köparen, om han före anståndstidens utgång lyckats betala alla enligt den ursprungliga betalningsplanen förfallna poster — jämte ränta och kostnader i anledning av dröjsmålet — vara berättigad att fortsättningsvis erlägga återstående poster å deras förfalldagar enligt nämnda plan. Även i andra situationer borde samma skydd tillkomma en köpare, som råkat i dröjsmål till följd av oförvällade betalningssvårigheter men erlade det enligt planen förfallna beloppet. Att sådant skydd tillerkändes köparna kunde icke för säljarna anses innebära någon nämnvärd olägenhet och överensstämde för övrigt med god köpmannased inom avbetalningshandeln. Utredningen har därför föreslagit att i förevarande stycke skall upptagas ett stadgande, som tar sikte på samma fall av sjukdom etc. som 12 § och som innebär att säljaren ej heller efter utgången av den i 2 § första stycket angivna fristen skall äga göra gällande särskild påföljd av dröjsmål med betalningen — exempelvis återtaga godset eller utkräva post som eljest ej skulle vara förfallen — om köparen betalar det belopp, som ej guldits i rätt tid, jämte dröjsmålsränta och ersätter kostnader, som säljaren måst vidkännas med anledning av dröjsmålet.

Ur motiven må här vidare återgivas följande:

Då säljaren anhängiggjort talan vid domstol, bör det icke stå köparen öppet att på vilket stadium av rättegången som helst frigöra sig från påföljd av dröjsmålet genom att betala det förfallna beloppet. En lämplig gräns utgör enligt utredningens mening målets företagande till huvudförhandling. Har köparen sökt återvinning mot tredskodom, som meddelats under förberedelsen, torde fristen anses böra utlöpa först vid huvudförhandlingen i återvinningsmålet. För sådana fall då säljaren icke väckt talan vid domstol synes det icke erforderligt att bestämma någon frist, inom vilken betalningen av det förfallna beloppet skall erläggas. Härav följer, att då handräckning begärts betalning med angiven verkan kan ske intill dess godset återtagits.

Yttrandena.

Endast i några få remissyttranden uttalas kritik mot det stadgande, som upptagits i 2 § andra stycket av utredningens förslag. Eljest lämnas stadgandet utan erinran eller också tillstyrkes detsamma uttryckligen. Det sistnämnda är fallet beträffande exempelvis *Stockholms handelskammare*, som förklarar att förslaget i denna del torde överensstämma med den praxis som tillämpas av det stora flertalet vederhäftiga avbetalningsföretag.

Föreningen Malmöhus läns landsfiskaler ifrågasätter, om med hänsyn till

redan rådande praxis något större behov av stadgandet föreligger och föreningen invänder vidare mot stadgandet, att detsamma medför praktiska olägenheter med hänsyn till svårigheten för utmätningsmannen att bedöma och kontrollera påståenden om sjukdom etc. Även *handelskammaren i Göteborg* anser det vara önskvärt, att den av utredningen föreslagna formuleringen »till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld» begränsas till vissa klart angivna fall.

I ett par yttranden diskuteras utredningens förslag att köparen, sedan säljaren väckt talan vid domstol, icke skall kunna undgå påföljd av sitt dröjsmål genom att erlægga betalning först efter det målet företagits till huvudförhandling. *Svea hovrätt* anför i denna del:

Vid handräckning har icke föreslagits någon tidsgräns, som kan anses motsvara den sålunda angivna. Enligt ordalagen inträder ej heller någon tidsbegränsning i lagsökningsmål, som icke genom hänskjutande till rättegång eller i anledning av återvinningstalan övergått till rättegångsmål med huvudförhandling. Emellertid kan det frågas, huruvida det är riktigt att göra denna skillnad. Det avgörande skälet för köparens förmån att genom betalning slippa eljest inträdande påföljd måste vara, att han före verkställandet hinner upphäva verkningarna av sitt dröjsmål genom att erlægga vad som förfallit enligt den ursprungliga betalningsplanen och ersätta säljarens dennes kostnader för det påbörjade förfarandet. Om det sker, kommer säljaren i sådant läge, som varit avsett vid köpets ingående, och hans rätt har icke trätts för nära. Från dessa synpunkter är det giltigt, huruvida betalningen ägt rum före eller efter en huvudförhandling. Att kostnadsfrågan kan kräva en mera ingående prövning, om huvudförhandling förekommit, synes knappast vara tillräcklig grund för den i förslaget genomförda skillnaden. Och den omständigheten, att köparen skulle kunna hindra verkställandet av en lagakraftgående dom genom att betala ett mindre belopp än det utdömda, kan ej heller vara något bärande skäl för att sätta köparen i ett sämre läge vid prövning i den för tvistemål gällande ordningen.

Skånska hovrätten anser det icke fullt tillfredsställande att man skall behöva gå till motiven för att vinna upplysning om den frist, inom vilken betalningen av det förfallna beloppet skall erläggas då handräckning begärts. Uttalandet att i nämnda fall betalning med angiven verkan skall kunna ske intill dess godset återtagits borde komma till klart uttryck i lagtexten. Förutom tidpunkten för godsets återtagande kunde ju exempelvis tänkas att tiden för ansökan om godsets återtagande vore avgörande. Vidare föreslår skånska hovrätten, som anser att uttrycket »den angivna fristens utgång» kan giva upphov till tvekan om vilken frist som avses, att lagtexten ändras till »den i första stycket angivna fristens utgång».

Departementschefen.

Det av utredningen föreslagna stadgandet torde, såsom under remissbehandlingen vitsordats, i sak överensstämma med den praxis som tillämpas av det stora flertalet vederhäftiga avbetalningsföretag. På grund härav och på de skäl utredningen i övrigt anfört vill jag i princip tillstyrka förslaget. Vad beträffar stadgandets formulering har i några yttranden gjorts gällan-

de, att de av utredningen föreslagna ordalagen »till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld» vore alltför oklara. Det torde emellertid knappast vara möjligt att göra en närmare precisering. Jag vill erinra om att formuleringen är praktiskt taget ordagrant hämtad från 88 c § utsökningslagen.

I betänkandet förutsättes i princip att köparen skall kunna freda sig mot ett påföljdsyrkande från säljarens sida genom att erlægga betalningen senast innan godset återtagits. Denna princip torde, såsom under remissbehandlingen anmärkts, böra komma till klart uttryck i lagtexten, något som för övrigt också skett i den norska propositionen. Utredningen har emellertid uppställt ett undantag från angivna regel, nämligen att i det fall då säljaren väckt talan vid domstol betalning icke skall med angiven verkan kunna ske efter det målet företagits till huvudförhandling. Trots vad Svea hovrätt anfört mot detta förslag synes detsamma böra biträdas, då eljest en motsättning skulle kunna uppstå mellan lag och domstols dom.

I anledning av en lagteknisk anmärkning av skånska hovrätten bör uttrycket »den angivna fristens utgång» i andra stycket första punkten av utredningens förslag ändras till »den i första stycket angivna fristens utgång».

3 §.

Betänkandet.

Vill säljaren taga tillbaka godset, skall enligt 3 § i gällande lag vid uppgörelse mellan honom och köparen värdet av godset, när det återtages, räknas *k ö p a r e n* till godo. Gällande lag innehåller icke någon bestämmelse om principerna för värderingen av godset. Under förarbetena till lagen uttalades emellertid, att värderingen icke finge innebära allenast ett fastställande av det pris godset kunde beräknas inbringa vid exekutiv försäljning. Avgörande borde i stället i första hand vara, hur mycket säljaren genom att på det för honom förmånligaste sättet realisera godset kunde med säkerhet antagas erhålla för detsamma. Vidare framhölls att en omständighet, som borde kunna komma i betraktande vid värderingen, vore att säljaren kunde vara i tillfälle att genom en obetydlig reparation i avsevärd mån höja värdet av det återtagna godset.

Utredningen (s. 34—35) säger sig dela den i lagens förarbeten uttalade uppfattningen om de principer, som bör ligga till grund för bestämmande av godsets värde vid återtagandet. Med hänsyn till att värderingen av godset är en huvudpunkt vid uppgörelsen mellan köparen och säljaren har utredningen ansett det ej vara fullt tillfredsställande, att de regler som därvid skall tillämpas icke återfinns i lagtexten utan endast i motiven. I förslaget har därför som ett tillägg till 3 § upptagits bestämmelser om värderingen, vilka avfattats i nära anslutning till uttalandena i de äldre motiven. Utredningen har beträffande stadgandet anfört bl. a. följande:

I sådana fall då säljaren på nytt kan avyttra godset i sin rörelse avses uttrycket »utvinna» skola omfatta vad som kan antagas inflyta genom försäljningen med avdrag av de särskilda kostnader, som kunna beräknas

uppkomma genom att just detta gods säljes, t. ex. transport- och reparationskostnader. Är säljaren skyldig att ersätta en reparatör kostnaden för en före återtagandet utförd reparation av godset, skall hänsyn härtill tagas vid beräkningen av godsets värde. På försäljningen belöpande andel av säljarens allmänna försäljningskostnader få däremot ej avdragas. Ej heller får säljaren tillgodoräkna sig handelsvinst på den nya försäljningen. Frågan om hänsyn skall tagas till möjligheten att reparera godset beror t. ex. på huruvida säljaren har egen verkstad eller reparation eljest kan ske utan större omak. — — —

Under utredningsmännens överläggningar med de för ändamålet tillkallade sakkunniga har från säljarhåll hävdats, att säljaren borde få göra avdrag för samtliga försäljningskostnader. Denna ståndpunkt saknar ej helt fog, men av praktiska skäl har det ansetts olämpligt att låta värderingen omfatta en så svårbedömbär post som de fasta kostnaderna. När man dessutom bortsett från handelsvinst, sammanhänger detta med att de föreslagna värderingsreglerna — vilka såsom nämnts torde överensstamma med uttalanden i motiven till gällande lag — i viss mån ha karaktären av skyddsbestämmelser till köparens förmån. Den extra kostnad som genom värderingsreglerna lägges på en säljare kan icke representera mer än en obetydlig del av hans totala omkostnader för avbetalningsrörelsen, i varje fall om han iakttar tillbörlig försiktighet vid beviljande av avbetalningskredit. Ser man saken från köparens synpunkt, innebär godsets återtagande att han går miste om ett värde, som motsvarar vad det skulle kosta honom att köpa ett begagnat föremål av samma slag i samma skick.

Yttrandena.

Skånska howrätten anmärker, att det uppenbarligen vore meningen att hänsyn även skall tagas till den omständigheten att avbetalningssäljaren utan omak kan lämna bort godset för reparation. För undvikande av missförstånd syntes en redaktionell ändring böra vidtagas i sista meningen. Samma anmärkning framställles av *Skånes handelskammare*.

Svenska lasttrafikbilägareförbundet ifrågasätter, om icke anlitande av sakkunnig bör göras obligatoriskt, då fråga uppstår om återtagande av motorfordon eller annat gods av högre värde.

Flera remissinstanser har kritiserat utredningens i motiven gjorda uttalanden att säljaren ej skall få göra avdrag för sina fasta försäljningskostnader och ej heller tillgodoräkna sig handelsvinst. Sålunda anför *köpmannaförbundet*:

Om säljaren på nytt kan sälja godset i sin rörelse, anses godsets värde enligt förslaget utgöra försäljningsvärdet minskat med blott de transport- och reparationskostnader som uppkommit just för den återtagna varan. Förslaget — liksom gällande lag — förutsätter således att säljaren skall ställa sin försäljningsapparat gratis till förfogande för den avbetalningsköpare, som icke fullgör sina avbetalningar. Kostnaderna för försäljningen nummer 2 måste emellertid under alla omständigheter täckas, och detta må då ske på de skötsamma avbetalningskundernas och i vissa rörelser även på kontantkundernas bekostnad.

Sin ståndpunkt motivera utredningsmännen med att utmättningsman icke har vare sig kompetens eller möjlighet att värdera försäljningskostnaderna. Det nya förslaget till avbetalningslag ställer emellertid i många andra hänseenden krav på ökad kompetens hos utmättningsmännen.

Det finnes därför enligt förbundets uppfattning ingen anledning att förmoda att utmätningsmännen, även om vederbörande säljares uppgifter icke skulle kunna accepteras, sakna förmåga att bilda sig en uppfattning även i denna fråga, t. ex. genom kontakt med detaljhandelns organisationer.

Utredningsmännen anföra också ett annat skäl, nämligen att den extra kostnad som genom värderingsreglerna i 3 § drabbar en säljare, icke torde representera mer än en mindre del av hans totala omkostnader. Ur principiell synpunkt synes emellertid detta argument sakna bärkraft. En felaktig värderingsprincip blir knappast bättre enbart av denna anledning. Eftersom värdegränsen för lagens tillämplighetsområde slopats i förslaget, framträder därjämte olägenheterna av den föreslagna värderingsregeln starkare än tidigare. Utredningsmännen ha säkerligen betydligt underskattat betydelsen av ifrågakvarande norm.

Förbundet anser därför, att det i såväl lagtext som motiv till 3 § bör klart utsägas att godsets värde skall utgöra försäljningsvärdet minskat med de försäljningskostnader som säljaren normalt måste räkna med för ifrågakvarande varuslag.

Några handelskammare anser det icke rimligt att säljaren på grund av den ursprungliga köparens kontraktsbrott skall vid avräkningen gå miste om skälig handelsvinst på den nya försäljningen.

Industriförbundet påtalar, att intet nämnts om den normala och tillika betydande kostnad, som utgöres av försäljningsprovision. *Industriförbundet* förutsätter, att även denna kostnad skall beaktas vid värderingen och hemställer om ett förtydligande i denna riktning. Därjämte framhåller *industriförbundet*, att det visserligen vore svårt att uppskatta de fasta kostnaderna i det individuella fallet. Då emellertid säljaren principiellt borde få täckning även för de fasta försäljningskostnaderna — vilka för övrigt icke vore så obetydliga som utredningen syntes mena — borde man enligt förbundets mening överväga en sådan bestämmelse, att säljaren vid värderingen gottskreves en enhetlig approximativt beräknad ersättning för de fasta försäljningskostnaderna; denna ersättning kunde förslagsvis utgöra fyra eller fem procent av avbetalningspriset. Även *advokatsamfundet* anser det icke vara omöjligt att i lagen införa en bestämmelse om visst schablonmässigt beräknat avdrag (t. ex. viss %) beträffande allmänna försäljningskostnader och handelsvinst. *Sveriges pianoförbund* yrkar, att från godsets värde skall avräknas den provision, som säljaren regelmässigt brukar utbetala, samt ett belopp beräknat till viss procent av godsets värde, förslagsvis 5 %, motsvarande de fasta kostnaderna.

Automobilhandlareförbundet vidhåller för bilbranschens del bestämt kravet på rätt till avdrag för samtliga försäljningskostnader. Försäljning av begagnade bilar, i synnerhet specialbyggda lastbilar kunde vara en mycket komplicerad och krävande prestation. Provisions- och lönekostnad för den personal som på olika sätt medverkat vid försäljningsarbetet borde ovillkorligen få avdras från försäljningssumman. Rätt till avdrag för försäljningskostnader borde egentligen också gynna köparen, då säljaren i annat

fall skulle få intresse av att yrka på exceptionellt låg värdering och därigenom skydda sig mot förlust. I omsorgen om köparens skydd hade utredningen enligt förbundets mening här gått för långt.

Även bokförläggareföreningen, Sveriges möbelhandlares centralförbund och Sveriges järnhandlareförbund kritiserar utredningens ståndpunkt i denna del.

Departementschefen.

Vid den uppgörelse mellan kontrahenterna i ett avbetalningsköp, som skall komma till stånd när säljaren på grund av köparens betalningsförsummelse vill återtaga det sålda godset, skall godsets värde räknas köparen till godo. Principerna för och resultatet av denna värdering är uppenbarligen för båda parter av den allra största praktiska betydelse. Det måste med hänsyn härtill anses innebära en fördel, att de regler som skall tillämpas vid godsets värdering blir så klart som möjligt angivna i själva lagen. Utredningens förslag i denna del innebär i stort sett endast ett lagfästande av rådande praxis och synes i huvudsak kunna godtagas. Lagen bör alltså upptaga ett uttryckligt stadgande av innehåll att godsets värde skall beräknas efter vad säljaren kan antagas utvinna genom att på lämpligt sätt sörja för dess försäljning. Det synes också lämpligt att såsom ett exempel på omständigheter, som bör beaktas vid värderingen, uttryckligen nämna säljarens möjlighet att ånyo försälja godset i egen rörelse och dessförinnan bota eventuellt förefintlig skada därå. Enär det såsom utredningen själv framhållit är avsikten, att möjligheten att vid behov reparera godset skall beaktas icke blott i det fall då säljaren har egen verkstad utan även när han utan större omak kan lämna bort godset för reparation, torde utredningens förslag till lagtext böra något jämkas.

Det säger sig självt, att värderingen av godset i praktiken kan komma att erbjuda betydande svårigheter, särskilt om värdegränsen för lagens tillämpningsområde slopas och det sålunda kan bli fråga om att värdera sådana föremål som begagnade motorfordon, lantbruksmaskiner och andra maskiner. Jag vill likväl icke tillstyrka ett under remissbehandlingen väckt förslag att sakkunnig obligatoriskt skall anlitas vid värderingen av dylika föremål. Det bör vara tillräckligt, att utmätningssmannen enligt 13 § har möjlighet att vid behov anlita sakkunnig för godsets värdering. Icke sällan kan det säkerligen ligga i båda parternas intresse, att denna möjlighet utnyttjas.

På en punkt synes mig utredningen icke ha tillräckligt beaktat säljarens skäligena intressen, när den har utvecklat principerna för godsets värdering. Jag syftar härvid på utredningens motivuttalande angående säljarens rätt att få göra avdrag för sina försäljningskostnader. Visserligen är det sant, att dessa kostnader många gånger kan vara svåra att beräkna. Men denna svårighet bör icke få leda till att man helt bortser från nämnda kostnader och alltså låter säljaren drabbas av direkta utgifter för köparens skull. Om värdegränsen slopas kan ju värderingen komma att avse icke blott standardartiklar utan också mera speciella föremål, t. ex. specialbyggda lastbilar,

som det kan vara ganska svårt att ånyo sälja på den öppna marknaden. Att säljaren skulle vara skyldig att ställa sin försäljningsapparat gratis till förfogande för den avbetalningsköpare, som ej fullgör sina avbetalningar, synes mig obilligt mot säljaren. Principen bör därför enligt min mening vara, att alla försäljningskostnader — både fasta sådana, försäljningsprovision och mera speciella kostnader, t. ex. för annonsering — skall beaktas. Det säger sig självt, att man svårligen kan uppställa några allmänna regler för beräkningen av dessa kostnader. Ofta torde dock den av industriförbundet nämnda approximativa beräkningen — fyra å fem procent av avbetalningspriset — kunna ge en viss ledning vid beräkningen av de fasta kostnaderna. Den ståndpunkt som här utvecklats torde icke behöva föranleda någon ändring av lagtexten i utredningens förslag. Rent språkligt synes nämligen det där använda uttrycket »utvinna» bättre täcka den uppfattningen att försäljningskostnaderna i princip skall avräknas än den motsatta ståndpunkten.

I likhet med utredningen anser jag det innebära en rimlig avvägning mellan säljarens och köparens intressen att vid värderingen bortse från handelsvinst på den andra försäljningen.

4 §.

Denna paragraf innehåller bestämmelser om vad säljaren får räkna sig till godo vid den uppgörelse som skall ske, när godset återtages.

Betänkandet.

Utredningens förslag innebär i flera hänseenden jämkningar i de gällande reglerna. Huvudprinciperna för beräkningen av säljarens tillgodohavande har dock bibehållits. Till vinnande av större överskådlighet har paragrafen uppställts på annat sätt än för närvarande. Vad säljaren äger räkna sig till godo har upptagits under fem punkter i första stycket.

Punkt 1) i förslaget avser oguldna poster, för vilka i avtalet bestämd förfallotid är inne vid tiden för godsets återtagande. I sak överensstämmer den föreslagna texten med gällande lag. Den redaktionella jämkningen har emellertid gjorts, att »betingad förfalldag» utbyts mot »i avtalet bestämd förfalldag». Därigenom — anför utredningen — utmärkes tydligare, att den ursprungligen bestämda förfalldagen avses eller, med andra ord, att hänsyn icke skall tagas till en klausul, enligt vilken köparens underlåtenhet att fullgöra sina förpliktelser medför att samtliga poster omedelbart förfaller till betalning.

För närvarande innehåller 4 § ett undantag från regeln att tidpunkten för godsets återtagande är avgörande för frågan, vilka poster som skall betraktas såsom förfallna. Då säljaren går domstolsvägen för att få tillbaka godset, skall i stället hänsyn tagas till tiden för stämningens delgivning. Utredningen har (se s. 36 i betänkandet) föreslagit, att denna undantagsbestämelse helt slopas.

Enligt punkt 2) i förslaget (s. 36—38) skall säljaren vidare äga räkna sig till godo så stor kvotdel av icke förfallna poster som kon-

tantpriset utgör i förhållande till avbetalningspriset. De nuvarande bestämmelserna bygger på samma princip, dock med praktiskt betydelsefulla modifierationer. Det presumeras sålunda, att kontantpriset utgör nio tiondelar av avbetalningspriset. Endast då köparen eller säljaren visar, att förhållandet mellan dessa priser faktiskt är ett annat, lägges detta till grund för uppgörelsen. Enligt 12 § i gällande lag kan presumptionen icke rubbas, då fråga är om handräckning för godsets återtagande; i detta fall skall följaktligen alla icke förfallna poster minskas med en tiondel. Utredningens förslag innebär, att säljarens fordran skall beräknas på samma sätt av utmätningsman och domstol. Någon presumption om relationen mellan kontant- och avbetalningspris har icke uppställts ens för det fall att utredning saknas om kontantpriset.

Enligt andra stycket av 4 § i förslaget skall av säljaren i avtalet lämnad uppgift om det pris, till vilket han varit villig att sälja godset mot kontant betalning, läggas till grund för beräkningen enligt punkt 2) första stycket, där det ej kan antagas att godset kunde ha köpts till lägre pris. Även om köparen icke gjort invändning mot säljarens uppgift, skall utmätningsmannen enligt betänkandet (s. 38 f) lämna densamma utan avseende, om han finner det uppgivna priset vara högre än det vanliga kontantpriset.

Enligt den nuvarande lydelsen av 4 § skall ränta tillgodoräknas säljaren, där sådan blivit utfäst eller enligt lag skall utgå. Den praktiska betydelsen av denna regel inskränkes emellertid i hög grad av den nu gällande föreskriften i 12 § att vid handräckning icke tages hänsyn till ränta.

Utredningen anför (s. 39 f), att frågan om ränteberäkning vid handräckning kommer i ett annat läge, om värdegränsen för lagens tillämpningsområde upphäves, enär det i så fall kan bli fråga om ganska betydande räntebelopp. På grund bl. a. härav föreslår utredningen under punkt 3), att ränta skall kunna tillgodoräknas säljaren också vid handräckning. Utmätningsmannen skall dock enligt 10 § andra stycket i förslaget ej vara skyldig att vid handräckning beräkna ränta, med mindre säljaren uttryckligen angivit vad han i sådant avseende fordrar.

Under punkt 3) i förslaget har förutom ränta även upptagits försäkringspremie (s. 40).

Under punkt 4) har upptagits regeln i nuvarande tredje stycket att kostnad, som säljaren måste vidkännas för godsets återtagande, skall räknas honom till godo. Då säljaren anlitar handräckning, torde — anför utredningen — i överensstämmelse med allmänna exekutionsrättsliga principer (jfr 198 och 199 §§ utsökningslagen) hänsyn icke böra tagas till sådana kostnader som utgifter för upprättande av ansökan och inställelse vid förrättningen utan endast till de egentliga förrättningskostnaderna.

Punkt 5) i första stycket av den föreslagna 4 § innehåller, att säljaren under viss förutsättning äger tillgodoräkna sig fordran å ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset.

Det finska förslaget skiljer sig såtillvida från de andra förslagen, som där upptagits en presumptionsregel om reduktion med en tiondel av icke förfallna poster, där utredning saknas om kontantpriset. I övrigt företer förslagen sinsemellan endast smärre skiljaktigheter.

Yttrandena.

Mot utredningens förslag att slopa $\frac{9}{10}$ -regeln invänder överståthållarämbetet:

De föreslagna nya reglerna om vad säljaren får räkna sig till godo vid den uppgörelse, som skall ske, när godset återtages, äro — i varje fall på papperet — materiellt överlägsna de nu gällande. Det förtjänar emellertid understrykas att det blir mera tidsödande att räkna med det faktiska förhållandet mellan kontantpris och avbetalningspris än att reducera de oguldna posterna med en tiondel och att uppgiften att fastställa kontantpriset icke alltid är så enkel. Förslaget är så utformat, att den utmättningsman som har benägenhet eller anser sig av tidsnöd tvingad att behandla avbetalningsärendena schematiskt i allmänhet får möjlighet att utan efterräkningar för egen del taga det i avtalet angivna kontantpriset för gott, medan den utmättningsman, vars ambition bjuder honom att följa lagstiftarens intentioner, därmed drar på sig en arbetsbörda, som icke kan anses rimlig med hänsyn till dessa ärendens natur. Den mera markerade instabilitet som inträtt i penningvärdet sedan remitterade förslaget avgavs försvårar för övrigt uppgiften att bestämma kontantpriset vid en förfluten tidpunkt, enär den prisnivå, som då gällde, icke längre är aktuell.

Det otillfredsställande i den nuvarande ordningen ligger enligt ämbetets mening i stadgandet i 12 §. Borttages detta, kan ämbetet däremot icke finna det onöjaktigt att $\frac{9}{10}$ -regeln får utgöra en presumtionsregel, som träder i tillämpning där utredning saknas om kontantpriset. Nämnda ordning har ju också accepterats i det finska förslaget. Det får sålunda ankomma på parterna att förebringa utredning om att kontantpriset med mer eller mindre än en tiondel understigit avbetalningspriset, vilken utredning för säljarens del torde komma att avse, att han haft skäl för det kontantpris som han uppgivit i avtalet. Måhända bör emellertid ordet »visa» i nuvarande 4 § andra stycket utbytas mot »göra sannolikt».

Även länsstyrelsen i Malmöhus län och överexekutor i Hälsingborg vill bibehålla $\frac{9}{10}$ -regeln såsom presumtionsregel.

Däremot har länsstyrelserna i Kronobergs samt Göteborgs och Bohus län godtagit förslaget att slopa $\frac{9}{10}$ -regeln och detta trots att de ansett förslagets genomförande medföra en icke oväsentlig belastning för utmättningsmännen.

Hovrätten för Nedre Norrland anser lika med utredningen, att även vid handräckning det faktiska förhållandet mellan kontantpris och avbetalningspris bör ligga till grund för beräkningen av säljarens fordran. Däremot kan det enligt hovrättens mening ifrågasättas, om det bör anförtros åt utmättningsman att avgöra förhållandet mellan kontantpris och avbetalningspris i det fall att anledning föreligger till antagande, att godset kunde ha köpts kontant till lägre pris än det i avtalet uppgivna kontantpriset. Dyligt avgörande torde enligt hovrättens mening ofta kräva en så besvärlig bevisprövning, att den icke lämpligen kunde ske annat än vid domstol. Handräckning syntes därför böra få äga rum endast, då det i avtalet uppgivna kontantpriset komme att tillämpas. En sådan ordning syntes även medföra den fördelen, att säljarna för att icke utsätta sig för risken att nödgas använda den betydligt omständligare domstolsvägen, tvingas att i avtalet angiva ett

kontantpris, om vilket någon tvekan från utmätningsmannens sida icke behöver befaras.

Utredningens förslag att ränta skall tillgodoräknas jämväl vid handräckning har mött kritik i vissa yttranden. Sålunda anför *föreningen Sveriges stadsfogdar*:

Ett införande av ränteberäkning kommer självfallet att komplicera förfarandet. Man kan ej lämna utan beaktande, att handräckningsförfarandet ofta utföres under synnerligen besvärliga yttre förhållanden, under vilka det skulle stöta på stora praktiska svårigheter att verkställa ränteberäkning. Det ligger såväl ur parternas som det allmännas synpunkt vikt uppå, att handräckningen särskilt beträffande de mindre köpen göres så enkel som möjligt. I handräckningsärenden avseende mindre köp, där avbetalningsbeloppen äro små, skulle de, vilkas rätt beröras, helt säkert ofta finna det verklighetsfrämmande, om handräckningen skulle verkställas med tidsödande ränteberäkningar å obetydliga belopp; och ränteberäkningen skulle ändå i de allra flesta av dessa fall bli betydelselös. Därest man — såsom utredningen — av principiella skäl icke vill göra skillnad mellan köp under och köp över en viss värdegräns, synes man kunna, i syfte att förenkla förfarandet, välja den utvägen, att det föreskrives att å avbetalningsposter, som ej uppgå till visst belopp, ränta ej skall vid handräckning beräknas.

Liknande erinringar har anförts av *förste stadsfogdarna i Göteborg, Malmö och Hälsingborg*. *Överexekutor i Hälsingborg* säger sig emellertid ej kunna dela förste stadsfogdens mening att ränteberäkningen skulle bereda utmätningsmannen några större svårigheter, helst som enligt 10 § andra stycket i förslaget säljaren, därest han gjorde anspråk på ränta, skulle i ansökningen uppgiva vad han i sådant avseende fordrade. *Förste stadsfogden i Norrköping* är av samma mening och yttrar, att ränteberäkning vid handräckning icke torde bereda några större svårigheter. *Automobilhandlareförbundet* har med tillfredsställelse antecknat den föreslagna bestämmelsen att ränta och försäkringspremie samt i vissa fall ersättning för reparation o. d. bör kunna tillgodoräknas säljaren även vid handräckning, då bilbranschen i särskilt hög grad hade intresse därav.

Beträffande bestämmelserna i 4 § första stycket 3) och 5) i utredningens förslag jämförda med 10 § andra stycket uppställer *föreningen Malmöhus läns landsfiskaler* den frågan, i vad mån det skall åligga säljaren att styrka sin fordran på grund av ränta, försäkringspremie och reparation eller annan åtgärd beträffande godset. Utredningen syntes icke ha berört detta ämne, vilket vid handräckning bleve aktuellt, om köparen icke såge sig i stånd att vitsorda det fordrade beloppet. För undvikande av tveksamhet, som eventuellt kunde leda till en i och för sig onödig avvísning av handräckningsansökningen, vore enligt föreningens mening kompletterande bestämmelser i detta häseende erforderliga.

I övrigt har utredningens förslag vid 4 § icke berörts av remissinstanserna i vidare mån än att *advokatsamfundet* såsom oriktigt betecknat utredningens påpekande i motiven till första stycket punkt 4) att, då säljaren anlitar

handräckning, hänsyn icke bör tagas till sådana kostnader som utgifter för upprättande av ansökan och inställelse vid förrättningen. Samfundet förmenar, att dylika kostnader rätteligen bör ersättas av köparen.

Departementschefen.

Självfallet är det önskvärt, att man vid den beräkning som avses i första stycket punkt 2) utgår från ett så rättvisande kontantpris som möjligt. Detta blir av särskild vikt, om lagen utsträcker till att omfatta även större köp. I likhet med utredningen anser jag det därför icke lämpligt att bibehålla en så grov beräkningsmetod som den nuvarande $\frac{9}{10}$ -regeln innebär. På sätt i betänkandet föreslagits torde som huvudregel böra uppställas, att man från fall till fall skall söka nå fram till det objektiva kontantpriset. Som en hjälpregel bör emellertid härvid gälla, att säljarens i själva avtalet lämnade uppgift om kontantpriset skall tagas för god, där det ej kan antagas, att godset kunde ha köpts till lägre pris. Det synes mig icke lämpligt att, på sätt i några yttranden föreslagits, såsom en ytterligare hjälpregel uppställa att kontantpriset vid bristande utredning skall anses utgöra $\frac{9}{10}$ av avbetalningspriset.

Den bedömning av kontantpriset som skall ske enligt de nu föreslagna reglerna torde kunna överlämnas åt utmätningsmännen.

Utredningens förslag att ränta och försäkringspremie skall tillgodoräknas säljaren även vid handräckning måste enligt min uppfattning godtagas, därest värdegränsen för lagens tillämpningsområde slopas. Man torde icke böra överdriva de praktiska svårigheter, som kan vara förenade med en ränteberäkning på handräckningsstadiet, helst som säljaren enligt 10 § andra stycket ålagts skyldighet att uppgiva sina ränteanspråk i handräckningsansöknings.

Vid tillämpning av första stycket punkt 4) synes det, såsom advokatsamfundet påpekat, vara riktigast att taga hänsyn till samtliga kostnader för godsets återtagande, alltså icke blott till egentliga förrättningskostnader.

För den händelse köparen icke anser sig kunna vitsorda av säljaren i olika hänseenden fordrade belopp, bör utmätningsmannen givetvis icke tillgodoräkna säljaren mer än vad som kan anses styrkt.

Till innehållet i första stycket punkt 5) återkommer jag vid behandlingen av 8 §.

5 §.

Om det vid godsets återtagande visar sig, att dess värde överstiger det belopp som räknats säljaren till godo, äger enligt 5 § första stycket i gällande lag säljaren, när återtagandet sker på grund av domstols förordnande, icke återfå godset, med mindre han till köparen erlägger det överskjutande beloppet. Vid handräckning är det däremot tillräckligt att han nedsätter beloppet hos utmätningsmannen. Denna olikhet har motiverats med att i domstolsfallet någon rubbning av de grunder, efter vilka säljarens till-

godohavande beräknats, ej kunde ifrågakomma, under det att den uppgörelse, som skedde vid handräckning, icke alltid bleve definitiv.

Utredningen har på anförda skäl (s. 41) ansett att säljaren, när godsets värde bestämts av utmättningsman, alltid borde äga valrätt mellan att erlægga saldot till köparen och att nedsätta beloppet hos utmättningsmannen. I utredningens förslag har 5 § första stycket ändrats i enlighet härmed. Vidare har orden »eller, där fråga är om handräckning, enligt 12 §» utgått till följd av att i förslaget saknas motsvarighet till de i 12 § av gällande lag intagna särskilda reglerna om beräkningen av säljarens fordran vid handräckning.

Utredningens förslag vid denna paragraf har icke berörts i något av remissyttrandena.

Departementschefen.

Jag anser mig böra biträda utredningens förslag.

6 §.

Betänkandet.

Utredningen (s. 41—43) föreslår att ett nytt, tredje stycke fogas till 6 §, innebärande rätt för köparen att fullgöra sin betalningsskyldighet i förtid.

I betänkandet nämnes, att det särskilt vid köp av dyrbara varor förekommer att en eller flera växlar utställas å köpeskillingen och att köparen åtecknar växlarna, vanligen som acceptant. Utredningen nämner, att inom avbetalningshandeln med bilar i stor utsträckning tillämpas den metoden, att köparen för varje särskild avbetalningspost accepterar en växel, ställd att betalas å postens förfallodag, varefter säljaren på en gång hos en förlagsgivare diskonterar dessa växlar, av vilka den sista ofta förfaller först om två år. Under överläggningar med representanter för bilhandeln har utredningen inhämtat, att förlagsgivarna väl mottoge förtidsbetalning men att någon återbäring av erlagt diskonto som regel icke medgäves. Det kunde medföra förlust för säljaren, om han utan hänsyn härtill nödgades att som full betalning mottaga ett reducerat belopp.

Utredningen fortsätter:

Huruvida förlust kommer att drabba säljaren beror på omständigheterna. Det må till en början påpekas, att för det fall att växeln finnes hos säljaren denne är skyldig att återställa växeln, när han mottager betalning i förtid. Förhållandena gestalta sig delvis annorlunda, om växeln överlåtits till tredje man. Lagen om avbetalningsköp får icke antagas rubba det rättsläge, som föränledes av växellagens regler. Efter växelns överlåtelse är säljaren icke längre rätt borgenär i förhållande till köparen. Skulle säljaren likväl mottaga förtidsbetalning av köparen, kan han bli skyldig att hålla denne skadeslös, om köparen sedermera skulle tvingas att till växelnehavaren utge växelbeloppet. Köparens möjlighet att till växelnehavaren verkställa förtidsbetalning blir beroende av spørgsmålet huruvida han gentemot växelnehavaren äger åberopa det bakom växeln liggande rättsförhållandet till säljaren.

Yttrandena.

Betänkandets innehåll vid denna paragraf har berörts endast i ett par yttranden. Sålunda anför *handelskammaren i Karlstad*:

Det bör beaktas att lagen endast reglerar förhållandet mellan säljaren och köparen. Skulle köpet vara baserat på växlar, vilka diskonterats hos tredje man, blir frågan om uppgörelsen i samband med köparens rätt att påfordra förtidsinbetalning mera oklar. Det vore önskvärt, att rättsförhållandena härvid bleve bättre preciserade. Handelskammaren anser ett stadgande böra övervägas av sådan innebörd, att den förlust, säljaren kan förorsakas för diskonto, genom av köparen påfordrad förtidsinbetalning, skall räknas säljaren till godo vid den ekonomiska uppgörelsen.

Automobilhandlareförbundet berör samma problem och anför:

Den i 6 § köparen förbehållna rätten att fullgöra sin betalningsskyldighet i förtid kan i vissa fall medföra nackdel för säljaren. Här avses det av utredningen i motiven omnämnda fallet att tredje man anlitas som finansiär.

Visserligen framhålles i motiven att »lagen om avbetalningsköp icke får antas rubba det rättsläge som föranledes av växellagens regler» och att efter överlåtelse av växel »säljaren ej längre är rätt borgenär i förhållande till köparen». Å andra sidan framhålles att köparens möjlighet att till växelnehavaren verkställa förtidsinbetalning blir beroende av om det bakom växeln liggande rättsförhållandet till säljaren kan återopas. En viss, icke önskvärd oklarhet synes på denna punkt kvarstå och antingen kräva inskränkning av den ovillkorliga rätten till förtidsbetalning eller komplettering med bestämmelsen att säljaren äger tillgodoräkna sig rimlig kostnad som uppstått genom anlitan av tredje man som finansiär.

I detta sammanhang må nämnas att *lasttrafikbilägareförbundet* påkallat viss ändring i 6 § andra stycket och 7 §. Förbundet anför, att den i 6 § gällande lag angivna tiden för återlösning av gods, 14 dagar, förefölle alltför kort. Med hänsyn till de stora värden, som det kan komma att bli fråga om därest värdegränsen slopades, syntes en lösningstid av en månad böra medgivas köparen. Denna utvidgade lösningstid syntes i enlighet härmed även böra medgivas i fall enligt 7 §, d. v. s. i fråga om återlösning av något eller några av flera föremål.

Departementschefen.

Jag biträder utredningens förslag att i ett nytt tredje stycke upptaga bestämmelser om rätt för köparen att fullgöra sin betalningsskyldighet i förtid. Ett par remissinstanser har yrkat, att säljaren i sådant fall skall äga tillgodoräkna sig rimlig kostnad, som uppstått genom anlitan av tredje man som finansiär. Även om vissa billighetsskäl talar för denna ståndpunkt, skulle det dock erbjuda mycket stora praktiska svårigheter att reglera spörsmålet på ett rättvist och enkelt sätt. Förslaget torde därför icke böra upptagas.

Det i ett yttrande väckta förslaget att utsträcka tiden för den i 6 § andra stycket och 7 § bestämda återlösningensfristen bör enligt min mening icke genomföras, enär det skulle innebära en alltför hård belastning för sälja-

ren att behöva vänta längre tid än där sägs eller fjorton dagar med att söka på nytt avyttra återbekommet gods.

Såsom utredningen föreslagit torde första stycket böra jämkas med anledning av att några särregler för beräkning av säljarens fordran, när godset återtages handräckningsvägen, icke skall gälla.

8 §.

Betänkandet.

Utredningen framhåller att det ofta förekommer, att två eller flera avbetalningsköp mellan samma kontrahenter kopplas samman på så sätt, att säljaren förbehåller sig äganderätten till de sålda föremålen, intill dess köparen fullgjort sina förbindelser enligt alla köpen. Ibland sker — påpekar utredningen — motsvarande sammankoppling mellan ett avbetalningsköp och en förbindelse av annat slag, t. ex. en reparationsfordran eller en försträckning. Utredningen anser, att det nuvarande stadgandet i 8 § ger köparen ett mycket begränsat skydd, och hävdar att systemet med *k o p p l i n g* måste betraktas som en utväxt på avbetalningshandeln, skadlig icke blott för köparna utan även för kreditlivet och omsättningen. Den föreslår därför (s. 43—45 i betänkandet), att i ett *f ö r s t a s t y c k e* av 8 § intages ett stadgande, vari förklaras att förbehåll att köparens rätt till godset skall vara beroende av att han fullgör annan förpliktelse än sådan, som åligger honom enligt avbetalningsköpet, är utan verkan.

Från regeln att kopplingsförbehåll skall vara ogiltiga har utredningen dock undantagit förbehåll, varigenom köparens rätt till godset göres beroende av att han betalar säljarens fordran på ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset. Enligt utredningens mening bör det nämligen även i fortsättningen tillåtas att avbetalningsgods ställes som säkerhet för säljarens fordran på ersättning för reparation och därmed jämställda åtgärder samt att godset återtages, om köparen underlåter att betala sådan skuld. Av utredningens motiv till denna undantagsregel, som återfinns på s. 45—47 i betänkandet, må här återgivas följande avsnitt:

Undantaget är i första hand föranlett av de speciella förhållandena inom avbetalningshandeln med motorfordon. I de remissyttranden, som avgavs över ett tidigare förslag (SOU 1938: 11 s. 56—57) att fränkänna koppling rättsverkan, hemställde en del näringsorganisationer och företag, främst inom bilhandeln, att möjligheten att begagna koppling måtte bibehållas för sådana fall då säljaren nedlagt kostnader på reparation av godset. Därvid framhölls, att ett förbud mot koppling i många fall skulle leda till att en bilköpare, som icke kunde betala en mera omfattande reparation kontant, skulle bli ur stånd att få bilen reparerad. För säljaren medförde köparens underlåtenhet att nöjaktigt underhålla fordonet, att säkerheten för köpeskillingen äventyrades. Även av hänsyn till trafiksäkerheten syntes det betänkligt att beröva mindre likvida köpare denna möjlighet att låta fordonet undergå erforderlig reparation.

De representanter för organisationer av bilhandlare och bilägare, med vilka utredningen haft överläggningar, ha givit uttryck åt den uppfattningen att säljarnas och köparnas intressen här sammanstämde. Det vore till ömsesidig fördel, att möjlighet bereddades säljaren att efter reparation lämna ut bilen, även om köparen icke förmådde betala reparationen kontant. Detta hade särskild betydelse i fråga om fordon, som begagnades i yrkesmässig trafik eller eljest i köparens näring. Köparens förmåga att fullgöra avbetalningarna å köpeskillingen vore därvid ofta beroende av de inkomster han kunde få genom att begagna bilen.

I ett andra stycke av 8 § föreslår utredningen, att förbehåll, att av köparen inbetalt belopp först skall avräknas å fordran som tillkommer säljaren av annan grund än avbetalningsköpet, skall vara utan verkan i samma omfattning som kopplingsförbehåll (se s. 47 i betänkandet). Såsom framgår av lagtextens hänvisning till första stycket riktar sig stadgandet — enligt vad i motiven uttryckligen framhålles — ej mot förbehåll att avräkning i första hand skall ske å fordran för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset.

Det föreslagna tredje stycket i 8 § är avsett att ersätta 2 § andra stycket i gällande lag, enligt vilket stadgande särskild påföljd, som kan vara avtalad för den händelse köparen i annat avseende än i fråga om betalningens erläggande åsidosätter vad som åligger honom, icke må vinna tillämpning, såframt detta med hänsyn till de föreliggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt.

Sedan utredningen (s. 47 f) erinrat om att i nyare lagar rörande vissa andra slag av avtal införts bestämmelser, som tillerkänner domstol rätt att jämka eller lämna åsido avtalsvillkor, vilkas tillämpning i det särskilda fallet finnes otillbörlig, har utredningen anfört att behov syntes föreligga av en liknande jämningsregel även när det gäller avbetalningsköp. Den i förslaget intagna bestämmelsen har avfattats i nära anslutning till 8 § skuldebrevslagen. Utredningen säger sig icke ha avsett att uttrycket »villkor» skall omfatta det avtalade vederlaget. Bestämmelsen finge alltså icke användas för nedsättning av avbetalningspriset eller räntan. Utredningen har ansett, att vid avbetalningsköp liksom vid andra köp frågan om och i vad mån köparen är bunden av en utfästelse att utge en köpeskillning, som kan anses oskälig, bör avgöras med tillämpning av bestämmelserna i avtalslagen eller allmänna rättsregler. Då det enligt utredningens mening bör ankomma på domstol att pröva en sådan fråga, föreskrives i 11 § tredje stycket att handräkning skall vägras, om köparen visar sannolika skäl att godset blivit sålt till oskäligt pris.

Utredningen nämner, att en ledamot inom sakkunnigkretsen, representerande kooperativa förbundet, framfört betänkligheter mot bestämmelsen i 8 § tredje stycket med hänsyn till att dess räckvidd vore obestämd, särskilt genom användningen av uttrycket »stridande mot gott affärsskick». Farhågorna för att en dylik lagregel skulle leda till godtycklighet och osäkerhet i rättslivet syntes emellertid enligt utredningens mening icke i någon mån ha bekräftats av erfarenheten.

I de danska och norska förslagen har 8 § ytterligare ett stycke. Detta innehåller för det första en bestämmelse att ett orimligt avbetalningspris kan nedsättas till vad som anses rimligt. Vidare ges en regel för sådana fall då säljaren avkrävt köparen ett orimligt vederlag för medgivande av anstånd eller annan jämkning i kontraktsvillkoren. Det föreslås att dylika belopp skall avräknas på köpeskillingen.

I övrigt må rörande tredje stycket i utredningens förslag hänvisas till s. 47—49 i betänkandet.

Yttrandena.

Ikke någon remissinstans har opponerat sig mot utredningens förslag att kopplingsförbehåll i princip skall vara ogiltiga. Tvärtom har flera instanser, däribland *Svea hovrätt*, *skånska hovrätten* och *kommerskollegium*, uttryckligen anslutit sig till utredningens förslag i denna del.

Beträffande det föreslagna undantaget från förbudet mot kopplingsförbehåll, nämligen beträffande fordran på ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset, bryter sig däremot meningarna bland remissinstanserna. *Motormännens riksförbund* tillstyrker för sin del undantagsregeln, enär den måste anses gagna sådana bilköpare, som för sin utkomst är beroende av att kunna begagna fordonet, även om de icke kan kontant betala en reparation. Helt annorlunda bedömes undantagsregeln däremot av *svenska lasttrafikbilägareförbundet*, som anför:

Enligt förbundets uppfattning synes man även böra förbjuda koppling i fråga om reparationskostnader. Det säljarens intresse, med vilket utredningen motiverat undantaget beträffande reparationer, bör icke överskattas. Syftemålet med den föreslagna lagändringen är bland annat att bereda skydd åt kapitalsvaga småföretagare, som bedriva yrkesmässig trafik. Genom att säljare beredes möjlighet att till köpeskillingen för fordon lägga reparationskostnader för detsamma, erhåller denne just mot dessa kapitalsvaga trafikutövare ett sådant övertag och en sådan förmån, att de senare så att säga aldrig hinner i fatt och att bilen icke hinner slutbetalas under dess livslängd. I detta sammanhang förtjänar framhållas, att man inom lastbilstrafiken kalkylmässigt räknar med att en bil under dess livslängd måste genomgå reparationer till en kostnad motsvarande bilens värde som ny. Möjligheten att på sätt föreslagits koppla reparationskostnaderna till köpeskillingen kan dessutom befaras medföra det mindre önskvärda resultatet, att försäljning av motorfordon äger rum till personer, som sakna ekonomisk ryggrad att utöva trafik i allmänhetens tjänst. Det ligger icke heller i yrkesbilismens intresse, att personer med så dålig ekonomisk bakgrund utöva trafik. Ett förbud att koppla reparationskostnaderna skulle därför enligt förbundets uppfattning verksamt tjäna syftemålet att sanera bilhandeln och motverka icke önskvärda försäljningar.

Av liknande uppfattning är *föreningen Sveriges stadsfogdar*, som yttrar:

Erfarenheten torde giva vid handen, att reparationer och därmed sammanhängande arbeten på motorfordon kunna bli mycket omfattande och dyra, samt att sådana arbeten från köparens sida äro svåra att kontrollera.

En person, som köpt en bil på avbetalning och låter säljaren reparera den, kommer därigenom nästan helt i händerna på säljaren. Denne kan låta utföra ett undermåligt arbete eller debitera ett oskäligt pris, utan att köparen har något praktiskt användbart korrektiv häremot. Betalar han icke, äger säljaren handräckningsvis få bilen tillbaka och den oguldna reparationskostnaden tillgodoföres säljaren. Köparen kan måhända deponera beloppet och låta säljaren stämma, men den vägen kommer troligen endast sällan att begagnas. Det blir antagligen snarare så, att köparen antingen nödgas betala det dåligt eller dyrt utförda arbetet eller ock finna sig i att bilen tages ifrån honom. Dessa bestämmelsers innebörd synes komma att bli betungande för köparen, som i allmänhet är den ekonomiskt svagare av kontrahenterna.

Icke heller *landsorganisationen* anser helt övertygande skäl ha anförts för undantagsregeln. Därest densamma godtoges, borde dock en restskuld som endast avsåge reparationskostnad enligt landsorganisationens mening icke berättiga säljaren att återtaga godset, med mindre den uppginge till viss större andel av köpeskillingen för det gods, om vars reparation vore fråga.

Den i andra stycket av 8 § föreslagna regeln rörande avräkningsförbehåll har icke berörts i remissyttrandena.

Vad beträffar den i paragrafens tredje stycke upptagna generalklausulen har kooperativa förbundet vidhållit sin under utredningsarbetet framförda kritik. Förbundets styrelse säger sig hysa i princip starka betänkligheter mot att en så vag och svårtolkad bestämmelse som »stridande mot gott affärsskick» får inflyta i lagtext. Frågan om en i näringsverksamhet vidtagen åtgärd står i överensstämmelse eller i strid med god affärssed eller gott affärsskick är, yttrar styrelsen, ofta mycket svår — ja t. o. m. omöjlig att objektivt besvara, och styrelsen anför flera exempel på att värdeomdömena angående god eller dålig affärssed kan skifta högst väsentligt allt efter vederbörandes uppfattning beträffande olika sociala, ekonomiska och politiska problem. Styrelsen fortsätter:

Det finnes alltså enligt styrelsens mening icke någon absolut tillförlitlig norm att gå efter, då man skall avgöra om en åtgärd eller ett förfarande i näringsverksamhet står i överensstämmelse eller i strid med god affärssed. Med denna inställning har styrelsen alltid avböjt införande av den s. k. generalklausulen i lagstiftningen mot illojal konkurrens i svensk rätt. Styrelsen anser därför, att det vore mycket olyckligt, om bestämmelser av liknande innebörd som generalklausulen skulle godtagas i speciallagstiftning på olika områden, ty på så sätt skulle generalklausulen kunna komma att på en bakväg intränga i svensk rätt. En sådan bestämmelse har visserligen fått inflyta i 8 § skuldebrevslagen och detta är enligt styrelsens mening beklagligt. Det är emellertid enligt styrelsens mening synnerligen viktigt att se till att bestämmelsen icke får en vidare utbredning i lagstiftningen.

Styrelsen vill alltså förorda, att lagstadgandet i § 2 st. 2 i nu gällande avbetalningslag bibehålles i den nya lagen och att den föreslagna bestämmelsen i § 8 st. 3 får bortfalla. Förstnämnda bestämmelse »att påföljd icke må vinna tillämpning såframt detta med hänsyn till de föreliggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt» torde få anses fullt tillfredsställande, då det gäller att avvärja alltför hotande övergrepp mot avbetalningsköparna från säljarnas sida.

I övrigt har principiella betänkligheter mot bestämmelsen anförts endast av *handelskammaren i Göteborg*, som under anslutning till de kritiska synpunkter inom sakkunnigkretsen, vilka refererats i betänkandet, förklarar det vara önskvärt, att en närmare bestämning kunde göras av sådana villkor som skall anses otillbörliga.

Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår har det icke varit utredningens avsikt att uttrycket »villkor» skulle omfatta det avtalade vederlaget, d. v. s. avbetalningspriset och räntan. Denna uppfattning kritiserar i några yttranden. Sålunda anför *Svea hovrätt*:

Av motiven framgår, att med stadgandet i 8 § tredje stycket icke avses det avtalade vederlaget utan att frågan, huruvida vederlaget är oskäligt högt och därför bör nedsättas, skall avgöras med tillämpning av bestämmelserna i avtalslagen eller allmänna rättsregler. Därest det föreslagna stadgandet skall ha denna innebörd, vore det önskligt, att begränsningen komme till tydligare uttryck i lagtexten. Emellertid möta svårigheter att med hjälp av avtalslagen eller allmänna rättsregler åvägabrinda den nedsättning av vederlaget, som kan finnas påkallad, och enligt hovrättens mening kunna skäl anföras för att — i överensstämmelse med vad som skett i de danska och norska förslagen — även åt de svenska föreskrifterna giva sådant innehåll, att möjlighet öppnas för nedsättning av ett otillbörligt vederlag. Vidtages sådan ändring, bör 11 § tredje stycket undergå en motsvarande jämkning.

Även *kommerskollegium* anser det riktigare, att frågan behandlas i avbetalningslagen och att möjlighet öppnas att jämka en oskälig köpeskilling. *Landsorganisationen* anför:

Frånsett det språkligt oriktiga i att från »villkor» utan uttryckligt angivande undantaga vederlagsvillkoret, synes det LO för köparens del erbjuda större trygghet, om även frågan om jämkning av köpeskillingen reglerades i avbetalningslagen (jfr danska och norska förslagen). Följes utredningsmännens förslag bör i varje fall en hänvisning till avtalslagen upptagas i lagtexten.

Advokatsamfundet lämnar utredningens uppfattning rörande innebörden av uttrycket »villkor» utan saklig erinran men ifrågasätter med hänsyn till vad som i rättspraxis förekommit vid tillämpningen av motsvarande generalklausul i 43 § allmänna hyreslagen, huruvida icke den mening utredningen uttalat borde komma till uttryck i lagtexten.

Departementschefen.

Avbetalningslagen innehåller ett flertal tvingande regler i syfte att skydda köparen mot att säljaren missbrukar den maktställning som följer av äganderättsförbehållet. De praktiskt viktigaste av dessa regler tar sikte på de olika påföljder som säljaren kan uppställa i händelse köparen underlåter att fullgöra sin betalningsskyldighet. Lagens syfte skulle emellertid i viss mån förfelas, om säljaren ägde full frihet att föreskriva hur hårda påföljder som helst, därest köparen i något annat hänseende än beträffande betalningsskyldigheten åsidosätter en åtagen förpliktelse vid avbetalningsköp, t. ex. att hålla godset brandförsäkrat, att göra anmälan om flyttning

o. s. v. Därför har i 2 § andra stycket av gällande lag upptagits en bestämmelse, enligt vilken uppenbart obilliga kontraktsvillkor av detta slag kan åsidosättas.

Denna bestämmelse är på sätt och vis en föregångare till de s. k. generalklausuler som influtit i vissa nyare lagar rörande förmögenhetsrättsliga avtalsförhållanden. För att fullfölja och trygga olika sociala syften av väsentlig betydelse har det nämligen befunnits erforderligt att i flera sådana lagar icke blott uppställa detaljbestämmelser av tvingande karaktär utan också införa mera allmänt formulerade stadganden, som tillerkänner domstol rätt att jämka eller lämna åsido avtalsvillkor, vilkas tillämpning i det särskilda fallet finnes otillbörlig. Sådana stadganden återfinns i 34 § försäkringsavtalslagen, 8 § skuldebrevslagen, 43 § allmänna hyreslagen och 9 § lagen om rätten till arbetstagares uppfinningar. Utredningen har nu föreslagit, att ett liknande stadgande måtte inflyta i avbetalningslagen och därvid ersätta 2 § andra stycket i dess gällande lydelse. Den i förslaget intagna bestämmelsen har avfattats i nära anslutning till skuldebrevslagens stadgande och innehåller, att villkor vid avbetalningsköp må jämkas eller lämnas utan avseende, om tillämpning av villkoret uppenbarligen skulle vara stridande mot gott affärsskick eller eljest otillbörlig.

Då det icke gärna är möjligt att på förhand överblicka och därmed i själva lagen uttryckligen ange alla de avtalsvillkor, vilkas tillämpning i det enskilda fallet kan befinnas otillbörlig, synes det vara den bästa lösningen att också i avbetalningslagen upptaga en allmän regel av den typ som blivit alltmer vanlig i nyare lagar. Något praktiskt behov av att just i avbetalningslagen närmare bestämma vilka villkor som kan anses otillbörliga torde ej föreligga. Vad beträffar den kritik som från kooperativa förbundets sida riktats mot en regel sådan som den här diskuterade vill jag, utan att i detta sammanhang taga ställning till frågan om lämpligheten av att en dylik regel införes i lagstiftningen mot illojal konkurrens, såsom min mening framhålla, att den åsiktsskillnad angående innebörden av uttrycket god affärssed som kan föreligga på ett mera allmänt ekonomiskt plan knappast kan väntas komma att spela någon roll, när det gäller att inom ett så begränsat område som avbetalningshandeln bedöma, huruvida tillämpningen i det särskilda fallet av ett visst villkor skall anses innebära ett uppenbart missbruk av avtalsfriheten.

Enligt utredningens mening skulle uttrycket »villkor» i den nu diskuterade regeln ej omfatta det avtalade vederlaget. Visserligen torde det vid tillkomsten av försäkringsavtalslagen icke ha varit meningen, att motsvarande regel i nämnda lag skulle avse försäkringspremien, och icke heller finns i förarbetena till skuldebrevslagen något uttalande, som tyder på att 8 § i denna lag avsetts utgöra ett medel att nedsätta en oskäligt hög gälds-ränta. Men något uttryckligt undantag för själva vederlaget har icke gjorts i vare sig den ena eller den andra lagen. Däremot har i förarbetena till såväl den allmänna hyreslagen som lagen om rätten till arbetstagares uppfinningar klart sagts ifrån, att den allmänna klausulen kunde tänkas omfatta

jämväl det avtalade vederlaget, d. v. s. enligt den förra lagen hyran och enligt den senare uppfinnarens ersättning. Redan med hänsyn härtill synes det i hög grad tveksamt, huruvida en i avbetalningslagen intagen allmän klausul bör utformas så att den uttryckligen förklarar icke omfatta det avtalade vederlaget. Med hänsyn till att bedömningen av ett visst avtalsvillkor kan vara beroende på utformningen av ett annat synes det vidare rimligt att en dylik klausul i princip kan tillämpas på samtliga avtalsvillkor. På grund av vad nu anförts finner jag mig ej kunna tillstyrka, att det avtalade vederlaget i lagtexten direkt undantages från regelns tillämpningsområde. En annan sak är, att ett för köparen så iögonenfallande villkor som det avtalade vederlaget i detta sammanhang måste anses intaga en viss särställning jämfört med undanskymda och på förhand svårbedömda avtalsvillkor och att det förmodligen kan väntas, att stadgandet i praktiken knappast kommer att utnyttjas för en jämkning av vederlaget nedåt i andra fall än då en sådan jämkning lika väl hade kunnat komma till stånd enligt avtalslagens ockerregler. Detta spörsmål måste emellertid överlämnas åt rättstillämpningen. Den ståndpunkt jag här intagit föranleder ingen ändring i den av utredningen föreslagna lagtexten. Såsom under remissbehandlingen anmärkts är det nämligen tydligt, att ordet »villkor» språkligt sett omfattar även det avtalade vederlaget.

Den nu diskuterade regeln innebär icke, att vissa slags förbehåll förklaras vara utan vidare ogiltiga. Den innebär endast, att domstolen får möjlighet att jämka ett avtalsvillkor eller lämna detsamma helt utan avseende, om villkorets tillämpning i det enskilda fallet skulle befinnas uppenbart otillbörlig. När det gäller s. k. kopplings- och avräkningsförbehåll har utredningen emellertid icke ansett det vara tillfyllest med denna möjlighet. Utredningen har därför föreslagit, att förbehåll att köparens rätt till godset skall vara beroende av att köparen fullgör annan förpliktelse än sådan, som åligger honom enligt avbetalningsköpet, skall vara principiellt utan verkan (8 § första stycket) och att detsamma skall gälla beträffande förbehåll att av köparen inbetalt belopp först skall avräknas å fordran, som tillkommer säljaren av annan grund än avbetalningsköpet (8 § andra stycket). Det kan härvid vara fråga om en förpliktelse eller fordran, som föranledes av ett helt annat avbetalningsköp, eller också om en helt fristående förpliktelse eller fordran, som alltså avser något annat än fullgörandet av ett avbetalningsköp.

Någon tvekan synes numera icke råda om riktigheten av utredningens uppfattning att systemet med s. k. koppling av två eller flera avbetalningskontrakt är en icke blott för köparna obillig utan även för omsättningen i dess helhet skadlig utväxt på avbetalningshandeln. Detsamma gäller koppling av ett avbetalningsköp med någon annan förpliktelse. Rättsverkan bör därför i princip fränkännas kopplingsförbehåll och detsamma bör gälla med avseende å avräkningsförbehåll, enär dessa i mångt och mycket kan få samma verkningar som kopplingsförbehåll. Däremot kan det vara tvivel underkastat, om ett sådant förbud bör vara absolut eller om, såsom utred-

ningen med tanke framför allt på förhållandena inom avbetalningshandeln med motorfordon föreslagit, undantag skall göras för förbehåll, varigenom köparens rätt till godset göres beroende av att han betalar säljarens fordran på ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset. Den kritik som under remissbehandlingen riktats mot denna undantagsregel kan icke betecknas såsom helt ogrundad, då det onekligen kan tänkas, att en bilsäljare utnyttjar regeln på ett sätt, som måste kännas betungande för köparen. Men å andra sidan innebär det givetvis en mycket stor fördel för den köpare av ett på avbetalning sålt motorfordon, som ej har möjlighet att betala en reparation kontant, om säljaren-reparatören är villig att trots den retentionsrätt, som i dylikt fall föreligger, omedelbart efter utförd reparation utlämna fordonet till köparen eller att över huvud åtaga sig en reparation på kredit. Denna fördel måste anses så betydande, särskilt för många kapitalsvaga lastbils- och bussägare, att den uppväger olägenheterna av den föreslagna undantagsregeln. Jag har därför slutligen kommit till det resultatet, att regeln bör godtagas. En följd härav är att, om sådant kopplingsförbehåll skett och fråga uppkommer om godsets återtagande, säljaren vid den uppgörelse mellan kontrahenterna, som då skall äga rum, får tillgodoräkna sig jämväl reparationsfordringen (4 § första stycket punkt 5) i utredningens förslag). Att säljaren beredes denna fördel synes icke mer än rimligt med hänsyn till att köparen vid uppgörelsen skall räknas till godo godsets värde i reparerat skick. Vad nu sagts om kopplingsförbehåll bör även gälla avräkningsförbehåll.

Om kopplings- och avräkningsförbehåll godkännes i vad angår reparationsfordringar och därmed jämställda fordringar, blir följden att avtalsfrihet i princip kommer att råda på detta område. Reglerna i 2 § första stycket kommer alltså icke att gälla beträffande sådana påföljder, som må vara föreskrivna rörande betalningen av en reparationsfordran. Men å andra sidan kan säljaren icke heller utnyttja handräckningsvägen för att återta godset på grund av köparens underlåtenhet att betala reparationssskulden. Stadgandet i 11 § första stycket departementsförslaget avser nämligen endast sådant dröjsmål som sägs i 2 § första stycket eller att köparen eljest åsidosatt en väsentlig förpliktelse enligt själva avbetalningsköpet. En annan sak är, att säljaren genom att i första hand avräkna inbetalt belopp på reparationsfordringen kan tänkas åstadkomma, att köparen blir i dröjsmål beträffande kapitalskulden och att förutsättningarna för återtagande enligt 2 § första stycket på så sätt likväl blir uppfyllda. Men vill säljaren utnyttja ett avtalsvillkor om rätt att återtaga godset i händelse av köparens underlåtenhet att i föreskriven ordning betala reparationssskulden, måste säljaren instämma sin talan till domstol. Med hänsyn till innehållet i 15 § första stycket departementsförslaget kan anståndsreglerna i 12 § då bli gällande på verkställighetsstadiet.

9 §.

Till följd av den ändrade avfattning, som 4 § avses erhålla, bör i enlighet med vad utredningen föreslagit den i 9 § förekommande hänvisningen till 4 § första och andra styckena utbytas mot en hänvisning till hela 4 §.

10 §.

Betänkandet.

Utredningen (s. 49 f) nämner, att det under de nordiska överläggningarna uppnåddes enighet om att såsom villkor för handräckning borde krävas, att en köpehandling företeddes som fyllde vissa enkla minimikrav. I enlighet härmed har i 10 § första stycket av förslaget såsom förutsättning för handräckning uppställts, att det upprättats en av köparen underskriven handling, som 1) innehåller förbehåll om säljarens äganderätt eller om rätt för säljaren att återtaga godset, 2) upptar det pris, till vilket säljaren är villig att sälja godset mot kontant betalning samt 3) anger vad köparen har att erlægga och när de särskilda beloppen förfalla till betalning.

Beträffande andra stycket i 10 § anför utredningen:

Här ges bestämmelser om handräckningsansökningen och vad den skall innehålla. Enligt den gällande lydelsen av 10 § skall i ansökningen lämnas uppgift å oguldna poster med deras förfallotider. Eftersom posternas förfallotider framgå av köpekontraktet, vilket alltid skall bifogas ansökningen, anses det i praxis tillräckligt att säljaren i ansökningen uppger, hur stor del av köpeskillingen som är ogulden. Förslaget anknyter till denna praxis. I motsats till vad nu gäller medger utredningens förslag, att ränta tillgodoräknas säljaren vid handräckning. Såsom framhållits i motiven till den föreslagna 4 § har utmätningens skyldighet att taga hänsyn till ränta ansetts böra inskränkas till sådana fall, då säljaren uttryckligen framställt krav på viss angiven ränta. I enlighet härmed har i 10 § i förslaget intagits föreskrift om att ansökan om handräckning, där säljaren gör anspråk på ränta, skall innehålla uppgift om vad han fordrar i sådant avseende. Ett naket yrkande om ränta bör icke godtagas, utan utmätningens man bör fordra, att säljaren förutom räntefoten anger å vilka belopp och för vilken tid han kräver ränta. Den föreslagna 4 § öppnar möjlighet att vid uppgörelsen mellan parterna taga hänsyn till fordran å ersättning för försäkring eller för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset. Med hänsyn härtill föreslås, att bestämmelserna om handräckningsansökans innehåll kompletteras med en föreskrift om att säljare, som vill att dylik fordran skall räknas honom till godo, har att precisera sitt anspråk i ansökningen.

Yttrandena.

I anledning av vad utredningen föreslagit vid första stycket har *länsstyrelsen i Malmöhus län* framhållit, att det skulle vara praktiskt om leveransdagen angäves i själva köpehandlingen. *Föreningen Malmöhus läns landsfiskaler* anser, att handräckningsansökningen — utöver vad i andra stycket föreslås — bör innehålla uppgift om leveransdagen. Föreningen anför:

Det föreskrives ofta i avtalen, att köpesumman skall erläggas med visst belopp vid leveransen och därefter med vissa avbetalningsbelopp per månad eller annorledes. Däremot förekommer det mera sällan, att leveransdagen

angives i avtalet eller ansökningen. Detta har till följd, att utmätningssmannen icke kan bedöma, när avbetalningarna skola påbörjas. För undvikande om möjligt, att kompletteringar i detta avseende måste verkställas, vore det av praktiska skäl lämpligt med ett stadgande, att i ansökningen jämväl skall angivas den dag, då godset levererats.

Även *förste stadsfogden i Stockholm* föreslår en komplettering av andra stycket, innebärande att i eller med ansökningen skall lämnas en uppställning över gjorda avbetalningar med angivande av tidpunkterna för avbetalningarna och avbetalningarnas belopp. Denna uppställning skulle, när bokföringsplikt föreläge, utgöras av utdrag ur reskontran eller däremot svarande handelsbok. Som skäl för sitt förslag anför *förste stadsfogden*, att säljaren och köparen ofta hade olika meningar om vilka inbetalningar som gjorts och om huru inbetalningarna bort räknas köparen tillgodo.

Vidare har *föreningen Sveriges stadsfogdar* hävdadt, att i 10 § borde införas bestämmelse därom att säljaren skall vara skyldig att vid ansökningen foga de växlar i huvudskrift, som i avbetalningsköpet återropas och ej äro inlösta. Köparen syntes böra skyddas mot risk att både få avbetalningsgodset återtaget och ändå krävas på grund av till avbetalningsköpet hörande växel, som kommit i godtroende tredjemans hand.

Slutligen må nämnas, att *förste stadsfogden i Stockholm* upptagit en fråga beträffande sista stycket i 10 §, vilket stadgande alls ej berörts av utredningen. *Förste stadsfogden* anför:

I avbetalningslagens 10 § sista stycket är stadgat att angående rätt för utmätningssman att i vissa fall meddela handräckning utan hinder av köparens frånvaro skall vad i 59 och 60 §§ utsökningslagen är ifråga om utmätning föreskrivet äga motsvarande tillämpning. Vidare gäller enligt 16 § att ifråga om handräckningsförrättning utsökningslagens föreskrifter i tillämpliga delar skola lända till efterrättelse. Enligt min uppfattning är man på grund av dessa hänvisningar till utsökningslagen berättigad att anse att även sådan vårdhållning, som omförmäles i 59 § andra stycket utsökningslagen, må kunna vidtagas, då det gäller återtagande av avbetalningsgods. Då det emellertid kan ifrågasättas, om denna uppfattning är riktig, och ett behov av att hålla vård över gods, som skall återtagas enligt avbetalningslagen, otvivelaktigt föreligger i vissa fall, är möjligen ett förtydligande av lagtexten på denna punkt önskvärd.

Departementschefen.

I första stycket av denna paragraf föreslår utredningen, att handräckning för återtagande av avbetalningsvis försålt gods icke skall kunna erhållas med mindre en köpehandling företes, som fyller vissa närmare angivna enkla minimikrav. Utredningens förslag i denna del har under remissbehandlingen icke mött någon annan erinran än att i ett yttrande hävdats att även leveransdagen borde vara angiven i köpehandlingen. Att uppställa en allmän regel härom synes ej erforderligt, enär leveransdagen icke ur de synpunkter varom nu är fråga torde ha självständig praktisk betydelse i andra fall än då förfallotiderna ställts i relation till denna dag. Om därvid leveransdagen likväl ej angivits i själva kontraktet, torde visserligen det i punkt 3)

uppställda kravet att köpehandlingen skall innehålla uppgift om förfallotiderna få anses uppfyllt. Det ligger emellertid i sakens natur, att säljaren då måste i handräckningsärendet styrka när leveransen skett.

Det kan icke anses nödvändigt att komplettera de i paragrafens andra stycke föreslagna bestämmelserna om handräckningsansökningen med en föreskrift att ansökningen skall innehålla eller vara åtföljd av en uppställning över gjorda avbetalningar med angivande av tidpunkterna för avbetalningarna och deras belopp. Erfordras en dylik uppställning, bör den inkrävas. Icke heller synes det erforderligt att uttryckligen reglera det fall att köparen accepterat växlar i anledning av köpet. Det ligger nämligen i säljarens eget intresse att i sådant fall förete växlarna, ty om säljaren underlåter detta, kan det — i saknad av upplysning huruvida växlarna inlösts eller omsatts — knappast sägas vara uppenbart, att köparen gjort sig skyldig till sådant dröjsmål med betalningen som enligt 11 § första stycket fordras för beviljande av handräckning (jfr Almén-Eklunds kommentar till avbetalningslagen s. 84).

I anledning av vad förste stadsfogden i Stockholm anfört torde sista stycket i 10 § böra något omarbetas i syfte att undanröja varje tvekan om att den där gjorda hänvisningen till vissa paragrafer i utsökningslagen skall anses omfatta även vad i 59 § andra stycket sistnämnda lag stadgas om vårdhållning.

11 § första stycket.

Enligt gällande lag kan handräckning för godsets återtagande erhållas endast då dröjsmål med betalningen föreligger. I enlighet med utredningens förslag (s. 51 f), varemot erinran ej framställts under remissbehandlingen, bör handräckning även kunna erhållas, då det är uppenbart att köparen i annat avseende än i fråga om betalningen åsidosatt förpliktelse, vars uppfyllande är av väsentlig betydelse för säljaren.

11 § andra stycket.

Betänkandet.

Som ett nytt andra stycke har i förslaget upptagits ett stadgande, enligt vilket för köparen eller hans familj oundgängligen behövliga gång- och sängkläder skall undantagas från handräckning.

Utredningen erinrar om att bestämmelserna i 65 § utsökningslagen icke äger tillämpning vid återtagande av gods, till vilket säljaren förbehållit sig äganderätten. Enligt utredningens mening bör det icke ifrågakomma att till skydd mot återtagande av avbetalningsgods införa lika vidsträckta undantag, som gäller vid utmätning. En så långt gående inskränkning i säljarens rätt att återtaga godset skulle beröra flertalet av de viktigaste avbetalningsartiklarna. Därigenom skulle avsevärda nackdelar uppkomma, kanske främst inom de områden där avbetalningshandeln har sin största sociala betydelse. För mången vore det omöjligt att förvärva behövliga arbetsredskap, möbler och hushållsapparater på annat sätt än genom avbetalningsköp.

Sedan det emellertid ifrågasatts att från handräckning undantaga löständer, proteser o. d. samt oundgängligen behövligen gång- och sängkläder, har utredningen för att få närmare kännedom om praxis på detta område inhämtat upplysningar från ett antal utmätningsmän. Resultatet av denna undersökning redovisas å s. 52 f i betänkandet. Utredningen framhåller, att den icke vill förorda något totalt förbud mot avbetalningshandel med gång- och sängkläder. Ett förbud mot att handräckningsvis återtaga oundgängligen behövligen gång- och sängkläder skulle emellertid enligt utredningens mening icke medföra att avbetalningshandeln med dessa varuslag helt upphörde. En av de sakkunniga, representerande Sveriges köpmannaförbund, har dock haft en annan mening och avstyrkt förslaget. Att löständer, proteser och andra liknande med köparens person nära förbundna ting ej borde bli föremål för återtagande, syntes enligt utredningen vara så uppenbart, att något uttryckligt stadgande därom icke kunde anses behövt.

Yttrandena.

Utredningens förslag att oundgängligen erforderliga gång- och sängkläder icke skall få återtagas är föremål för delade meningar bland remissinstanserna. Det övervägande antalet av dem har dock lämnat förslaget utan erinran och några, däribland *kommerskollegium*, tillstyrker detsamma uttryckligen. I åtskilliga yttranden avstyrkes emellertid förslaget och vissa instanser gör gällande, att den av utredningen föreslagna regeln i sak har samma innebörd som ett förbud mot avbetalningshandel med gång- och sängkläder. Bland dem som ställer sig mycket tveksamma mot förslaget märkes *köpmannaförbundet* och *flera handelskammare*. Några instanser, däribland *bankföreningen* och *Stockholms handelskammare*, finner det oegentligt att lagstiftningen, samtidigt som den erkänner äganderättsförbehållet beträffande dylika varor, förvägrar ägaren att göra sin äganderätt gällande. En handelskammare anser det vara mindre tilltalande, att en avbetalningssäljare skall tvingas lämna socialhjälp i denna form.

Även *skånska hovrätten* anser, att regeln bör utgå. Därest en undantagsbestämmelse för vissa slag av varor likväl intoges i lagen, anser hovrätten det riktigast, att också i fråga om andra oundgängliga personliga tillhörigheter än gång- och sängkläder inlages en bestämmelse, som kan utgöra ett lagenligt stöd för utmätningsmannen att vägra handräckning. *Landsorganisationen* är inne på en liknande linje och anser, att en uttrycklig bestämmelse av motsvarande innehåll bör meddelas jämväl i fråga om sådana särskilda hjälpmedel, som erfordras för arbetsförmågans höjande eller eljest till lindrande av menliga följder av sjukdom eller olycksfall. Slutligen må nämnas att *länsstyrelsen i Örebro län* och *stadsfogden i Örebro* väckt frågan, huruvida bestämmelsen borde vara tillämplig jämväl å gravvård.

Departementschefen.

På de skäl utredningen anfört anser jag det icke vara möjligt att till skydd mot återtagande av avbetalningsgods införa lika vidsträckta undantag

som enligt 65 § utsökningslagen gäller vid utmätning. Däremot kan onekligen starka humanitära skäl åberopas för att hindra återtagande av sådana gång- och sängkläder som är oundgängligen behövliga för köparen eller hans familj. Såsom i betänkandet framhållits skulle handräckningen i dessa fall i viss mån få karaktären av ett ingrepp i köparens personliga integritet och innebära en kränkning av hans människovärde. Med hänsyn härtill och då å andra sidan godset som sådant oftast torde sakna större värde för säljaren, anser jag utredningens förslag i denna del böra genomföras, trots de invändningar som kan riktas mot detsamma. Farhågorna för att en dylik regel i praktiken kommer att innebära detsamma som ett förbud mot all avbetalningshandel med gång- och sängkläder är säkerligen betydligt överdrivna. Något praktiskt behov av ett motsvarande stadgande beträffande löständer, proteser och andra liknande med köparens person nära förbundna ting torde ej föreligga, enär det såsom i betänkandet också framhållits praktiskt taget aldrig förekommer, att dylika ting säljs på avbetalning med äganderätts- eller återtagandeförbehåll.

I ett par remissyttranden har ifrågasatts att utsträcka bestämmelsen om förbud mot återtagande av visst gods till att gälla jämväl gravvård som sålts på avbetalning. En reglering av detta spörsmål, som skulle kräva ett ställningstagande jämväl till frågan om möjligheten att taga gravvård i mät, synes dock ej böra ske i detta sammanhang.

12 §.

Betänkandet.

I utredningens förslag saknas motsvarighet till bestämmelserna i 12 § gällande lag, enligt vilka säljarens fordran vid handräckning skall beräknas på ett mera summariskt sätt än eljest. I stället har i 12 § av förslaget intagits en föreskrift om anstånd med handräckning när köparen oförvållat råkat i betalningssvårigheter av tillfällig natur. Förslaget, som utformats efter förebild av bestämmelserna i 88 c § utsökningslagen om uppskov med försäljning av utmätt gods, motiveras närmare å s. 54—57 i betänkandet. Utredningen, som erinrar om att uppskov med försäljning av utmätt gods beslutas av överexekutor, har funnit det vara opraktiskt och förenat med onödig omgång att frågan om anstånd med återtagande av avbetalningsgods också skulle prövas av överexekutor. Denna uppgift syntes enligt utredningens mening utan risk kunna anförtros åt utmätningssmannen, helst som dennes beslut enligt 14 § första stycket kunde överklagas hos överexekutor. Utredningen framhåller i detta sammanhang att enligt den moratoriellagstiftning, som gällde under andra världskriget, anståndsfrågan prövades av utmätningssman utan att detta såvitt vore känt medförde någon olägenhet.

Anståndstiden bör enligt utredningens mening icke få överstiga sex månader, räknat från dagen för ansökningsom handräckning. För att förebygga att anstånd mer eller mindre slentrianmässigt beviljas under så lång tid som sex månader föreslår utredningen, att anståndstiden från början icke skall

få utgöra mer än tre månader, men att utmätningssmannen skall äga medge ytterligare anstånd under högst tre månader, om synnerliga skäl föreligger därtill. Utredningen anför:

Att maximitiden för anstånd räknas från handräckningsansökningens ingivande medför den fördelen, att en säljare icke riskerar att komma i sämre ställning, om han efter att ha ansökt om handräckning själv medger köparen någon tids anstånd. Har säljaren sålunda frivilligt lämnat anstånd under två månader från dagen för handräckningsansökningen, kan följaktligen utmätningssmannen icke under några förhållanden bevilja anstånd under längre tid än sammanlagt fyra månader. I sådana fall då en säljare begär handräckning först sedan köparen fått åtnjuta visst anstånd, åligger det utmätningssmannen att vid sin prövning av frågan om och i vad mån anstånd med verkställigheten skall beviljas taga tillbörlig hänsyn till detta förhållande.

I nära anslutning till vad som gäller enligt 88 c § utsökningslagen föreslås vidare, att utmätningssmannen äger föreskriva villkor för anståndet och, om anledning därtill förekommer, förklara att detta skall upphöra att gälla. Såsom exempel på villkor som böra kunna uppställas må nämnas, att köparen under anståndstiden gör vissa regelbundna avbetalningar å sin skuld eller att godset endast på visst sätt eller icke alls får begagnas.

Utredningen har vid denna paragraf slutligen hänvisat till vad den anfört vid 2 § andra stycket.

Yttrandena.

I några yttranden avstyrkes regeln i 12 § av utredningens förslag. Detta gäller om *advokatsamfundet*, vars styrelse anför:

Om ett av utmätningssmannen beviljat anstånd icke leder till att köparen gör rätt för sig, medför detsamma regelmässigt större eller mindre förlust för säljaren i form av värdeminskning å godset. Utmätningssmannens prövning av anstandsfrågan måste med nödvändighet bli tämligen skönsmässig; någon egentlig partsförhandling eller bevisupptagning inför honom kan av naturliga skäl knappast ifrågakomma. Man torde ha anledning befara att praxis skulle bli synnerligen växlande. En del utmätningssmän skulle troligen mer eller mindre konsekvent bevilja anstånd, medan andra icke skulle våga utsätta sig för de anmärkningar från säljarens sida, som säkerligen skulle komma att framställas, därest köparen trots anståndet icke fullgjorde sina förpliktelser och godset under tiden förstördes eller försämrades. Ett skäl, som kan anföras mot den föreslagna anstandsbestämmelsen, ligger däri att köparens behov av anstånd blir vida mindre än vad nu är fallet, om den av utredningen föreslagna bestämmelsen i 2 § andra stycket införes. För närvarande kan köparen, om han kommit i sådant dröjsmål att säljaren äger återtaga godset, icke hindra återtagandet annat än genom att gälda allt vad säljaren enligt 4 § har att fordra; genom nyssnämnda bestämmelse får köparen däremot möjlighet att rädda godset genom att betala vad som ej guldits i rätt tid jämte ränta och kostnader. Det belopp, som köparen genast måste pretera, blir därför ofta väsentligt lägre än enligt nu gällande lag. På nu anförda skäl anser sig styrelsen, trots den i och för sig tilltalande tanke, på vilken den föreslagna anstandsbestämmelsen vilar, böra avstyrka att densamma upptages i lagen.

Även *förste stadsfogdarna i Malmö* och *Hälsingborg* anser, att bestämmelsen bör utgå ur förslaget.

Vissa instanser uttalar, utan att direkt avstyrka den föreslagna bestämmelsen, stor tvekan beträffande densamma. Sålunda ifrågasätter *köpmannaförbundet*, om icke förslaget här gått längre än nöden kräver. Förbundet anser det i varje fall önskvärt, att kvalifikationerna för att komma i åtnjutande av ett anstånd blir klarare utsagda. En väsentlig skärpning vore på sin plats, om icke regeln skulle komma att åberopas av varje köpare, som icke i rätt tid kunde fullgöra en avbetalning. Även *Sveriges järnhandlareförbund* och andra näringsorganisationer anser, att bestämmelsen bör få en klarare och mera skärpt utformning.

Automobilhandlareförbundet yttrar:

Den i 12 § föreslagna, generella anståndsmöjligheten kan rent humanitärt sett vara välmotiverad, men innebär för bilhandeln en viss skärpning av de problem som även utan utmätningsmans anstånd inställa sig i dylika fall. Vi finna det av vikt att rätten till anstånd icke förutsatts bli ovillkorlig, bl. a. med tanke på att värdeminskning på grund av tidsförlust kan röra sig om relativt stora belopp. Dylika anstånd torde ofta automatiskt medföra ökad kreditgivning till köparen, t. ex. för garagehyra, reparationer och annat underhåll. Villkoret att godset på visst sätt eller icke alls får användas kommer inom bilhandeln att få mycket stor betydelse. I detta sammanhang understrykes även vikten av att från säljarens sida frivilligt medgivet anstånd obligatoriskt avräknas från anståndsperioden.

Bankföreningen anser det icke lämpligt, att en diskretionär anståndsregel införes i lagen. Om så likväl skulle ske, vore det enligt föreningens mening under alla förhållanden nödvändigt, att anståndstiden räknades från förfallodagen och icke från dagen för ansökningsom handräckning. Föreningen yttrar, att de avbetalningssäljare som nu frivilligt tillämpar ett anståndssystem liknande det som föreslås till lagfästade — och det gör de flesta — med visshet skulle se sig nödsakade att omedelbart vid mankerande avbetalning ingiva ansökan om handräckning, eftersom ett frivilligt medgivet anstånd icke skall räknas in i den legala anståndstiden. Detta skulle uppenbarligen innebära ett steg bakåt för hela avbetalningshandeln, som vore högst beklagligt. *Stockholms handelskammare* anför liknande synpunkter och *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare* påpekar att genom en ändring i fråga om tempus a quo skulle vinnas en eftersträfvansvärd minskning i utmätningsmännens arbetsbörda. *Industriförbundet* framhåller, att en säljare knappast torde våga lita på att utmätningsmannen — såsom i motiven förordas — vid sin prövning av anståndsfrågan tager nämnvärd hänsyn till det av säljaren tidigare beviljade anståndet. *Sveriges möbelhandlars riksförbund*, *Sveriges pianoförbund* samt *Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare* ifrågasätter, om icke anståndstiden borde antingen räknas från avbetalningspostens förfallodag eller också något förkortas.

Trots vad sålunda yrkats av vissa handelskammare förklarar *kommerskollegium* sig anse det riktigast att den tidpunkt, då frågan om godsets återtagande aktualiseras genom handräckningsansökan, tages till utgångspunkt för anståndsperioden.

Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare har föreslagit, att i

lagtexten en uttrycklig föreskrift intages om skyldighet för utmätningsmannen att höra säljaren, innan anstånd beviljas. I vissa andra yttranden utgår man såsom något självklart från att utmätningsmannen även utan uttrycklig föreskrift undantagslöst kommer att höra säljaren.

Bankföreningen uttalar sin betänksamhet mot att anförtro åt en kår med så skiftande utbildning och förutsättningar i övrigt som utmätningsmännen att i handräckningsväg avgöra så svårbedömbara frågor som huruvida betalningssvårigheterna tillkommit utan egen skuld, huruvida de kan antagas vara av tillfällig natur samt huruvida säljarens rätt till godset skulle äventyras eller hans rätt eljest otillbörligen åsidosättas genom anståndet. *Hovrätten för Nedre Norrland* uttalar att, även om goda skäl i och för sig talade för att åt utmätningsman anförtro prövningen av frågan om anstånd med återtagande av avbetalningsgods, det kunde ifrågasättas, om det vore lämpligt att förfarandet i dessa fall skulle vara annorlunda än vad som gäller i fråga om uppskov med försäljning av utmätt gods, d. v. s. att sådant anstånd skall beviljas av överexekutor. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* ifrågasätter, huruvida ej frågan om beviljande av anstånd i de fall säljaren motsätter sig anståndet bör av utmätningsmannen hänskjutas till överexekutors prövning. *Länsstyrelsen* anför:

Ett stadgande av detta innehåll skulle, förutom att det bereder en lättnad för utmätningsmännen, överensstämma med bestämmelsen i 88 c § utsökningslagen. Det synes föga ändamålsenligt att låta utmätningsmännen pröva hithörande frågor enligt lagen om avbetalningsköp, medan åter ett eventuellt uppskov enligt utsökningslagen beslutas av överexekutor. Den önskvärda samstämmigheten i författningsrummen kan givetvis ernås på så sätt, att utsökningslagens bestämmelser i ämnet ändras, vilket länsstyrelsen emellertid bland annat med hänsyn till utmätningsmännen icke är beredd att föreslå.

Liknande synpunkter anföres av *magistraten i Malmö*, som uttalar att det, om anståndsprövningen lägges på utmätningsmannen och ej på överexekutor, kan befaras att han i ett mycket stort antal fall kommer att mötas med helt obefogade krav på anstånd.

Departementschefen.

Den kritik som under remissbehandlingen riktats mot förslaget att över huvud införa en anståndsregel är enligt min mening något överdriven. För egen del anser jag starka skäl tala för en sådan regel. Såsom i betänkandet framhållits är emellertid att märka, att stadgandet icke innebär någon ovillkorlig rätt till anstånd utan endast befogenhet för exekutiv myndighet att efter diskretionär prövning meddela anstånd.

Förutsättningarna för att anstånd skall få beviljas bör vara desamma som enligt 88 c § utsökningslagen gäller i fråga om uppskov med försäljning av utmätt gods. Anstånd bör alltså icke kunna ifrågakomma, med mindre betalningsförsummelsen har sin grund i att köparen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller annan särskild orsak huvudsakligen utan skuld råkat i betalningssvårigheter, som kan antagas vara av tillfällig natur. Det bör i an-

slutning här till understrykas, att ett uppskov med verkställigheten har till syfte att bereda köparen möjlighet att betala sin skuld och därmed att behålla godset. Såsom i betänkandet framhållits bör uppskov därför icke beviljas, om det redan från början finns grundad anledning antaga, att köparen icke kommer att fullfölja köpet även om han får anstånd. Trots att nyss angivna förutsättningar i och för sig är uppfyllda, bör anstånd likväl icke beviljas, om därigenom säljarens rätt till godset skulle äventyras eller hans rätt eljest otillbörligt åsidosättas. Rörande innebörden härav får jag hänvisa till vad utredningen anfört.

Det ligger i sakens natur, att anstånd regelmässigt ej bör beviljas utan att säljaren dessförinnan fått tillfälle att yttra sig. Något uttryckligt stadgande härom synes ej erforderligt.

Beträffande anståndstidens längd är jag ense med utredningen.

Delade meningar har yppat sig i frågan om anståndet skall räknas från tidpunkten för handräckningsansökningens ingivande eller från förfallodagen. För egen del anser jag i likhet med utredningen och kommerskollegium övervägande skäl tala för det förra alternativet. Jag vill dock understryka utredningens uttalande, att vid prövning av frågan om och i vad mån anstånd med verkställigheten skall beviljas tillbörlig hänsyn skall tagas till att köparen redan före handräckningsansökningens ingivande fått åtnjuta visst anstånd. Bedömningen av detta spörsmål får dock ske efter omständigheterna i det särskilda fallet och delvis bli beroende på om det anstånd köparen därvid åtnjutit beviljats efter påminnelser från säljarens sida eller om denne låtit tiden gå utan att påminna köparen om hans dröjsmål.

Det synes mig icke föreligga tillräcklig anledning att frångå utredningens förslag att anståndsprövningen skall i första hand ankomma på utmättingsman och ej på överexekutor.

13 §.

Som konsekvens av ändringarna i 5 § första stycket föreslås att 13 § andra stycket i gällande lag upphäves.

14 §.

I andra stycket föreslås vissa formella jämkningar, vilka sammanhänger med ändringar som föreslagits i andra paragrafer. Därjämte torde tiden »trettio dagar» böra utbytas mot »en månad». Ordet »instämt» i utredningens förslag bör ändras till »väckt».

15 §.

Betänkandet.

Utredningen anför rörande denna paragraf:

Här ges bestämmelser om verkställighet av domstols dom, varigenom någon förpliktats utge gods som han köpt genom avbetalningsköp.

Första stycket i förslaget innehåller hänvisning till bestämmelserna i 11 § andra stycket och 12 §.

Andra stycket ersätter 15 § i gällande lag. De föreslagna avvikelserna äro en följd av att enligt 5 § första stycket i förslaget säljaren även vid verkställighet av domstols dom kan bli skyldig att nedsätta visst belopp hos utmätningssmannen. I motsats till vad som enligt 14 § första stycket gäller om handräckning är i detta fall överexekutor ej högsta instans. Skulle överexekutors beslut överklagas, innebär en motsvarande tillämpning av 14 § andra stycket, att den angivna tiden av en månad räknas från det slutligt beslut meddelades.

Yttrandena.

Advokatsamfundets styrelse har med avseende å den föreslagna bestämmelsen i 15 § första stycket, jämförd med 11 § andra stycket, ifrågasatt, huruvida det kan anses lämpligt att reglera dessa frågor så att det kan inträffa att domstol förpliktar köparen att återlämna visst gods, varpå utmätningssmannen konstaterar att domen lagligen icke får verkställas. Även om frågan icke vore av större praktisk betydelse, syntes det styrelsen lämpligare att, därest del föreslagna stadgandet i 11 § andra stycket lagfästes, förlägga prövningen av stadgandets tillämplighet till domstolen, för den händelse säljaren nu gått domstolsvägen i stället för att begära handräckning.

Svea hovrätt och *Skånska hovrätten* har ansett, att en erinran om innehållet i 15 § — i likhet med vad som föreslagits beträffande 16 § andra stycket — borde intagas på lämplig plats i utsokningslagen, exempelvis i en återupplivad 43 §.

Departementschefen.

Det får anses rimligt, att bestämmelserna i 11 § andra stycket och 12 § skall äga motsvarande tillämpning beträffande förrättning för verkställighet av dom, varigenom en avbetalningsköpare förpliktats att utgiva avbetalningsgodset till säljaren. Den i ett remissyttrande gjorda invändningen mot att tillämpligheten av 11 § andra stycket skulle få prövas så sent som på verkställighetsstadiet synes mig ej förtjäna beaktande. Det ligger nämligen i sakens natur, att man först på detta stadium kan med någon större grad av säkerhet bedöma, om försålda gång- och sängkläder verkligen är oundgängligen behövliga för köparen eller hans familj.

En erinran om innehållet i 15 § torde, såsom ett par hovrätter framhållit, böra intagas i utsokningslagen. Det synes lämpligt, att detta sker i en återupplivad 43 §.

16 § första stycket.

Betänkandet.

I detta stycke har enligt förslaget tillagts en bestämmelse, som avser att hindra att gamla ärenden belasta utmätningssmans dagbok. Utredningen anför:

Det är mycket vanligt, att en avbetalningssäljare som sökt handräckning lämnar köparen anstånd »tills vidare». Önskvärt är, att gamla handräckningsärenden avföras ur dagboken. Detsamma gäller ansökningar om

förrättning för verkställighet av domstols dom, varigenom någon förpliktats utge gods, som han köpt på avbetalning. Utredningen har därför föreslagit, att ansökningar om dylika förrättningar skola vara förfallna, för den händelse säljaren medgivit uppskov med förrättningen och på grund därav verkställighet ej skett, då tre månader förflutit från dagen för ansökningen. För att godset i sådant fall skall kunna återtagas fordras alltså, att säljaren gör förnyad ansökan därom.

Yttrandena.

Flera remissinstanser har ansett, att den av utredningen föreslagna tremånadersfristen är alltför kort. Sålunda framhåller *skånska hovrätten*, att det med hänsyn till att anstånd enligt 12 § skall kunna beviljas i sex månader synes motiverat, att tidsfristen i 16 § utsträcker till sex månader. I annat fall skulle en säljare, som efter ansökningens ingivande frivilligt lämnar köparen anstånd i enlighet med reglerna i 12 §, nödgas ingiva två ansökningar. Samma yrkande framföres av bl. a. *länsstyrelsen i Malmöhus län*, som yttrar att genom olikheterna mellan 12 och 16 §§ olika tidsfrister skulle kunna uppstå till och med i samma ärende, beroende på om det är säljaren eller utmätningssmannen, som beviljat anståndet. Säljaren vore helt säkert mera benägen att gå med på ett anstånd, därest påföljden icke inträdde redan efter tre månader.

Departementschefen.

Såsom i betänkandet framhållits torde den i 16 § avbetalningslagen inlagda hänvisningen till utsökningslagen närmast avse denna lags allmänna föreskrifter. Hänvisningen kan alltså icke antagas avse de enbart med avseende å utmätning stadgade reglerna i 86 §, varest föreskrives att ett utmätningssärende förfaller om borgenären lämnar gäldenären anstånd med betalningen mer än sex månader från det utmätningssmannen mottog fullständiga ansökningshandlingar. Det är emellertid tydligt, att en motsvarande regel är av behovet påkallad även beträffande sådana verkställighetsärenden som avser återtagande av avbetalningsgods. Jag vill därför i princip biträda utredningens förslag. Med hänsyn till vad under remissbehandlingen anförts synes dock tidsfristen böra utsträckas till sex månader.

16 § andra stycket.

Betänkandet.

I detta stycke upptages till en början en regel av innehåll att gods som sålts genom avbetalningsköp icke må tagas i mät för fordran på grund av köpet. Denna regel får enligt utredningen anses innefatta, att ej heller köparens rätt till godset kan utmätas för sådan fordran. Vidare har utredningen såsom en andra punkt i detta stycke — i likhet med vad som skett i de övriga länderna — ansett sig böra föreslå, att icke heller i annan egendom utmätning må ske för belopp, som täckes av godsets värde, såframt detta skulle lända till avsevärt men för köparen. I sådant fall är säljaren enligt utredningens förslag hänvisad att i första hand återtaga godset. Skulle uppgörelsen komma att utvisa ett saldo säljaren till godo, kan utmätning erhållas för restfordringen.

Ur motiven till andra punkten i stycket må återgivas följande:

Det kan ifrågasättas, om icke avbetalningssäljare för täckande av sin fordran i första hand borde hänvisas att återtaga godset med den verkan att utmätning av annans egendom finge ske endast i den mån godsets värde vid återtagandet understege fordringens belopp. Enligt utredningens mening saknas anledning att gå så långt. Vissa modifikationer i den rätt att erhålla utmätning, som enligt utsökningslagen tillkommer säljaren, synas emellertid vara av behovet påkallade. En tredskande köpare, som exempelvis har kontanta medel eller tillgodohavande i bank, bör icke rimligen kunna tvinga säljaren att återtaga godset. Omfattade förbudet mot utmätning även sådana fall, innebure detta i realiteten, att köparen kunde när som helst frånträda köpet. Å andra sidan kan utmätning av annan egendom än avbetalningsgodset ej sållan tänkas medföra betydande men för köparen. Det kan vara svårt för honom att avvara egendomen, framför allt när det gäller föremål, som han behöver i sitt hem eller sin näring. Bestämmelserna i 65 § utsökningslagen om utmätningsfrihet ge i detta hänseende köparen endast ett begränsat skydd. Risk kan vidare föreligga, att den exekutiva försäljningen lämnar ett ogynnsamt resultat. Ianspråktagande av annan egendom än avbetalningsgodset framstår som särskilt obilligt mot köparen, där han på grund av en agents övertalning förmåtts att på avbetalning köpa ett föremål, av vilket han icke har något nämnvärt behov.

En erinran om bestämmelserna i 16 § andra stycket har intagits i ett av utredningen föreslaget tillägg till 62 § utsökningslagen.

Yttrandena.

Länsstyrelsen i Kronobergs län säger sig helt allmänt hysa vissa betänkligheter mot förslaget att helt förbjuda utmätning av avbetalningsgods. Det synes länsstyrelsen i varje fall rimligt, att köparen skall kunna uppgiva avbetalningsgodset till utmätning. Även *Gottlands handelskammare* anför betänkligheter i denna del och framhåller därvid särskilt, att det icke sällan förekommer att gods säljes på avbetalning för samma pris som vid kontantköp. Speciellt i sådana fall syntes avbetalningssäljarna icke böra komma i sämre läge än varje annan säljare.

Advokatsamfundets styrelse säger sig icke kunna tillstyrka bestämmelsen i 16 § andra stycket andra punkten och anför:

I den mån ett giltigt köpavtal föreligger måste väl säljaren, liksom vid alla andra köp, vara berättigad att fordra att köparen fullgör avtalet. Betalar icke köparen en förfallen post, måste det stå säljaren fritt att, om han så önskar, indriva sin fordran hos köparen. Någon anledning att meddela särskilda bestämmelser, som inskränka säljarens rätt att vinna utmätning i annan köparens egendom än avbetalningsgodset, föreligger enligt styrelsens mening icke. En bestämmelse av sådant innehåll som utredningen här föreslagit innebär ur principiell synpunkt ett betänkligt avsteg från allmänna rättsgrundsatser och är ägnad att hos allmänheten framkalla den uppfattningen att en köpares förpliktelser på grund av ett avbetalningsköp icke behöva tagas så allvarligt. Utredningens försök att begränsa bestämmelsens tillämpning genom att såsom förutsättning för utmätningsförbudet uppställa krav på att utmätningen skall lända till »avsevärt men» för köparen är enligt styrelsens mening föga ändamålsenligt. Det förhåller sig nog — tyvärr —

så att praktiskt taget alla utmätningar äro till mer eller mindre avsevärt men för gäldenären. När utredningen skall ge exempel på situationer, där detta icke är fallet, nödgas utredningen tillgripa sådana fall som att gäldenären har kontanta medel eller tillgodohavande i bank. Exempelen synas ganska verklighetsfrämmande, ty i dylika fall brukar utmätning icke behöva förekomma, helt enkelt därför att gäldenären i stället betalar sin skuld. Av utredningens motiv framgår icke tydligt, hur utredningen tänkt sig att den föreslagna bestämmelsen skulle fungera, när säljarens anspråk endast avser en förfallen men ogulden post. Om man exempelvis antager att avbetalningspriset är 550 kronor, vilken summa skall betalas med 50 kronor den första dagen i varje kvartal, samt köparen underlåter att betala en sådan post, frågar man sig, i vad mån bestämmelsen i 16 § andra stycket andra punkten är avsedd att tillämpas, när säljaren, efter dom, lagsökning eller betalningsföreläggande å 50 kronor, begär utmätning i vissa i och för sig utmättningsbara tillgångar, som köparen har. I detta fall äger säljaren på grund av bestämmelsen i 2 § första stycket icke återtaga godset. Skulle han nu icke heller kunna vinna utmätning i annan köparens egendom, därför att köparen kan göra gällande att utmätningen skulle lända honom till avsevärt men, måste man med skäl fråga sig, vilken rätt utredningen egentligen vill ge säljaren. Styrelsen hemställer att den ifrågavarande bestämmelsen måtte utgå ur förslaget.

Utredningens förslag vid detta stycke har i flera yttranden diskuterats mot bakgrunden av det fallet att säljarens rätt att återtaga godset gått förlustig genom preskription enligt den av utredningen föreslagna nya 18 §. I denna fråga anför *Svea hovrätt*:

Det synes icke vara rimligt, att en säljare, som tappat sin rätt att återtaga godset på grund av preskription men är bibehållen vid sin fordran å köparen, även skall vara inskränkt i sin rätt till utmätning för fordringen i den omfattning som föreslagits. En föreskrift av innehåll att 16 § andra stycket icke skulle vara tillämpligt för det fall att preskription enligt 18 § inträtt kan näppeligen givas, enär detta skulle innebära, att köparen försattes i sämre läge efter preskriptionen än tidigare. Ett sådant resultat skulle visserligen undgås, om den förmån, som innefattas i 16 § andra stycket andra punkten, överhuvud icke tillförsäkrades köparen. För en dylik förbättring av säljarens ställning kunna vissa skäl åberopas, men dessa synas icke tillräckligt starka i belysning av de principer, som uppbära lagförslaget i det hela.

Överståthållarämbetet anför i samma fråga:

Enligt 16 § andra stycket skulle en säljare, som har fordran på grund av avbetalningsköp — långt ifrån att, såsom vid fastighetsköp, njuta betalning i det sålda framför andra köparens borgenärer — aldrig kunna få hålla sig till godset för utbekommande av betalningen. Denna regel om relativ utmättningsfrihet må vara motiverad för det fall, att säljaren har rätt att återtaga godset. Läget är emellertid ett annat, då den rätten upphört, vilket enligt 18 § inträffar, om säljaren underlåter att inom tre år från förfallodagen för köpets slutpost väcka talan om återbekommande av godset. Fordringen är då, synes det, icke av annan karaktär än övriga oprioriterade fordringar hos gäldenären. I fråga om möjligheten till betalning för densamma bör då säljaren ej heller vara sämre ställd än övriga fordringsägare.

Liknande synpunkter har anförts av *hovrätten för Nedre Norrland*.

Stockholms handelskammare anmärker, att i de fall, då enligt förslaget oundgängligen nödvändiga gång- eller sängkläder icke skulle få återtagas, säljaren i regel skulle sakna möjlighet att få betalt för sin fordran, därest icke annan egendom finge utmätas. Handelskammaren förutsätter, att utmätning — i den mån annan utmättningsbar egendom finnes — i dessa fall må äga rum. Detta borde emellertid komma till uttryck i själva lagtexten.

Departementschefen.

En säljare, som har fordran på grund av avbetalningsköp, kan enligt rättspraxis erhålla utmätning av det sålda godset. En förutsättning härför är dock, att han ovillkorligen avstått från sin rätt på grund av äganderättsförbehållet (jfr NJA 1945 s. 160). Såvitt angår utmätning av annan egendom än det gods köpet avser är fordringar på grund av avbetalningsköp likställda med fordringar i allmänhet.

Om utmätning tillåtes ske i själva avbetalningsgodset, kan följden onekligen bli, att de i avbetalningslagen till köparens skydd uppställda reglerna angående vad som vid godsets återtagande skall räknas den ene och den andre parten till godo blir satta ur spel. Av särskild betydelse är i detta sammanhang, att köpeskillingen vid en exekutiv försäljning erfarenhetsmässigt icke sällan blir lägre än om godset skulle ha värderats enligt avbetalningslagen. Det får därför anses överensstämmande med lagstiftningens allmänna syfte att förbjuda utmätning i själva avbetalningsgodset och att alltså hänvisa den säljare, som vill utnyttja detta gods för täckning av sin fordran, att städse göra detta enligt avbetalningslagens egna regler. Såsom i betänkandet framhållits torde för övrigt ett sådant förbud praktiskt sett knappast innebära någon nämnvärd försämring av säljarens nuvarande ställning. Sedan i rättspraxis fastslagits, att utmätning förutsätter ett ovillkorligt avstående från rätten på grund av äganderättsförbehållet, vill det nämligen synas, som om säljarna med hänsyn till den risk för rättsförlust, som ett sådant avstående medför i händelse av mellankommande konkurs, sällan använder utmätningens väg.

Mera tveksam ställer jag mig till utredningens förslag att för fordringar på grund av avbetalningsköp i princip förbjuda utmätning också av annan egendom än det gods köpet avser. Till en början vill jag i anledning av advokatsamfundets yttrande framhålla, att ett dylikt förbud rimligtvis icke skulle kunna uppställas i sådana fall, då köparen efter dom, lagsökning eller betalningsföreläggande förpliktas att utbetala en förfallen avbetalningspost men säljaren på grund av reglerna i 2 § första stycket det oaktat icke äger återtaga godset. Det torde icke heller ha varit utredningens avsikt, att utmätningens förbudet skulle gälla i sådana fall. Om emellertid utmätning i annan egendom än avbetalningsgodset får ske i ett läge sådant som det nu beskrivna — och dylika situationer torde bli långt ifrån sällsynta, därest värdegränsen för lagens tillämpningsområde slopas — synes det ur praktisk synpunkt ställa sig mycket svårt att exakt angiva vid vilken tidpunkt

och under vilka förutsättningar denna rätt att erhålla utmätning skall upphöra. Vidare kan mot utredningens förslag anföras att köparen genom det samma i praktiken understundom skulle försättas i samma läge, som om han fått en obetingad rätt att frånträda avtalet, eftersom han vid underlåten betalning icke i princip behövde räkna med annan påföljd än att godset återtoges. Härtill kommer, att det av utredningen uppställda villkoret för utmätningsförbudet, nämligen att utmätningen skulle lända till avsevärt men för köparen, kan vålla betydande svårigheter vid tillämpningen och därför ofta resultera i att säljaren icke på förhand kan med någon större grad av säkerhet bedöma om utmätningens väg står honom öppen eller ej. Där est de allmänna reglerna om utmätningshinder icke ger det skydd som ur sociala synpunkter befinnes erforderligt, torde de böra jämkas generellt och ej blott för en viss typ av fall. På grund av vad nu anförts finner jag mig icke kunna tillstyrka det föreslagna stadgandet.

17 §.

I b e t ä n k a n d e t anför utredningen:

Enligt den gällande lydelsen av paragrafens första stycke äger säljaren icke åberopa en vid köpet eller därefter träffad överenskommelse, varigenom köparen, »för den händelse han framdeles skulle komma att åsidosätta sina förpliktelser», avstått från någon rätt eller förmån, som tillkommer honom enligt lagen. Stadgandet i 6 § tredje stycket av förslaget tar icke sikte på det fallet, att köparen åsidosatt någon förpliktelse. Enär även detta stadgande bör vara av tvingande natur, föreslår utredningen, att uttrycket »i avtalet eller sedermera, för den händelse han framdeles skulle komma att åsidosätta sina förpliktelser» utbytes mot uttrycket »på förhand», vilket kommit till användning även i de övriga texterna.

Under r e m i s s b e h a n d l i n g e n har förslaget i denna del berörts endast av *Svea hovrätt*, som anför:

Den föreslagna ändringen har enligt motiven föranletts av det nya stadgandet i 6 § tredje stycket och har endast till ändamål att uttrycka, att även vad där sägs om köparens rätt till förtidsbetalning skall vara av tvingande natur. Det i förslaget begagnade uttrycket »på förhand» är ganska obestämt och kan giva anledning till olika tolkningar. Att annan ändring i förhållande till gällande lag icke åsyftats än den nu angivna bör därför lämpligen framgå genom ett förtydligande av lagtexten.

Departementschefen.

Såsom Svea hovrätt anmärkt är det av utredningen begagnade uttrycket »på förhand» ganska obestämt och ägnat att medföra tolkningssvårigheter. Det synes därför lämpligast att i och för sig bibehålla 17 § i dess nuvarande lydelse men komplettera paragrafen med en bestämmelse av innehåll att utfästelse, varigenom köparen avstått från honom enligt 6 § tredje stycket tillkommande rätt till förskotts betalning, skall vara utan verkan.

18 § i utredningens förslag
(saknar motsvarighet i departementsförslaget).

Betänkandet.

Utredningen anför, att säljarens fordran på betalning enligt ett avbetalningsköp är underkastad den allmänna tioårspreskriptionen. Däremot lär enligt utredningen säljarens på äganderättsförbehållet grundade rätt till godset icke vara föremål för preskription. Det förekomme ej sällan, framhåller utredningen, att en säljare, som under lång tid underlåtit att utkräva ogulden del av köpeskillingen och därigenom bibragt köparen uppfattningen att säljaren avstått från sin rätt, sedermera sökte indriva sin fordran. Detta skedde särskilt i sådana fall, då säljarens ekonomiska ställning försvagats eller då en av honom driven rörelse avvecklas i samband med konkurs. Enligt utredningens mening är det ur flera synpunkter otillfredsställande, att köparens rätt till avbetalningsgods kan hållas svävande under avsevärd tid. Utredningen anser det emellertid ej lämpligt, att en kortare preskriptionstid fastställs för fordringar på grund av avbetalningsköp än för fordringar på grund av andra köp. Däremot har utredningen såsom ett provisorium föreslagit, att en särskild preskriptionsregel införes beträffande avbetalningssäljares rätt att återtaga det sålda godset.

Utredningen har ansett preskriptionstiden lämpligen kunna bestämmas till tre år, räknat från den i avtalet angivna förfallodagen för sista posten.

Rörande förslaget närmare innebörd hänvisas till s. 61 f i betänkandet.

Yttrandena.

Flera remissinstanser uttalar stor tvekan beträffande lämpligheten av en särskild preskriptionsregel på detta område. Sålunda anför *Svea hovrätt*, att den icke kan finna tillräckliga skäl vara anförda för att på detta område införa en i svensk rätt så ovanlig bestämmelse som en preskriptionsregel med sakrättslig verkan. Än mindre vore hovrätten övertygad om att behovet av en dylik preskriptionsbestämmelse vore så trängande, att man nu skulle nödgas skapa ett provisorium i avvaktan på en allmän lagstiftning i ämnet. Därest det ansåges önskligt att redan nu genom kortare preskriptionstid begränsa säljarens rätt, torde det enligt hovrättens mening vara bäst att taga steget fullt ut och låta preskriptionen utsträckas att omfatta den på köpet grundade fordringsrätten.

Kommerskollegium anför:

De skäl för införande av en sådan preskriptionsregel, som utredningen framhållit, synas värda beaktande. Å andra sidan vill det synas som om en bestämmelse av detta slag jämfte föreskrifterna i 16 § om förbud mot utmätning i avbetalningsgodset för fordran på grund av avbetalningsköpet skulle i alltför hög grad försämra säljarens ställning. Med hänsyn härtill och då en bestämmelse av detta slag endast skulle utgöra ett provisorium i avvaktan på den allmänna revision av lagstiftningen om preskription, som i inge i programmet för det gemensamma nordiska lagstiftningsarbetet, ställer sig kollegium ytterst tveksamt till införandet av en sådan sakrättslig preskriptionsregel, varom här är fråga.

Enligt *bankföreningens* mening bör man vara ytterst försiktig med att i en speciallagstiftning som denna införa ett stadgande, som innebär pre-

skription av en sakrätt. Då något trängande behov därav knappast syntes vara förhanden, har bankföreningen för sin del velat avråda från att stadgandet i fråga införes i lagen.

Sveriges möbelhandlares centralförbund vänder sig med skärpa mot förslaget i denna del, som av förbundet betecknas som sakligt omotiverat, ologiskt och principiellt icke önskvärt.

Enligt *Stockholms handelskammars* mening bör, i avvaktan på att detta ämne upptages till behandling, någon provisorisk preskriptionsregel icke införas för den sakrätt, varom här är fråga. Under alla omständigheter syntes den föreslagna preskriptionstiden av tre år vara alltför kort. Den kortaste tidsperiod som bör komma ifråga är enligt handelskammarens uppfattning fem år. Samma resonemang föres av *Västernorrlands och Jämtlands läns handelskammare*, som likväl anser att tiden i en eventuell preskriptionsregel helst bör utsträckas till den vanliga eller tio år.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation gör allenast den invändningen mot den av utredningen föreslagna preskriptionsregeln, att organisationen anser en höjning till fem, alternativt tio år, vara motiverad, särskilt med hänsyn till lagens vidgade tillämpningsområde.

En helt annan inställning till denna fråga har *landsorganisationen*, som för sin del icke kan tillstyrka en längre preskriptionstid än två år; även sålunda bestämd kunde tiden anses tilltagen i överkant. Jämväl *förste stadsfogden i Hälsingborg* anser, att tiden bör begränsas till två år.

Departementschefen.

Sedan utredningen avlämnade sitt betänkande, har enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 november 1951 en särskild utredningsman tillkallats att inom justitiedepartementet verkställa översyn av bestämmelserna rörande preskription av fordran. Denna utredning, som avses skola bedrivas i samråd med delegerade från Danmark, Finland och Norge, pågår för närvarande. Med hänsyn härtill synes den i betänkandet avhandlade preskriptionsfrågan icke böra lösas provisoriskt redan nu utan prövas i ett större sammanhang. Bestämmelsen i 18 § av utredningens förslag bör därför utgå.

Övergångsbestämmelserna.

Utredningen (s. 64) föreslår såsom huvudregel, att den nya lagen icke skall tillämpas å äldre avbetalningsköp. Några undantag härifrån har emellertid upptagits. Sålunda föreslås till en början att 8 § tredje stycket skall få retroaktiv verkan samt att de i 12 § och 15 § första stycket upptagna reglerna om anstånd skall tillämpas även å avbetalningsköp som omfattas av den äldre lagen. Vidare förordas, att 16 § första stycket andra punkten i princip skall gälla, där av säljaren medgivet uppskov med sökt förrättning består vid tiden för lagens ikraftträdande. Som motivering för att 12 § och 15 § första stycket skall få viss retroaktiv verkan anför utredningen:

De i 12 § och 15 § första stycket upptagna reglerna om anstånd torde, när förrättning för godsets återtagande sökes efter ikraftträdandet, böra tillämpas å dessförinnan ingångna köp, som omfattas av den äldre lagen. Visserligen får säljaren på grund av de äldre bestämmelserna, i händelse av godsets återtagande genom handräckning, icke tillgodoräkna sig dröjsmålsränta vid uppgörelsen. Att ränta för den förlängda kredittiden ej kan uttagas vid handräckning synes emellertid icke böra tillmätas avgörande betydelse. Vid köp varom här är fråga kan det gälla endast jämförelsevis obetydliga räntebelopp. Vill säljaren utkräva ränta, har han för övrigt möjlighet att påkalla uppgörelse vid domstol. Stadgandet i 2 § andra stycket, som har nära samband med anståndsreglerna, har på grund av sin civilrättsliga innebörd däremot icke ansetts böra göras tillämpligt å äldre avtal.

Utredningens förslag har under remissbehandlingen mött erinran endast på en punkt. Sålunda har *svenska bankföreningen* ifrågasatt rättmätigheten av det stadgande i de föreslagna övergångsbestämmelserna, som ger möjlighet till tillämpning av de nya anståndsreglerna jämväl å avtal som slutits före deras ikraftträdande. Frånsett att det överhuvud syntes vara stridande mot sunda lagstiftningsprinciper att förläna en lagstiftning sådan som den föreslagna retroaktiv verkan, skulle detta även — anför bankföreningen — kunna lända till ekonomiskt ohägn för säljare, som icke haft anledning att i sina kalkyler räkna med de nya förlustrisker som den föreslagna lagstiftningen skulle medföra.

Departementschefen.

Jag vill föreslå, att lagändringarna träder i kraft den 1 januari 1954. I princip bör de nya bestämmelserna icke tillämpas å avbetalningsköp, som slutits dessförinnan. Upprätthållandet av denna princip är av särskilt stor praktisk betydelse, när det gäller avbetalningsköp över 3 000 kronor, **enär** dessa köp hittills fallit helt utanför avbetalningslagstiftningen och alltså ej varit underkastade dess tvingande regler. Några undantag från principen torde dock böra uppställas. Till en början bör sålunda, liksom motsvarande bestämmelse i skuldebrevslagen, stadgandet i 8 § tredje stycket om jämkning eller åsidosättande av otillbörliga avtalsvillkor göras tillämpligt, när ett i äldre avtal upptaget villkor göres gällande efter lagens ikraftträdande. Vidare synes det rimligt, att de i 12 § och 15 § första stycket upptagna anståndsreglerna blir retroaktivt tillämpliga när det gäller äldre avbetalningsköp där avbetalningspriset icke överstiger 3 000 kronor. De i ett remissyttande framförda erinringarna mot detta förslag synes mig överdrivna. Slutligen bör, även om avbetalningsköpet slutits före nya lagens ikraftträdande, regeln i 16 § första stycket andra punkten om avförande ur utmätningsmans dagbok av vissa äldre ärenden utan olägenhet kunna tillämpas dels när uppskov med förrättningen meddelats efter lagens ikraftträdande oavsett om ansökan skett före eller efter nämnda tid och dels, i enlighet med utredningens förslag, när av säljaren medgivet uppskov med sökt förrättning består vid tiden för den nya lagens ikraftträdande, i vilket sistnämnda fall den föreslagna tidsfristen å sex månader dock bör räknas från ikraftträdandet.

Förslaget till lag om ändring i utsökningslagen.

Såsom förut anförts bör i utsökningslagen, förslagsvis i en återupplivad 43 §, upptagas en erinran om de föreslagna reglerna angående verkställighet av dom, varigenom köparen förpliktats utgiva gods som sålts genom avbetalningsköp. Tillika bör, i enlighet med utredningens förslag, i 62 § utsökningslagen införas en erinran om de föreslagna reglerna angående utmätning för fordran på grund av avbetalningsköp.

Förslaget till lag om ändrad lydelse av 1 § bilansvarighetslagen.

Enligt 2 § *lagen den 30 juni 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik* (bilansvarighetslagen) gäller såsom huvudregel, att ägare av automobil är ansvarig för skada, som i följd av trafik med bilen tillfogas annan person än föraren och sådan egendom som icke befordras med bilen. Ägaren går dock fri från skadeståndsskyldighet — förutom i det fall att någon olovligen använt bilen — där av omständigheterna framgår, att skadan varken förorsakats av bristfällighet å bilen eller vållats av föraren. Innehar någon bil under nyttjanderätt med befogenhet att anställa förare å bilen, är enligt 7 § sådan brukare ansvarig lika med ägaren; ägaren har emellertid regressrätt mot brukaren.

Stadgandet i 7 § 1916 års lag har ordagrant hämtats från 1906 års bilansvarighetslag. Frågan om ägareansvaret vid avbetalningsköp berördes icke uttryckligen under förarbetena till någondera av dessa lagar. Det torde emellertid ha varit avsett, att avbetalningsköpare skulle hänföras till sådan brukare som avses i 7 § (jfr SOU 1938: 37 s. 108). Följaktligen skulle jämte denne säljaren vara ansvarig i sin egenskap av ägare. Att ägareansvaret vilar på säljaren, när köparen innehar bilen på grund av avbetalningsköp, har bekräftats i rättspraxis (NJA 1918 s. 593).

Till säkerhet för den skadeståndsskyldighet, som åvilar motorfordons ägare, brukare eller förare, har genom *lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon* införts obligatorisk trafikförsäkring. Sådan försäkring skall tagas och vidmakthållas av fordonets ägare. För det fall att någon innehar motorfordon på grund av avbetalningsköp, åligger emellertid försäkringsplikten honom, »ändå att äganderätten ännu icke å honom övergått» (1 § andra stycket). Även när ett motorfordon sålts på kredit med äganderättsförbehåll utan att avbetalningsköp föreligger anses i rättspraxis försäkringsplikten åvila köparen (NJA 1933 s. 569). Trafikförsäkringen medför rätt för den skadelidande att utfå skadestånd av försäkringsgivaren, samtidigt som den innebär en ansvarighetsförsäkring för försäkringstagaren i förhållande till den skadelidande, det senare dock endast i den mån försäkringsgivaren ej gjort annat förbehåll (3 §). Annan, som jämte försäkringstagaren är i egenskap av ägare, brukare eller förare ansvarig för skada, befrias genom försäkringen från ansvar i samma mån som denne (20 §). Försäkrings-

givarens ansvarighet är vid varje händelse som medför skada begränsad i fråga om personskada till 60 000 kronor för varje skadad eller dödad person, dock sammanlagt högst 300 000 kronor, samt i fråga om egendoms-skada till 10 000 kronor. Beträffande omnibus höjes dock beloppet 300 000 kronor med 5 000 kronor för varje person, varmed det högsta antalet personer, som må befordras med fordonet, överstiger 9. Om fordonet ej är trafikförsäkrat, är samtliga trafikförsäkringsanstalter solidariskt ansvariga gentemot den skadade med regressrätt mot den som är ansvarig för skadan (21 §).

Sveriges automobilhandlareförbund har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 15 juni 1946 hemställt om sådan lagändring, att avbetalningssäljares ansvarighet enligt bilansvarighetslagen skulle bortfalla eller begränsas, förslagsvis till värdet av den sålda bilen. I skrivelsen framhålles i huvudsak följande. Avbetalningssäljares ansvarighet enligt bilansvarighetslagen medförde visserligen i regel inga ekonomiska konsekvenser för honom, när trafikförsäkringsanstalten reglerade inträffade skadefall. För den händelse skadan överstege den gällande begränsningen av försäkringsgivarens ansvarighet, kunde emellertid den skadade mot säljaren framställa anspråk på ytterligare ersättning. Säljarens ansvarighet kunde vidare aktualiseras i sådana fall, då köparen underlåtit att hålla bilen trafikförsäkrad. Det syntes förbundet opåkallat att den som skadats genom en på avbetalning köpt bil ägde vända sig, förutom mot föraren och köparen, mot en ytterligare person, nämligen säljaren. I motsats till en vanlig ägare hade en avbetalningssäljare icke något inflytande på sättet för bilens användande eller på valet av förare. Från den skadelidandes synpunkt vore det en tillfällighet, om skadan uppkommit medan en — kanske obetydlig — restskuld återstod eller först sedan köpeskillingen till fullo erlagts. Att det i praktiken endast i undantagsfall inträffade att den gällande ordningen medförde ekonomiska konsekvenser för en avbetalningssäljare, undanröjde icke betänkligheterna mot densamma, helst som det vid en katastrofskada kunde bli fråga om ett för säljaren ruinerande skadestånd.

Sedan denna framställning från justitiedepartementet överlämnats till utredningen rörande avbetalningsköp, har denna med skrivelse den 30 november 1950 överlämnat en promemoria angående avbetalningssäljares ställning enligt bilansvarighetslagen med därvid fogat förslag om ändrad lydelse av 1 § nämnda lag.

Efter det utredningen lämnat en redogörelse för gällande bestämmelser och redovisat automobilhandlareförbundets framställning i ärendet, anföres i p r o m e m o r i a n :

I fråga om bil som sålts genom avbetalningsköp är säljaren i sin egen-skap av ägare ansvarig för skada i följd av trafik med bilen. Denna ansvarighet mildras i hög grad genom trafikförsäkringen. Emellertid är det skydd som denna försäkring bereder säljaren — även om man bortser från den mera teoretiska möjligheten att köparen tecknar försäkring med självrisk och därigenom ställer säljaren utan skydd — icke fullständigt. I automobil-

handlareförbundets skrivelse framhålles såsom särskilt betänkligt, att säljaren är ansvarig, när skadeståndet överstiger försäkringssumman. Med hänsyn till att säljaren saknar inflytande i fråga om sättet för fordonets användande och valet av förare, synes det näppeligen vara försvarbart att säljaren belastas med en dylik helt oberäknelig ansvarighet. Regeln att bilägare svarar för trafikskada även om annan person innehar bilen under nyttjanderätt med befogenhet att anställa förare har hämtats från 1906 års bilansvarighetslag. Under förarbetena till lagen åberopades som enda skäl för att införa en dylik regel önskvärdheten av att hindra uppkomsten av skenavtal mellan ägare och annan person i syfte att å den senare överföra ansvaret för möjligen uppkommande skada. Sannolikt tog man därvid åtminstone icke i första hand sikte på avbetalningsköp, eftersom denna försäljningsform då torde ha varit ovanlig i fråga om bilar. Utredningsmännen finna det otroligt, att ett avskaffande av avbetalningssäljares ägareansvar skulle befordra uppkomsten av skentransaktioner.

Det skulle kunna göras gällande, att det för den skadelidande kan vara av visst värde att han har möjlighet att vända sig mot avbetalningssäljaren, som i regel har en bättre ekonomisk ställning än köparen. Den omständigheten, huruvida en avbetalningsköpare erlagt köpeskillingen för bilen eller ej, synes emellertid icke vara tillräcklig grund för en olikhet i den skadelidandes rättsställning.

Ett avskaffande av säljarens ansvarighet skulle, där fråga är om köparens försummelse av försäkringsplikten endast innebära, att de försäkringsbolag, som jämlikt 21 § trafikförsäkringslagen haft att ersätta skadan, icke därefter kunde göra regressrätt gällande mot säljaren. Upphävandet av denna regressrätt synes utredningsmännen välmotiverat.

Vad här sagts om avbetalningsköp bör, i överensstämmelse med den tolkning som i praxis givits av 1 § andra stycket trafikförsäkringslagen, gälla även sådant med äganderättsförbehåll förenat kreditköp, som icke är att hänföra till avbetalningsköp.

Från bilhandelns sida har för utredningsmännen framhållits angelägenheten av att avbetalningssäljarna snarast möjligt befrias från den risk för att oförskyllt drabbas av ekonomisk ruin, som föreligger enligt den nuvarande lagstiftningen. Visserligen kan det förväntas, att frågan om fullständig revision av lagstiftningen om ansvarighet för trafikskada relativt snart kommer att upptagas till behandling, men när ett sådant revisionsarbete torde komma att taga lång tid, synes det vara lämpligt att förevarande spörsmål löses genom en partiell lagändring.

Det av utredningen upprättade förslaget till lag om ändring i 1 § bilansvarighetslagen innebär, att i fråga om automobil, som sålts genom avbetalningsköp eller annat köp med äganderättsförbehåll, vad i lagen sägs om ägare i stället skall avse köparen, även om äganderätten ännu icke övergått å honom. Stadgandet härom har av utredningen upptagits i ett nytt stycke av 1 §. Utredningen framhåller, att en konsekvens av stadgandet är att avbetalningsköpare och därmed jämställd köpare kommer att falla utanför 7 §.

Över utredningens promemoria har efter r e m i s s yttranden avgivits av Svea hovrätt, Göta hovrätt, trafikförsäkringsföreningen, Sveriges automobilhandlareförbund, motormännens riksförbund, svenska lasttrafikbilägare-

förbundet och svenska omnibusägareförbundet. Alla remissinstanserna tillstyrker i sak utredningens förslag med undantag för *lasttrafikbilägareförbundet*, som anser att spørsmålet icke bör lösas nu utan tagas upp till behandling i samband med en fullständig revision av lagsliftningen om ansvarighet för trafikskada. Förbundet motiverar sitt avstyrkande av lagförslaget på följande sätt:

De i bilansvarighetslagen och lagen den 10 maj 1929 om trafikförsäkring å motorfordon meddelade bestämmelserna ha tillkommit för att bereda allmänheten skydd för de skador, som kunna vållas genom trafik med dylika fordon. Enligt förbundets uppfattning skulle ett genomförande av den föreslagna lagändringen medföra att detta skydd försvagades. Det torde visserligen endast i undantagsfall förekomma, att de skador, som vållas, uppgå till sådana belopp, att dessa icke täckas av trafikförsäkringen. För den händelse emellertid det senare blir fallet utgör nu gällande ordning med möjlighet för den skadelidande att jämväl kunna vända sig mot avbetalningssäljaren ett väsentligt säkerhetsmoment i det rättsskydd, som lagstiftningen avser att giva. Ett borttagande av detta säljarens ansvar skulle i praktiken innebära, att den skadelidandes möjligheter att erhålla ersättning i de flesta fall komme att begränsas till de i trafikförsäkringslagen fastställda beloppen. Flertalet av avbetalningsköparna torde nämligen få anses sakna sådana ekonomiska resurser att de ha möjlighet att ersätta skadebelopp, som i väsentlig omfattning överstiga de av försäkringarna täckta.

Som en följd av att avbetalningssäljarna för närvarande stå en viss ansvarighet för de skador, som kunna orsakas av en på avbetalning försäld bil, har det blivit allt mera vanligt att vederbörande säljare i samband med försäljning tillser, att försäkring till relativt betryggande belopp tecknas, d. v. s. till belopp, som äro avsevärt högre än de i lag föreskrivna. Genom detta förfaringsätt erhåller såväl säljaren som köparen liksom i sista hand allmänheten en större trygghet. I och med att säljarens ansvar slopades torde intresset från dennes sida att få till stånd dylika höga försäkringar komma att avtaga, vilket återigen komme att menligt inverka på skyddet för allmänheten.

Genom överenskommelser mellan försäkringsbolagen och bilsäljarna har vidare avtalats, att för den händelse en avbetalningsköpare icke skulle ha fullgjort sina skyldigheter beträffande försäkringen och skada inträffar, försäkringsbolagen utbetala skadeersättning mot att säljaren fullgör vederbörlig premiebetalning. Även i sådant fall har således säljare möjlighet att gardera sig mot ersättningskrav.

Departementschefen.

De skäl utredningen framlagt för att från ansvar enligt 1916 års bilansvarighetslag befria den som sålt en bil genom avbetalningsköp är enligt min mening övertygande. Väl är det i och för sig sant, att det med hänsyn till att avbetalningssäljaren i regel har en bättre ekonomisk ställning än köparen kan vara av värde för den skadelidande, att han har möjlighet att vända sig mot avbetalningssäljaren, när skadorna uppgår till belopp som ej täcks av trafikförsäkringen. Denna synpunkt bör emellertid ej få vara utslagsgivande. Det kan nämligen icke anses rimligt, att den skadelidande skall komma i en bättre ställning därför att det råkar kvarstå en, kanske obetydlig, skuld på den bil som vållat hans skada. Av det sagda framgår,

att jag finner de betänkligheter som i ett remissyttrande anförts mot förslaget vara ogrundade. En lagändring synes mig så starkt sakligt motiverad, att den bör genomföras utan det dröjsmål, som skulle bli följden av att ärendet hänsköttes till den under våren 1952 tillsatta kommittén för revision av lagstiftningen om ersättning för skada till följd av bruk av motorfordon.

I enlighet med vad nu sagts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp;

2) lag om ändring i utsökningslagen; och

3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik.

Förslagen torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom bilaga.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslagen måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Lars Nordvall.

Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp.

Härigenom förordnas, att 1—6 och 8—17 §§ lagen den 11 juni 1915 om avbetalningsköp¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

1 §.

1 §.

Med avbetalningsköp — — — — — blivit erlagd.

Har avtalet — — — — — ägare därav.

Lagen äger icke tillämpning, när sammanlagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlægga (avbetalningspriset), överstiger tre tusen kronor.

Sammanlagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlægga, *benämnes i denna lag avbetalningspriset.*

2 §.

2 §.

Underlåter köparen att fullgöra sin betalningsskyldighet, äge säljaren icke på grund därav rätt att taga godset åter, utkräva post, som eljest ej vore förfallen, eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre någon post utestår *ogulden* minst fjorton dagar utöver förfallodagen och *denna post antingen* uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller *tillsammans med annan ogulden förut förfallen post utgör* minst en tjugondel därav.

Där köparen i annat avseende än i första stycket sägs åsidosätter vad honom åligger, må särskild påföljd, som för sådan händelse kan vara av-

Underlåter köparen att fullgöra sin betalningsskyldighet, äge säljaren icke på grund därav rätt att taga godset åter, utkräva post, som eljest ej vore förfallen, eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre köparens *underlåtenhet avser belopp, som utestår oguldet* minst fjorton dagar utöver förfallodagen, och *detta belopp* uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller, *om i beloppet ingå flera poster, till* minst en tjugondel därav, *eller ock utgör återstoden av säljarens fordran.*

Beror dröjsmålet på att köparen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller annan särskild orsak hu-

¹ Senaste lydelse av 17 § se SFS 1946:841.

(Gällande lydelse.)

talad, icke vinna tillämpning, för så vitt sådant med hänsyn till de föreliggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt.

(Föreslagen lydelse.)

vudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter, må säljaren ej heller efter den i första stycket angivna fristens utgång göra gällande påföljd, som där sägs, om köparen erlägger det belopp, som ej guldits i rätt tid, jämte ränta samt ersätter kostnader, som säljaren måst vidkännas i anledning av dröjsmålet. Betalning skall dock ske senast innan godset återtagits eller, om säljaren vid domstol väckt talan med yrkande om påföljdens tillämpning, innan målet företagits till huvudförhandling.

3 §.

Vill säljaren taga godset åter, skall vid uppgörelse mellan honom och köparen värdet av godset, då det återtages, räknas köparen till godo.

3 §.

Vill säljaren taga godset åter, skall vid uppgörelse mellan honom och köparen värdet av godset, då det återtages, räknas köparen till godo. Godsets värde beräknas efter vad säljaren kan antagas utvinna genom att ombesörja dess försäljning på lämpligt sätt. Hänsyn skall sålunda tagas till omständigheter, som äro ägnade att höja värdet i säljarens hand, såsom att han kan ånyo sälja godset i egen rörelse och dessförinnan bota möjligen förefintlig skada därå.

4 §.

Säljaren äge, där godset återtages, räkna sig till godo, förutom oguldna poster, för vilka betingad förfallodag är inne vid tiden för godsets återtagande, nio tiondelar av övriga då oguldna poster; har säljaren vid domstol yrkat godsets återbekommande, skall i stället tagas hänsyn till tiden för stämningens delgivning. Ränta skall ock tillgodoräknas säljaren, där sådan blivit utfäst eller enligt lag skall utgå.

4 §.

Säljaren äge, där godset återtages, räkna sig till godo:

1) oguldna poster, för vilka i avtalet bestämd förfallodag är inne vid tiden för godsets återtagande;

2) så stor kvotdel av övriga oguldna poster som det pris, vilket godset skulle hava betingat om det köpts mot kontant betalning, utgör i förhållande till avbetalningspriset;

3) ränta och försäkringspremie,

(Gällande lydelse.)

Förmår köparen eller säljaren visa, att det pris, som godset skulle hava betingat, om det sålts mot kontant betalning (kontantpriset), med mer eller mindre än en tiondel understiger avbetalningspriset, skall sammanlagda beloppet av de icke förfallna posterna i stället för att minskas till nio tiondelar beräknas till den kvotdel, som kontantpriset utgör i förhållande till avbetalningspriset.

Kostnad, som säljaren måste vidkännas för godsets återtagande, skall ock räknas honom till godo.

5 §.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som enligt 4 § eller, där fråga är om handräckning, enligt 12 § räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre överskottet gäldas till köparen eller nedsättning sker, efter ty i 13 § andra stycket stadgas.

Är godsets — — — — — överskjutande beloppet.

6 §.

Där säljaren yrkat att återbekomma godset, äge köparen, i stället för att fullgöra sin betalningsskyldighet enligt avtalet, på en gång betala vad säljaren enligt 4 § har att fordra. Gör köparen det eller gäldar han, där fråga är om handräckning, det belopp, som därvid räknats säljaren till godo, må ej godset återtagas.

Har säljaren — — — — — att fordra.

(Föreslagen lydelse.)

som säljaren har att fordra och som icke inräknats i avbetalningspriset;

4) kostnad, som säljaren måste vidkännas för godsets återtagande; samt

5) i fall köparens rätt till godset är beroende av att han ersätter säljaren för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset, fordran å sådan ersättning.

Har säljaren i avtalet uppgivit det pris, till vilket han varit villig att sälja godset mot kontant betalning, lägges denna uppgift till grund för beräkningen enligt första stycket 2), där det ej kan antagas, att godset kunde hava köpts till lägre pris.

5 §.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som enligt 4 § räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre han gäldar överskottet till köparen eller, om godsets värdering verkställts av utmätningsman, hos denne nedsätter överskottet.

6 §.

Där säljaren yrkat att återbekomma godset, äge köparen, i stället för att fullgöra sin betalningsskyldighet enligt avtalet, på en gång betala vad säljaren enligt 4 § har att fordra. Gör köparen det, må ej godset återtagas.

Vill köparen i annat fall än i första stycket avses fullgöra sin betalningsskyldighet i förtid, äge han rätt där-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

till. Säljarens fordran skall därvid beräknas enligt de i 4 § angivna grunderna; dock skall, om betalning sker å annan tid än någon i avtalet bestämd förfallodag, den post, som närmast förfaller till betalning, i sin helhet räknas säljaren till godo.

8 §.

Har säljaren förbehållit sig, att köparens rätt till gods, som blivit genom ett avbetalningsköp försålt, skall vara beroende därav att han rätteligen fullgör vad honom enligt annat sådant avtal åligger, skall, där köparen det yrkar, vid tillämpning av de i 2 § första stycket givna bestämmelser så anses som om allt godset blivit genom samma avbetalningsköp försålt.

(Jämför 2 § andra stycket.)

8 §.

Förbehåll att köparens rätt till godset skall vara beroende av att köparen fullgör annan förpliktelse än sådan, som åligger honom enligt avbetalningsköpet, vare utan verkan, såframt förbehållet ej avser ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset.

Vad i första stycket sägs gälle ock förbehåll, att av köparen inbetalt belopp först skall avräknas å fordran, som tillkommer säljaren av annan grund än avbetalningsköpet.

Skulle tillämpning av annat villkor vid avbetalningsköp uppenbarligen vara stridande mot gott affärs-skick eller eljest otillbörlig, må villkoret jämkas eller lämnas utan avseende.

9 §.

Innehåller avtalet bestämmelse, enligt vilken köparens underlåtenhet att fullgöra vad honom åligger skall medföra, att han icke äger åtnjuta betingad förfallotid, och utkräver säljaren med åberopande av sådan bestämmelse hela den överenskomna betalningen eller större del därav än som frånsatt bestämmelsen skulle vara till betalning förfallen, skola i fråga om beräkningen av säljarens fordran de i 4 § första och andra styckena givna regler äga motsvarande tillämpning.

9 §.

Innehåller avtalet bestämmelse, enligt vilken köparens underlåtenhet att fullgöra vad honom åligger skall medföra, att han icke äger åtnjuta betingad förfallotid, och utkräver säljaren med åberopande av sådan bestämmelse hela den överenskomna betalningen eller större del därav än som frånsatt bestämmelsen skulle vara till betalning förfallen, skola i fråga om beräkningen av säljarens fordran de i 4 § givna regler äga motsvarande tillämpning.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

10 §.

Har om avbetalningsköp upprättats skriftlig handling, äge säljaren hos utmättningsmannen i den ort, där godset finnes, söka handräckning för godsets återtagande. Sådan ansökan skall göras skriftligen och innehålla uppgift å oguldna poster med deras förfallotider samt vara åtföljd av köpehandlingen i huvudskrift och bestyrkt avskrift.

10 §.

Säljaren äge hos utmättningsmannen i den ort, där godset finnes, söka handräckning för godsets återtagande, under förutsättning att om avbetalningsköpet upprättats en av köparen underskriven handling, som

1) innehåller förbehåll om säljarens äganderätt eller om rätt för säljaren att återtaga godset;

2) upptager det pris, till vilket säljaren är villig att sälja godset mot kontant betalning; samt

3) angiver vad köparen har att erlägga och när de särskilda beloppen förfalla till betalning.

Ansökan om handräckning skall göras skriftligen samt innehålla uppgift å den del av avbetalningspriset som utestår ogulden och, där säljaren gör anspråk på ränta, försäkringspremie eller ersättning som i 4 § första stycket 5) avses, vad han i sådant avseende fordrar. Ansökningen skall vara åtföljd av köpehandlingen i huvudskrift och bestyrkt avskrift.

Kostnaden för — — — — — av sökanden.

Angående rätt för utmättningsman att i vissa fall meddela handräckning utan hinder av köparens frånvaro skall vad i 59 och 60 §§ utsökningslagen är i fråga om utmätning föreskrivet äga motsvarande tillämpning.

Vad i 59 och 60 §§ utsökningslagen är föreskrivet i fråga om utmätning skall äga motsvarande tillämpning med avseende å handräckning enligt denna lag.

11 §.

Handräckning må ej beviljas, med mindre utmättningsmannen finner uppenbart, att med betalningen föreligger sådant dröjsmål, som i 2 § sägs.

11 §.

Handräckning må beviljas endast där utmättningsmannen finner uppenbart, att sådant dröjsmål föreligger med betalningen, som i 2 § första stycket sägs, eller att köparen eljest åsidosatt förpliktelse, vars uppfyllande är av väsentlig betydelse för säljaren.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

Gång- och sängkläder, som äro oundgängligen behövlige för köparen, hans make och oförsörjda barn eller adoptivbarn, må icke i något fall återtagas.

Visar köparen — — — — — heller beviljas.

12 §.

Då fråga är om handräckning, som i denna lag avses, skall vad i 4 § andra stycket är stadgat om beräkning av säljarens fordran icke äga tilllämpning. Ej heller skall i ty fall ränta räknas säljaren till godo.

12 §.

Finnes, då handräckning sökts på grund av dröjsmål med betalningen, att köparen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter, som kunna antagas vara av tillfällig natur, äge utmätningssmannen, såframt icke säljarens rätt till godset äventyras eller hans rätt eljest otillbörligt åsidosättes, medgiva anstånd med verkställigheten intill tre månader från dagen för ansökningen om handräckning. Där synnerliga skäl därtill äro, må anstånd ånyo medgivas intill tre månader. Utmätningssmannen må föreskriva villkor för anståndet och, om anledning därtill förekommer, förklara att anståndet skall upphöra att gälla.

13 §.

Gods, för — — — — — vid värderingen.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre han hos utmätningssmannen nedsätter det överskjutande beloppet.

13 §.

(Jämför 5 § första stycket.)

14 §.

Beslut i — — — — — klagan föras.

Är köparen eller säljaren missnöjd med värdering eller annan åtgärd, som vid handräckningen vidtagits, eller vill någon av dem påkalla så-

14 §.

Är köparen eller säljaren missnöjd med värdering eller annan åtgärd, som vid handräckningen vidtagits, vare honom ej förment att efter

(Gällande lydelse.)

dan uppgörelse, som skolat äga rum, om godset återtagits annorledes än genom handräckning, vare honom ej förment att efter stämning å den andre utföra sin talan vid domstol. Visar ej säljaren, att han *instämt* sådan talan inom *tre-tio dagar* efter det handräckning gavs eller, där förrättningen inom den tid överklagats, inom lika tid efter det överexekutors beslut meddelades, äge köparen hos utmätningssmannen lyfta det belopp, som, *efter ty i 13 § andra stycket sägs*, må hava blivit hos denne ned-satt.

15 §.

Vid förrättning för verkställighet av dom, varigenom köparen förpliktats utgiva gods, som blivit försålt genom avbetalningsköp, skall, där ej i domen annorlunda förordnats, i fråga om värdering av godset gälla vad i 13 § första stycket är stadgat.

Är någon missnöjd med det värde, som satts å godset, stånde honom fritt att instämma sin talan till domstol.

16 §.

Jämte de stadganden, som i 10—15 §§ finnas meddelade, skola i fråga om förrättning, som där avses, ut-sökningslagens föreskrifter i tillämp-liga delar lända till efterrättelse.

(Föreslagen lydelse.)

stämning å den andre utföra sin talan vid domstol. Visar ej säljaren, att han *väckt* sådan talan inom *en månad* efter det handräckning gavs eller, där förrättningen inom den tid överklagats, inom lika tid efter det överexekutors beslut meddelades, äge köparen hos utmätningssmannen lyfta det belopp, som *enligt 5 § första stycket* må hava blivit hos denne ned-satt.

15 §.

Bestämmelserna i 11 § andra stycket och 12 § skola äga motsvarande tillämpning beträffande förrättning för verkställighet av dom, varigenom köparen förpliktats utgiva gods, som blivit sålt genom avbetalningsköp.

Vid förrättning, som i första stycket avses, skall, där ej i domen annorlunda förordnats, i fråga om värdering av godset gälla vad i 13 § är stadgat. *Beträffande talan mot ut-mätningssmannens värdering skola bestämmelserna i 14 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.*

16 §.

Jämte de stadganden, som i 10—15 §§ finnas meddelade, skola i fråga om förrättning, som där avses, ut-sökningslagens föreskrifter i tillämp-liga delar lända till efterrättelse. *Har säljaren medgivit uppskov med sökt förrättning och har på grund därav verkställighet ej skett, då sex måna-*

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

der förflutit från dagen för ansökningen, vare ansökningen förfallen.

För fordran på grund av avbetalningsköp må det gods köpet avser icke tagas i mät.

17 §.

Har köparen, i avtalet eller sedermera, för den händelse han framdeles skulle komma att åsidosätta sina förpliktelser, avstått från någon rätt eller förmån, som honom enligt här ovan givna stadganden tillkommer, skola dessa ändock lända till efterrättelse.

Avtal om — — — — — utan verkan.

17 §.

Har köparen, i avtalet eller sedermera, för den händelse han framdeles skulle komma att åsidosätta sina förpliktelser, avstått från någon rätt eller förmån, som honom enligt här ovan givna stadganden tillkommer, skola dessa ändock lända till efterrättelse. *Utfästelse, varigenom köparen avstått från honom enligt 6 § tredje stycket tillkommande rätt till förskottsbetalning, vare utan verkan.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1954. Har avbetalningsköpet slutits före nämnda dag, skall dock, i den mån ej annat följer av vad här nedan sägs, nya lagen icke äga tillämpning.

Vad 8 § tredje stycket nya lagen innehåller om jämkning eller åsidosättande av villkor vid avbetalningsköp skall lända till efterrättelse, där sådant villkor göres gällande först efter lagens ikraftträdande.

Bestämmelserna i 12 § ävensom 15 § första stycket nya lagen i vad detta stycke innehåller hänvisning till 12 § skola, i fråga om förrättning som sökes efter nya lagens ikraftträdande, äga tillämpning, där avbetalningspriset icke överstiger tre tusen kronor.

Stadgandet i 16 § första stycket andra punkten nya lagen skall gälla, där av säljaren medgivet uppskov

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

med sökt förrättning består vid lagens ikraftträdande så ock om säljaren därefter medgiver sådant uppskov; och skall i förstnämnda fall i stadgandet angiven tid av sex månader räknas från dagen för ikraftträdandet.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att i utsökningslagen skall införas en ny paragraf, betecknad 43 §, av följande lydelse samt att 62 § samma lag¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

43 §.

Vid verkställighet av dom, varigenom den som köpt gods genom avbetalningsköp förpliktats att utgiva godset, skola föreskrifterna i 15 § första stycket lagen om avbetalningsköp iakttagas.

62 §.

Av gäldenärs — — — med lösören.

Häftar på — — — övriga tillgångar.

Hurusom med — — — nämnda lag.

Vid utmätning för fordran på grund av avbetalningsköp skola föreskrifterna i 16 § andra stycket lagen om avbetalningsköp iakttagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1954.

¹ Senaste lydelse se SFS 1928: 164.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik.

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 30 juni 1916 angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Med automobil — — — i timmen.

Härvid förstås — — — på skenor.

Till automobil — — — av gående.

Beträffande automobil, som sålts genom avbetalningsköp eller annat köp med äganderättsförbehåll, skall vid tillämpningen av denna lag köparen anses som ägare, ändå att äganderätten ännu icke övergått å honom.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1954.

¹ Senaste lydelse se SFS 1951: 650.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om
avbetalningsköp.

Härigenom förordnas, att 1—6 och 8—17 §§ lagen den 11 juni 1915 om avbetalningsköp¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt i det följande angives samt att i lagen skola införas två nya paragrafer, betecknade 18 och 19 §§, av nedan angiven lydelse.

Gällande lydelse av de paragrafer, i vilka ändring föreslås.

(Föreslagen lydelse.)

1 §.

1 §.

Med avbetalningsköp — — — — — blivit erlagd.

Har avtalet — — — — — ägare därav.

Lagen äger icke tillämpning, när sammanlagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlagga (avbetalningspriset), överstiger tre tusen kronor.

Sammanlagda beloppet av de poster, som köparen enligt avtalet har att erlagga, *benämnes i denna lag avbetalningspriset.*

2 §.

2 §.

Underlåter köparen att fullgöra sin betalningsskyldighet, äge säljaren icke på grund därav rätt att taga godset åter, utkräva post, som eljest ej vore förfallen, eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre *någon post utestår ogulden* minst fjorton dagar utöver förfallodagen och *denna post antingen* uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller *tillsammans med annan ogulden förut förfallen post utgör* minst en tjugondel därav.

Underlåter köparen att fullgöra sin betalningsskyldighet, äge säljaren icke på grund därav rätt att taga godset åter, utkräva post, som eljest ej vore förfallen, eller göra annan i avtalet stadgad särskild påföljd gällande, med mindre *köparens underlåtenhet avser belopp, som utestår oguldet* minst fjorton dagar utöver förfallodagen, och *detta belopp uppgår till minst en tiondel av avbetalningspriset eller består av flera poster, som sammanlagt uppgå till minst en tjugondel därav, eller ock utgör återstoden av säljarens fordran.*

Där köparen i annat avseende än i första stycket sägs åsidosätter vad honom åligger, må särskild påföljd, som för sådan händelse kan vara avtalad, icke vinna tillämpning, för så vitt sådant med hänsyn till de före-

Beror dröjsmålet på att köparen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter, må säljaren ej

¹ Senaste lydelse av 17 § se SFS 1946: 841.

(Gällande lydelse.)

liggande omständigheterna skulle vara uppenbart obilligt.

(Föreslagen lydelse.)

heller efter den angivna fristens utgång göra gällande sådan påföljd, om köparen erlägger det belopp, som ej guldits i rätt tid, jämte ränta samt ersätter kostnader, som säljaren måst vidkännas i anledning av dröjsmålet. Har säljaren vid domstol väckt talan med yrkande om påföljdens tillämpning, äge köparen icke till sitt frejdande åberopa betalning, som skett efter det målet företagits till huvudförhandling.

3 §.

Vill säljaren taga godset åter, skall vid uppgörelse mellan honom och köparen värdet av godset, då det återtages, räknas köparen till godo.

3 §.

Vill säljaren taga godset åter, skall vid uppgörelse mellan honom och köparen värdet av godset, då det återtages, räknas köparen till godo. Godsets värde beräknas efter vad säljaren kan antagas utvinna genom att på lämpligt sätt sörja för dess försäljning. Vid beräkningen skall sålunda hänsyn tagas till omständigheter, som äro ägnade att höja värdet i säljarens hand, såsom att han i egen rörelse kan ånyo försälja godset och dessförinnan bota möjligen förefintlig skada därå.

4 §.

Säljaren äge, där godset återtages, räkna sig till godo, förutom oguldna poster, för vilka betingad förfallodag är inne vid tiden för godsets återtagande, nio tiondelar av övriga då oguldna poster; har säljaren vid domstol yrkat godsets återbekommande, skall i stället tagas hänsyn till tiden för stämningens delgivning. Ränta skall ock tillgodoräknas säljaren, där sådan blivit utfäst eller enligt lag skall utgå.

Förmår köparen eller säljaren visa, att det pris, som godset skulle hava betingat, om det sålts mot kontant betalning (kontantpriset), med mer eller mindre än en tiondel understiger avbetalningspriset, skall sammanlagda beloppet av de icke förfallna posterna i stället för att minskas till nio tiondelar beräknas till den kvotdel, som kontantpriset

4 §.

Säljaren äge, där godset återtages, räkna sig till godo:

1) oguldna poster, för vilka i avtalet bestämd förfallodag är inne vid tiden för godsets återtagande;

2) så stor kvotdel av övriga oguldna poster, som det pris, vilket godset skulle hava betingat, om det köpts mot kontant betalning, (kontantpriset) utgör i förhållande till avbetalningspriset;

3) ränta och försäkringspremie, som säljaren har att fordra och som icke inräknats i avbetalningspriset;

4) kostnad, som säljaren måste vidkännas för godsets återtagande; samt

5) i fall, då köparens rätt till godset är beroende av att han ersätter säljaren för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset, fordran å sådan ersättning.

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

utgör i förhållande till avbetalningspriset.

Kostnad, som säljaren måste vidkännas för godsets återtagande, skall ock räknas honom till godo.

5 §.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som enligt 4 § eller, där fråga är om handräckning, enligt 12 § räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre överskottet gäldas till köparen eller nedsättning sker, efter ty i 13 § andra stycket stadgas.

Är godset — — — — —

6 §.

Där säljaren yrkat att återbekomma godset, äge köparen, i stället för att fullgöra sin betalningsskyldighet enligt avtalet, på en gång betala vad säljaren enligt 4 § har att fordra. Gör köparen det eller gäldar han, där fråga är om handräckning, det belopp, som därvid räknats säljaren till godo, må ej godset återtagas.

Har säljaren — — — — — att fordra.

8 §.

Har säljaren förbehållit sig, att köparens rätt till gods, som blivit genom ett avbetalningsköp försäلت, skall vara beroende därav att han rätteligen fullgör vad honom enligt annat sådant avtal åligger, skall, där köparen det yrkar, vid tillämpning av de i 2 § första stycket givna bestämmelser så anses som om allt

Har säljaren i avtalet uppgivit det pris, till vilket han varit villig att sälja godset mot kontant betalning, lägges denna uppgift till grund för beräkningen enligt första stycket 2), där det ej kan antagas, att godset kunde hava köpts till lägre pris.

5 §.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som enligt 4 § räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre han gäldar överskottet till köparen eller i fall, då godsets värdering verkställts av utmätningsman, hos denne nedsätter nämnda belopp.

överskjutande beloppet.

6 §.

Där säljaren yrkat att återbekomma godset, äge köparen, i stället för att fullgöra sin betalningsskyldighet enligt avtalet, på en gång betala vad säljaren enligt 4 § har att fordra. Gör köparen det, må ej godset återtagas.

Vill köparen i annat fall än i första stycket avses fullgöra sin betalningsskyldighet i förtid, äge han rätt därtill. Säljarens fordran skall därvid beräknas enligt de i 4 § angivna grunder, dock skall, om betalning sker å annan tid än någon i avtalet bestämd förfallodag, den post, som närmast förfaller till betalning, i sin helhet räknas säljaren till godo.

8 §.

Förbehåll att köparens rätt till godset skall vara beroende av att köparen fullgör annan förpliktelse än sådan, som åligger honom enligt avbetalningsköpet, vare utan verkan, såframt förbehållet ej avser ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset.

Vad i första stycket sägs gälle ock

(Gällande lydelse.)

godset blivit genom samma avbetalningsköp försålt.

(Jämför 2 § andra stycket.)

9 §.

Innehåller avtalet bestämmelse, enligt vilken köparens underlåtenhet att fullgöra vad honom åligger skall medföra, att han icke äger åtnjuta betingad förfallotid, och utkräver säljaren med återopande av sådan bestämmelse hela den överenskomna betalningen eller större del därav än som fränsett bestämmelsen skulle vara till betalning förfallen, skola i fråga om beräkningen av säljarens fordran de i 4 § första och andra styckena givna regler äga motsvarande tillämpning.

10 §.

Har om avbetalningsköp upprättats skriftlig handling, äge säljaren hos utmätningsmannen i den ort, där godset finnes, söka handräckning för godsets återtagande. Sådan ansökan skall göras skriftligen och innehålla uppgift å oguldna poster med deras förfallotider samt vara åtföljd av köpehandlingen i huvudskrift och bestyrkt avskrift.

(Föreslagen lydelse.)

förbehåll, att av köparen inbetalt belopp först skall avräknas å fordran, som tillkommer säljaren av annan grund än avbetalningsköpet.

Skulle tillämpning av annat villkor vid avbetalningsköp uppenbarligen vara stridande mot gott affärsskick eller eljest otillbörlig, må villkoret jämkas eller lämnas utan avseende.

9 §.

Innehåller avtalet bestämmelse, enligt vilken köparens underlåtenhet att fullgöra vad honom åligger skall medföra, att han icke äger åtnjuta betingad förfallotid, och utkräver säljaren med återopande av sådan bestämmelse hela den överenskomna betalningen eller större del därav än som fränsett bestämmelsen skulle vara till betalning förfallen, skola i fråga om beräkningen av säljarens fordran de i 4 § givna regler äga motsvarande tillämpning.

10 §.

Säljaren äge hos utmätningsmannen i den ort, där godset finnes, söka handräckning för godsets återtagande, där om avbetalningsköpet upprättats en av köparen underskriven handling, som

1) innehåller förbehåll om säljarens äganderätt eller om rätt för säljaren att återtaga godset;

2) upptager det pris, till vilket säljaren är villig att sälja godset mot kontant betalning; samt

3) angiver vad köparen har att erlægga och när de särskilda beloppen förfalla till betalning.

Ansökan om handräckning skall göras skriftligen samt innehålla uppgift å den del av avbetalningspriset, som utestår ogulden, och där säljaren gör anspråk på ränta, försäkringspremie eller ersättning, som i 4 § första stycket 5) avses, vad han i sådant avseende fordrar. Ansökan skall vara åtföljd av köpe-

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

handlingen i huvudskrift och be-
styrkt avskrift.
Kostnaden för — — — — — av sökanden.
Angående rätt — — — — — motsvarande tillämpning.

11 §.

11 §.

Handräckning må *ej* beviljas, med mindre utmätningssmannen finner uppenbart, att med betalningen föreligger sådant dröjsmål, som i 2 § sägs.

Handräckning må beviljas *endast* där utmätningssmannen finner uppenbart, att sådant dröjsmål föreligger med betalningen, som i 2 § första stycket sägs, eller att köparen eljest åsidosatt förpliktelse, vars uppfyllande är av väsentlig betydelse för säljaren.

Gång- och sängkläder, som äro oundgängligen behövligen för köparen, hans make och oförsörjda barn eller adoptivbarn, må icke i något fall återtagas.

Visar köparen — — — — — heller beviljas.

12 §.

12 §.

Då fråga är om handräckning, som i denna lag avses, skall vad i 4 § andra stycket är stadgat om beräkning av säljarens fordran icke äga tillämpning. *Ej* heller skall i ty fall ränta räknas säljaren till godo.

Finnes, då handräckning söks på grund av dröjsmål med betalningen, att köparen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter, som kunna antagas vara av tillfällig natur, äge utmätningssmannen, såframt icke säljarens rätt till godset äventyras eller hans rätt eljest otillbörligt åsidosättes, medgiva anstånd med verkställigheten intill tre månader från dagen för ansökningen om handräckning. Där synnerliga skäl därtill äro, må anstånd ånyo medgivas intill tre månader. Utmätningssmannen må föreskriva villkor för anståndet och, om anledning därtill förekommer, förklara att anståndet skall upphöra att gälla.

13 §.

13 §.

Gods, för — — — — — vid värderingen.

Finnes godsets värde överstiga det belopp, som räknats säljaren till godo, äge denne icke återbekomma godset, med mindre han hos utmätningssmannen nedsätter det överskjutande beloppet.

(Jämför 5 § första stycket.)

(Gällande lydelse.)

14 §.

Beslut i — — — — — klagan föras.

Är köparen eller säljaren missnöjd med värdering eller annan åtgärd, som vid handräckningen vidtagits, eller vill någon av dem påkalla sådan uppgörelse, som skolat äga rum, om godset återtagits annorledes än genom handräckning, vare honom ej förment att efter stämning å den andre utföra sin talan vid domstol. Visar ej säljaren, att han instämt sådan talan inom *trettio dagar* efter det handräckning gavs eller, där förrettningen inom den tid överklagats, inom lika tid efter det överexekutors beslut meddelades, äge köparen hos utmätningssmannen lyfta det belopp, som *efter ty i 13 § andra stycket sägs*, må hava blivit hos denne nedsatt.

15 §.

Vid förrättning för verkställighet av dom, varigenom köparen förpliktats utgiva gods, som blivit försålt genom avbetalningsköp, skall, där ej i domen annorlunda förordnats, i fråga om värdering av godset gälla vad i 13 § första stycket är stadgat.

Är någon missnöjd med det värde, som satts å godset, stånde honom fritt att instämma sin talan till domstol.

16 §.

Jämte de stadganden, som i 10—15 §§ finnas meddelade, skola i fråga om förrättning, som där avses, utsköpningslagens föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

(Föreslagen lydelse.)

14 §.

Är köparen eller säljaren missnöjd med värdering eller annan åtgärd, som vid handräckningen vidtagits, vare honom ej förment att efter stämning å den andre utföra sin talan vid domstol. Visar ej säljaren, att han instämt sådan talan inom *en månad* efter det handräckning gavs eller, där förrättningen inom den tid överklagats inom lika tid efter det överexekutors beslut meddelades, äge köparen hos utmätningssmannen lyfta det belopp, som *enligt 5 § första stycket* må hava blivit hos denne nedsatt.

15 §.

Bestämmelserna i 11 § andra stycket och 12 § skola äga motsvarande tillämpning beträffande förrättning för verkställighet av dom, varigenom köparen förpliktats utgiva gods, som blivit försålt genom avbetalningsköp.

Vid förrättning, som i första stycket avses, skall, där ej i domen annorlunda förordnats, i fråga om värdering av godset gälla vad i 13 § är stadgat. *Beträffande talan mot utmätningssmannens värdering skola bestämmelserna i 14 § andra stycket äga motsvarande tillämpning.*

16 §.

Jämte de stadganden, som i 10—15 §§ finnas meddelade, skola i fråga om förrättning, som där avses, utsköpningslagens föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse. *Har säljaren medgivit uppskov med sökt förrättning och har på grund därav verkställighet ej skett, då tre måna-*

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

der förflutit från dagen för ansökningen, vare ansökningen förfallen.

För fordran på grund av avbetalningsköp må det gods köpet avser icke tagas i mät. För belopp, som täckes av godsets värde, beräknat på sätt i 3 § sägs, må ej heller annan egendom utmätas, såframt utmätningen skulle lända till avsevärt men för köparen.

17 §.

Har köparen, i avtalet eller sedermera, för den händelse han framdeles skulle komma att åsidosätta sina förpliktelser, avstått från någon rätt eller förmån, som honom enligt här ovan givna stadganden tillkommer, skola dessa ändock lända till efterrättelse.

Avtal om — — — — — utan verkan.

17 §.

Har köparen på förhand avstått från någon rätt eller förmån, som honom enligt här ovan givna stadganden tillkommer, skola dessa ändock lända till efterrättelse.

18 §.

Vill säljaren bevara sin rätt att taga godset åter från köparen, skall han inom tre år från den i avtalet bestämda förfallotiden för sista posten väcka talan om att få godset tillbaka. Avtal om längre tid vare utan verkan.

19 §.

Finnes någon som yrkesmässigt säljer gods på avbetalning bedriva verksamheten i strid mot vad gott affärsskick emot köpare skäligen kräver, äge domstol på talan av allmän åklagare vid vite förbjuda säljaren att under viss tid, högst fem år, sälja gods på avbetalning.

Utdömt vite tillfaller kronan.

Denna lag träder i kraft den
 Å avbetalningsköp, som slutits före nämnda dag, skall dock, i den mån ej annat följer av vad här nedan sägs, nya lagen icke äga tillämpning.

Vad 8 § tredje stycket nya lagen innehåller om jämkning eller åsidosättande av villkor vid avbetalningsköp skall lända till efterrättelse jämväl i fråga om köp, som ingåtts före

(Gällande lydelse.)

(Föreslagen lydelse.)

lagens ikraftträdande, där sådant villkor göres gällande först efter ikraftträdandet.

Bestämmelserna i 12 § ävensom 15 § första stycket nya lagen i vad det innehåller hänvisning till nämnda lagrum skola, i fråga om förrättning som sökes efter nya lagens ikraftträdande, äga tillämpning, där avbetalningspriset icke överstiger tre tusen kronor.

Stadgandet i 16 § första stycket nya lagen skall gälla, där av säljaren medgivet uppskov med sökt förrättning består vid tiden för lagens ikraftträdande; dock skall i stadgandet angiven tid av tre månader räknas från dagen för ikraftträdandet.

I 18 § nya lagen givna bestämmelser skola äga tillämpning jämväl å avbetalningsköp, som slutits före lagens ikraftträdande; dock att angiven tid för talans väckande, i fall där den i avtalet bestämda förfallotiden för sista posten inträtt före dagen för ikraftträdandet, skall räknas från sagda dag.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 62 § utsökningslagen.

Härigenom förordnas, att 62 § utsökningslagen¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

62 §.

Av gäldenärs — — — med lösören.

Häftar på — — — övriga tillgångar.

Hurusom med — — — nämnda lag.

Vid utmätning för fordran på grund av avbetalningsköp skola föreskrifterna i 16 § andra stycket lagen om avbetalningsköp iakttagas.

Denna lag träder i kraft den

¹ Senaste lydelse se SFS 1928: 164.

Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 14 oktober 1952.

Närvarande:

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGREN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 25 september 1952 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 20 augusti 1952, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp;
- 2) lag om ändring i utskökningslagen; och
- 3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet, hovrättsassessor S. Dennemark.

Förslagen föranledde följande yttranden.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om avbetalningsköp.

1 §.

Lagrådet:

Uttrycket »post» tages i lagförslaget liksom i gällande lag i en betydelse, som näppeligen i allo täckes av allmänt språkbruk. Enligt vad i remissprotokollet framhålles omfattar uttrycket ej avbetalningstillägg i form av löpande ränta och ej heller belopp, som köparen vid sidan av den egentliga köpesumman kan ha att betala i ersättning för säljarens utgifter för försäkring av godset. Detta må visserligen kunna utläsas ur den remitterade lagtexten men framgår knappast med tillräcklig tydlighet förrän i 4 §, medan betydelsen av uttrycket är av vikt redan för 2 §. Lagtexten skulle bli mera lättläst, om uttryckets innebörd angäves i förevarande paragraf. Lagrådet vill därför förorda, att till paragrafens tredje stycke fogas en ny punkt av innehåll att med post icke avses sådan ränta eller gottgörelse för försäkringspremie, som köparen skall särskilt utgiva.

2 § första stycket.

Lagrådet:

Enligt remissprotokollet skall möjlighet att återtaga godset föreligga, då det förfallna oguldna beloppet består av en avbetalningspost samt ett räntebelopp eller en försäkringspremie, vilka sammanlagt uppgå till en tiondel av avbetalningspriset. Den föreslagna lagtexten måste dock närmast läsas så, att godset får återtagas även om icke någon avbetalningspost skulle ingå i det förfallna beloppet. I sådant fall lär det i praktiken knappast förekomma att beloppet, som då består av endast ränta, ersättning för försäkringspremier eller dylikt, uppgår till en tiondel av avbetalningspriset, men om så likväl skulle vara förhållandet, synes det icke vara oskäligt att säljaren får göra påföljden gällande. Det nu sagda torde icke böra inverka på 1/20-regeln, som förutsätter att minst två egentliga avbetalningsposter skola vara förfallna och utestå oguldna.

Innehållet i detta stycke skulle bliva lättare tillgängligt, om den inledande satsen fullständigades så att det däri hette, att köparen underlåter att i rätt tid erlagga förfallen post eller eljest fullgöra sin betalningsskyldighet.

2 § andra stycket.

Justitieråden Nissen, Hellquist och Karlgren:

Andra stycket i 2 § avser det fall att köparen, ehuru efter den enligt första stycket medgivna fristens utgång, betalar förfallet belopp jämte ränta och kostnader. Under vissa förutsättningar skall säljaren då icke få göra gällande de i första stycket åsyftade påföljderna.

En av förutsättningarna är att dröjsmålet beror på att köparen av särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter. En lagbestämmelse till köparens skydd i dylika fall synes vara önskvärd. Bestämmelsen bör emellertid avfattas så, att den blir tillämplig endast då det skulle framstå såsom oskäligt hårt mot köparen att påföljderna göras gällande. Detta torde icke alltid vara fallet, om köparen utan skäl försummat att betala på förfalldagen och först senare råkat i svårigheter som orsakat ytterligare dröjsmål med betalningen. Åtminstone om svårigheterna inträffat före fjortondagarsfristens utgång, skulle den föreslagna lagtexten möjligen kunna föranleda uppfattningen, att köparen alltid kan före godsets återtagande, eller innan huvudförhandling hålles, betala med den verkan att han blir fri från påföljderna. Bestämmelsen är i detta hänseende oklar, och det kan befaras att den i tillämpningen skulle få alltför stor räckvidd. Det må anmärkas att enligt utredningen bestämmelsen har samma innebörd som motsvarande stadgande i det norska förslaget. Det senare fordrar för sin tillämpning, att det skulle »virke urimelig» att under föreliggande omständigheter göra gällande ifrågavarande påföljder, en avfattning som förefaller åsyfta en tämligen snäv tillämpning. En omredigering till närmare överensstämmelse med det norska förslaget synes ur flera synpunkter vara att förorda. Stadgandet skulle härigenom till sin konstruktion även komma att ansluta sig till det besluktade stadgandet i 8 § tredje stycket i förslaget

liksom till 2 § andra stycket i dess nu gällande lydelse. Ordet »urimelig» i det norska förslaget torde böra ersättas med »uppenbart obilligt» eller likvärdigt uttryck.

För att köparen skall kunna hindra att påföljderna göras gällande fordras enligt andra punkten i andra stycket, att betalningen erlägges senast innan godset återtagits eller, om säljaren väckt talan vid domstol, innan målet företagits till huvudförhandling. Grunden till det angivna undantaget från regeln att betalning skall erläggas innan godset återtagits är enligt remissprotokollet en önskan att undvika att motsättning skulle kunna uppstå mellan lag och domstols dom. Det angivna syftemålet torde dock endast ofullständigt vinnas genom det föreslagna stadgandet. Det må erinras att icke alla mål gå till huvudförhandling, i det att i vissa fall treskodom kan meddelas under förberedelsen. Vidare har hänsyn icke tagits till möjligheten att i lagsökningsväg få köparen ålagd betalningsskyldighet; utslag i lagsökningsmål torde, sedan tiden för anställande av återvinningstalan utgått, i nu förevarande hänseende kunna likställas med domstols dom. Stadgandet hade därför bort erhålla en lydelse, som tagit sikte även på dessa fall. Emellertid torde det kunna ifrågasättas om stadgandet över huvud är tillräckligt motiverat. Härutinnan kunna vi ansluta oss till vad Svea hovrätt anfört i sitt yttrande över betänkandet. Dessutom må framhållas att för det visserligen icke fullt likartade fall som avses i 6 §, nämligen att köparen hindrar godsets återtagande genom att på en gång betala vad säljaren enligt 4 § har att fordra, någon motsvarande bestämmelse ej finnes i gällande lag och ej heller nu föreslagits. Jämväl på grund av reglerna i 7 § och i 15 § jämförd med 11 § andra stycket kan det förekomma, att domstols dom icke kan verkställas enligt sitt innehåll. Det här behandlade undantaget från regeln i andra punkten av andra stycket, att betalningen skall ske senast innan godset återtagits, torde alltså icke böra bibehållas. Nämda regel lär kunna infogas i styckets första punkt.

På grund av vad sålunda anförts hemställa vi, att åt förevarande stycke gives den lydelse, att därest köparen efter utgången av den i första stycket angivna fristen men innan godset återtages erlägger belopp, som ej gäldats i rätt tid, jämte ränta samt ersätter kostnader, som säljaren måst vidkännas i anledning av dröjsmålet, säljaren ej må göra gällande påföljd, som i första stycket sägs, om dröjsmålet berott på att köparen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller av annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter och det med hänsyn därtill skulle vara uppenbart obilligt att påföljden vinner tillämpning.

Regeringsrådet Eckerberg:

Tvekan synes kunna råda huruvida 2 § andra stycket är tillämpligt även då det som orsakat köparens betalningssvårigheter inträffat först efter förfallodagen. Denna tvekan hänför sig till innebörden av ordet »dröjsmålet», vilket alltefter de olika sammanhang vari det förekommer kan ha en något skiftande betydelse. Här gäller det att avgöra, om ordet åsyftar det i

inledningen till första stycket angivna faktum att köparen underlåtit att (underförstått: i rätt tid) fullgöra sin betalningsskyldighet eller det i fortsättningen av samma stycke angivna förhållandet att köparens underlåtenhet avser belopp, som utestår oguldt minst fjorton dagar utöver förfallodagen. I senare fallet skulle begreppet dröjsmål ha en något annorlunda innebörd än det torde ha i den med lagen om avbetalningsköp nära besläktade lagen om köp och byte av lös egendom. I sistnämnda lag lärers nämligen med dröjsmål åtminstone i första hand avses att säljaren eller köparen icke i rätt tid fullgjort en honom åliggande förpliktelse. Emellertid synes av vad som anföres å s. 33 i betänkandet — t. ex. uttrycket »en köpare, som råkat i dröjsmål till följd av oförvållade betalningssvårigheter» — framgå, att ordet »dröjsmålet» avsetts jämväl i det remitterade förslaget ha sist angivna innebörd och således endast åsyfta det i början av första stycket angivna faktum att köparen underlåtit att i rätt tid fullgöra sin betalningsskyldighet. Framhållas må tillika, att anstånd enligt 12 § med verkställighet av handräckning, som sökts på grund av dröjsmål med betalningen, enligt remissprotokollet förutsattes kunna medgivas endast om betalningsförsummelsen har sin grund i att köparen av särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter. Även i övrigt tala starka skäl för att den sist angivna tolkningen av ordet »dröjsmålet» är riktig. Köparens underlåtenhet att betala å avtalad förfallodag innebär nämligen alltid ett dröjsmål (en betalningsförsummelse), eftersom den i 2 § första stycket i visst hänseende medgivna fjortondagarsfristen icke medför något framflyttande av förfallotiden. Man kan vidare knappast förutsätta, att »dröjsmålet» avser någon mer kvalificerad betalningsförsummelse än som täckes av de i 2 § andra stycket jämväl förekommande orden »det belopp, som ej guldits i rätt tid». Slutligen må framhållas, att därest med »dröjsmålet» skulle åsyftas att köparen icke betalat senast fjorton dagar från förfallodagen, det ej vore erforderligt att, som skett, uttryckligen göra stycket tillämpligt för det fall att fjortondagarsfristen utgått samt att dröjsmålet då icke gärna kan antagas bero på något som inträffat under dröjsmålet.

Med hänsyn till det anförda, och då det även sakligt sett synes följdriktigast att köparen icke bör få med civilrättslig verkan till sitt fredande mot avtalade påföljder åberopa betalningssvårigheter orsakade av något som inträffat sedan skulden förfallit till betalning (jfr NJA II 1945 s. 647) och kanske t. o. m. sedan säljaren enligt första stycket förvärvat en civilrättslig befogenhet att göra påföljderna gällande, torde andra stycket böra anses tillämpligt endast därest köparen redan å förfallodagen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller av annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld befunnit sig i betalningssvårigheter. Med en sådan tolkning av stycket torde detta icke kunna anses ha för stor räckvidd och därför ej heller behöva kompletteras så, att tillämpningen av detsamma göres beroende av utfallet av en i viss mån skönsmässig bedömning.

I likhet med lagrådets övriga ledamöter anser jag det av dem behandlade undantaget från regeln i andra punkten av andra stycket, att betalningen

skall ske senast innan godset återtagits, icke böra bibehållas. Nämnda regel torde kunna infogas i styckets första punkt, därvid denna lämpligen bör så omformuleras, att vad som sägs rörande betalningen kommer närmast efter ordet »betalningssvårigheter» och inledes med orden »men erlägger han innan godset återtages».

4 §.

Justitieråden Hellquist och Karlgren:

Därest 8 § ändras på sätt vi här nedan komma att hemställa, bör punkt 5 i första stycket av förevarande paragraf utgå.

8 §.

Justitieråden Hellquist och Karlgren:

Från det enligt denna paragraf föreslagna principiella ogiltigförklarandet av s. k. kopplingsförbehåll och avräkningsförbehåll göras de praktiskt betydelsefulla undantagen, att sådana förbehåll alltjämt skola gälla i fråga om ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset. Undantagsregeln är föranledd av hänsyn till de speciella förhållandena inom avbetalningshandeln med motorfordon. Förbehållen skulle, har man hävdad, gagna icke blott säljarna utan även köparna, i det att en köpare som icke förmår kontant betala reparation av bilen måhända ej kan utverka sig dylik reparation, om säljaren ej äger kopplings- eller avräkningsrätt beträffande kostnaden.

Det är tydligt att ett kopplingsförbehåll innebär en sådan utvidgning av äganderättsförbehållet som kan, även om den begränsas till fordringar för reparation och liknande, medföra en avsevärd belastning för köparen. De tungt vägande skäl, som anförts för att kopplingsförbehåll i allmänhet böra anses ogiltiga och som redovisats av utredningen (s. 45 i betänkandet), göra sig med styrka gällande även här. I remissyttranden från sammanslutningar, vilka äga stor praktisk erfarenhet på området, har ock understrukits, huru som kopplingsrätten i föreliggande fall är ägnad att utnyttjas till skada för ekonomiskt svagt ställda köpare — bl. a. just sådana kapitalsvaga trafikutövare som undantagsregeln närmast har i sikte — t. o. m. så att köparna komma i mer eller mindre fullständigt beroende av säljarna. Särskilt betänkligt är detta vid det förhållandet att — om man bortser från det väl endast i extrema fall ingripande stadgandet i 8 § tredje stycket — avtalsfrihet skulle råda i förevarande hänseende. En köpare skulle sålunda, enligt vad departementschefen anført, beträffande reparationskostnaden icke tillgodonjuta det skydd, som enligt 2 § första stycket eljest tillförsäkras avbetalningsköpare. Bland annat kan kopplingsförbehållets giltighet leda till stötande konsekvenser, när för köparen resterar blott en ringa del av köpeskillingen för bilen (jfr landsorganisationens remissyttrande).

Även i övrigt kunna resas invändningar mot den föreslagna regleringen. Man kan fråga sig varför just säljaren i motsats till andra företagare, som verkställa bilreparationer, skall erhålla den speciella säkerhets- och förmåns-

rätt — framför köparens borgenärer och övriga tredje män — som äganderättsförbehållet inefattar. Sambandet mellan bilförsäljningen och reparationen kan, i synnerhet när denna sker vid en långt senare tidpunkt, vara ganska lösligt. Än vidare torde vara tvivelaktigt, om enbart hänsynen till kapitalsvaga bilköpare bör föranleda en så allmän och principiellt betydelsefull regel som den föreslagna.

Det vill under sådana förhållanden synas, att tillräckligt bärande skäl icke förebragts till stöd för en avvikelse från huvudregeln om att kopplingsförbehåll ej skola äga giltighet. Gentemot vad ovan anförts kan näppeligen det argumentet anses avgörande, att det för tillgodoseende av köparens intresse att få reparation utförd skulle vara av nöden att i den föreslagna ordningen gynna den säljare från vilken han tillhandlat sig bilen. Den omständigheten i och för sig, att en kontrahent genom att medkontrahenten i förhållande till honom erhåller en särskilt stark rättslig ställning kan förskaffa sig en kredit som det eljest skulle vara svårt för honom att ernå, brukar icke anses vara tillfyllestgörande grund för att medkontrahenten skall beredas en dylik förmånlig ställning. Frågan huruvida en prioritetsrätt bör legalt erkännas eller ej synes böra bedömas med anläggande av ett vidsträcktare perspektiv. Det förefaller för övrigt ovisst, i vad mån ett även på denna punkt upprätthållet förbud mot kopplingsförbehåll verkligen skulle komma att minska säljarnas benägenhet att utföra reparationer. En säljare har ju i allmänhet intresse av att en avbetalningsaffär fullföljes. Om en köpare, som använder bilen i sin rörelse, behöver få den reparerad men icke har råd att betala reparationen kontant, kan säljaren mycket väl anse det förenligt med sitt intresse att utföra reparationen, ty eljest riskerar han att köparen, som förlorar inkomsten av bilen, icke kan fullgöra avbetalningarna. Genom att utföra reparationen sätter han köparen i stånd att fullfölja avtalet, och för att få ut betalning för reparationen står det ordinära utsökningsförfarandet till buds, i händelse betalningen skulle utebli. Hur säljarna i dylika situationer skulle komma att ställa sig beror naturligtvis på en mångfald faktorer av ekonomisk och personlig natur. Det synes icke utan praktisk erfarenhet under en längre tid kunna göras gällande, att de olägenheter för köparna, som otvivelaktigt äro förbundna med kopplingsrätten, skulle allmänt sett motsvaras av en fördel av ovan angiven art. Av stor vikt för frågans bedömande är bl. a., att man äger kännedom om i vilken utsträckning det förekommer att bilhandlare reparera bilar som de själva sålt. Härom lämnas i förarbetena icke någon upplysning.

De synpunkter som här anlagts rörande kopplingsrätten kunna i princip anses tillämpliga även beträffande säljarens rätt att förbehålla sig att vad köparen betalar i första hand avräknas på reparationskostnad. Genom denna avräkningsrätt erhåller säljaren, även om han ej tillika har kopplingsrätt, en högst betydande förmån. För köparen måste följderna av ett avräkningsförbehåll ofta vara betungande, ehuru de väl i regel för honom — liksom ur tredje mans synpunkt — få antagas bliva mindre menliga än verkningarna av ett kopplingsförbehåll.

Av det anförda framgår, att enligt vår mening i allt fall förbudet mot kopplingsförbehåll bör göras undantagslöst. Även förslaget om avräkningsförbehållets giltighet i vad angår reparationsfordran m. m. synes ingiva sådana betänkligheter att vi icke anse oss kunna tillstyrka detsamma. Enligt denna ståndpunkt skulle stadgandet, såvitt gäller kopplingsförbudet, bringas i överensstämmelse med de danska och norska förslagen.

Vi hemställa alltså, att undantagsbestämmelsen i första stycket av 8 § ävensom andra stycket i paragrafen få utgå.

Justitierådet Nissen och regeringsrådet Eckerberg:

Man torde kunna utgå från att tredje stycket i förevarande paragraf skall så läsas, att det kan bliva tillämpligt jämväl å förbehåll, som i de två föregående styckena sägs, såvitt förbehållen avse ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å det försålda godset. Det saknas anledning varför dylika förbehåll, som ej äro verkningsslösa enligt de båda första styckena, icke i stället skulle träffas av regeln i tredje stycket.

10 §.

Lagrådet:

I förevarande paragraf uppställas vissa formella betingelser för att säljaren skall erhålla handräckning för godsets återtagande; bland annat fordras företeende av en köpehandling, som uppfyller en del angivna minimikrav. Stadgandet utesluter emellertid uppenbarligen icke, att säljaren må vara nödsakad att förete andra handlingar, såsom en å köpeskillingen eller del därav utfärdad förskrivning, till bestyrkande av att de materiella förutsättningarna för hans rätt att med åberopande av köparens kontraktsbrott återbekomma godset föreligga. Det kan nämligen av skäl, som icke framgå av lagen om avbetalningsköp utan följa av allmänna rättsgrundsatser, gälla ytterligare villkor för utövande av den säljarens hävningsrätt varom här är fråga. I enlighet härmed är än vidare möjligt, att säljaren med stöd av allmänna rättsgrundsatser — eller kanske med hänsyn till vad mellan kontrahenterna särskilt överenskommits — över huvud saknar en på köparens kontraktsbrott grundad materiell rätt att återfordra godset, trots att köparen ej kan stödja ett påstående att så förhåller sig på någon bestämmelse i nämnda lag. Frågan härom kan för övrigt icke alltid lösas i handräckningsärendet utan måste understundom i vederbörlig ordning hänskjutas till domstols prövning. Köparen gör t. ex. under hänvisning till ett oskäligt högt pris för godset jämte andra omständigheter sannolikt, att köpet enligt allmänna avtalsrättsliga regler icke är för honom bindande (jfr yttranden av utredningen dels s. 51 f. dels i anslutning till 11 § tredje stycket s. 48 i betänkandet).

Vad nu anmärkts om att lagen om avbetalningsköp icke uttömmande reglerar de betingelser, som gälla beträffande säljarens rätt att återfå godset, har särskild betydelse för det i ett remissyttrande berörda fallet att å köpeskillingen utställts en eller flera växlar, som av köparen accepterats. Har

säljaren påfordrat handräckning under återopande av att köparen icke erlagt betalning för poster som med växlarna avses, måste det merendels utgöra ett villkor för säljarens rätt att återtaga godset, att han företer dessa växlar. Försåvitt man nämligen vid uppgörelsen enligt 4 § skall tillgodoräkna säljaren de skuldbelopp, till vilka växlarna hänföra sig, och beloppen falla inom det värde, vartill godset uppskattas vid återtagandet, har köparen — när han med godsets återställande skall anses ha gottgjort säljaren för den del av dennes köpeskillingsfordran som täckes av sagda värde — i princip anspråk på att genom växlarnas återfående eller anteckning å desamma för framtiden befrias från sitt växelansvar. Köparen måste här, på sätt under remissbehandlingen anförts, skyddas mot risken att både få godset återtaget och ändå krävas på växlar, som kommit i godtroende tredje mans hand. Kan likvisst säljaren ställa betryggande säkerhet för att han själv kommer att infria växlarna i köparens ställe eller att denne annorledes skyddas mot förlust på grund av sitt växelansvar, torde läget böra bedömas på samma sätt som om växlarna vid handräckningen presenterats. Huruvida även utan ställande av dylik säkerhet hindret för handräckning kan anses bortfalla, därest köparens insolvens är så uppenbar att man icke har att räkna med annat än att säljaren kommer att själv få infria växlarna, är ett spörsmål som här må lämnas öppet.

Det sagda äger i princip tillämpning jämväl för det fall att köparen, som å en del av köpeskillingen utfärdat växlar, brustit i sin betalningsskyldighet beträffande *andra* poster än sådana som åsyftas med växlarna och säljaren under återopande av denna betalningsförsummelse kräver att få godset tillbaka. Risken för köparen att framdeles nödgas infria sina växelförbindelser måste även här beaktas, i den mån det belopp som tillgodoräknas köparen för godsets värde överstiger beloppet av nämnda andra oguldna poster och således täcker även en större eller mindre del av växelskulden. Det åligger förty säljaren i vad angår nu avsedda del av köparens växelskuld att befria denne från hans växelansvar, för vilket ändamål ifrågavarande växel eller växlar måste företes i handräckningsärendet. I överensstämmelse med vad förut anförts synes emellertid säljaren genom att prestera säkerhet kunna undanröja det hinder för handräckning som eljest föreligger. Ett exempel må förtydliga det nu anförda. En lastbil har sålts genom avbetalningsköp för ett pris av 40 000 kronor. Å köpeskillingen restera, efter reduktion enligt 4 §, dels poster, för vilka växlar utställt, till ett belopp av 10 000 kronor dels andra poster uppgående till 20 000 kronor. Bilens värde vid återtagandet uppskattas till 25 000 kronor. Under återopande av betalningsförsummelse beträffande posterna å 20 000 kronor kräver säljaren att få godset tillbaka. En förutsättning för att denna rätt skall tillerkännas säljaren måste — därest han ej tillhandahåller sådan säkerhet som förut nämnts — vara att köparen, genom att växeln eller växlarna återställas eller nedskrivs, blir befriad från sitt ansvar för den del av växelskulden, som motsvarar skillnaden mellan å ena sidan det till 25 000 kronor upptagna värdet å bilen och å andra sidan ifrågavarande poster å 20 000 kronor, eller således 5 000

kronor. Skulle åter i det valda exemplet godsets värde uppskattas till allenast 15 000 kronor, har köparen, som genom godsets återställande icke förnöjt säljaren ens med beloppet av de poster som ej avses med växlarna, intet anspråk på att befrias från någon del av sitt växelansvar.

Då allmänna rättsgrundsatser torde ge tillräcklig vägledning för bedömande av hithörande spörsmål, synes ett fullständigande av lagtexten i förevarande hänseende icke vara erforderligt.

Justitieråden Hellquist och Karlgren:

Därest av oss föreslagen ändring i 8 § vidtages, bör i förevarande paragraf hänvisningen till 4 § första stycket 5) utgå.

12 §.

Lagrådet:

I första punkten av förevarande paragraf avses, enligt vad remissprotokollet utvisar, att dröjsmålet skall bero på köparens betalningssvårigheter. Punkten synes böra undergå sådan jämkning att detta sammanhang mellan betalningssvårigheterna och dröjsmålet kommer till uttryck.

För att av andra punkten i paragrafen skall tydligt framgå att, såsom avsett är, den sammanlagda anståndstiden icke får överskrida sex månader, räknat från dagen för ansökningen om handräckning, hemställer lagrådet att det i punkten får heta, att där synnerliga skäl därtill äro, må anstånd ånyo medgivas intill sex månader från nämnda dag.

15 §.

Lagrådet:

Enligt första stycket i denna paragraf, jämfört med 12 §, kan verkställighet av dom, varigenom köparen förpliktats utgiva godset, av utmätningsmannen uppskjutas sammanlagt högst sex månader från ansökan om verkställighet. Uppskovet har uppenbarligen samma syfte som anstånd med handräckning enligt 12 §. I betänkandet har (s. 33) som motivering för 2 § andra stycket bl. a. framhållits, att möjligheten till sådant anstånd ej sålän skulle bliva av föga värde, om det stode säljaren fritt att så snart anståndstiden gått till ända påkalla tillämpning av förbehåll om rätt att återtaga godset. Har domstol efter huvudförhandling förpliktat köparen att utgiva godset, skulle enligt 2 § andra stycket andra punkten i förslaget köparen icke genom betalning enligt första punkten i samma stycke kunna upphäva verkan av domen. Ett anstånd med verkställighet av denna skulle därför ofta vara köparen till ringa nytta. Vad sist sagts gäller dock icke därest, såsom lagrådet vid behandlingen av 2 § andra stycket förordat, den omständigheten att betalning ej skett innan målet företagits till huvudförhandling kommer att sakna betydelse.

I remissprotokollet har departementschefen under 12 § understrukit utredningens uttalande, att vid prövning av frågan om och i vad mån anstånd med verkställigheten av sökt handräckning skall beviljas tillbörlig hänsyn

skall tagas till att köparen redan före ansökningens ingivande fått åtnjuta visst anstånd. Lagrådet förutsätter att, då fråga är om anstånd med verkställighet av domstols dom, hänsyn även tages till det anstånd som köparen — låt vara icke med säljarens goda minne — åtnjutit under tiden från det talan väcktes till dess domen meddelades.

Övriga lagförslag.

Lagrådet:

Dessa förslag lämnas utan erinran.

Ur protokollet:

Olle Lundberg.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 oktober 1952.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 14 oktober 1952 avgivna utlåtande över de den 20 augusti 1952 till lagrådet remitterade förslagen till

- 1) lag angående ändring i lagen den 11 juni 1915 (nr 219) om avbetalningsköp;
- 2) lag om ändring i utsökningslagen; och
- 3) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1916 (nr 312) angående ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande anför föredraganden följande.

Med anledning av vad lagrådet anfört vid 1 § i förslaget till lag om ändring i lagen om avbetalningsköp torde till paragrafens tredje stycke böra fogas en ny punkt av innehåll att med post icke avses sådan ränta eller gottgörelse för försäkringspremie, som köparen skall särskilt utgiva. I förtydligande syfte torde vidare den inledande satsen i 2 § första stycket i samma förslag böra fullständigas i anslutning till lagrådets hemställan.

Vad beträffar 2 § andra stycket avser det däri upptagna stadgandet det fall att köparen, ehuru efter den i första stycket medgivna fjortondagarsfristens utgång, betalar förfallet belopp jämte ränta och kostnader. Under förutsättning att dröjsmålet med betalningen berott på att köparen till följd av sjukdom eller arbetslöshet eller av annan särskild orsak huvudsakligen utan egen skuld råkat i betalningssvårigheter, skall säljaren då icke få göra gällande de i första stycket åsyftade påföljderna. För att köparen skall kunna hindra att påföljderna görs gällande fordras dock enligt andra punkten i andra stycket, att betalningen erlægges senast innan godset återtagits eller, om säljaren väckt talan vid domstol, innan målet företagits till huvudförhandling.

Lagrådet har icke i princip haft något att erinra mot det sålunda föreslagna stadgandet. Kritik har emellertid i några hänseenden riktats mot den närmare utformningen av regeln, därvid dock delade meningar yppat sig inom lagrådet.

Den första frågan som i detta sammanhang tarvar ett klarläggande är innebörden av ordet »dröjsmålet» i 2 § andra stycket. En av lagrådets ledamöter har hävdadt, att med detta ord avsåges köparens underlåtenhet att i rätt tid erlægga förfallet belopp. Sjukdomsfall eller annan därmed jämställd händelse, som inträffade under fjortondagarsfristens lopp, fölle därför enligt denne ledamots mening icke in under stadgandet, och än mindre vore så förhållandet med sjukdomsfall etc. som inträffade efter utgången av nämnda frist men innan säljaren aktualiserat frågan om godsets återtagande. I anledning härav må till en början framhållas att det av 11 § första stycket måste anses framgå, att med ordet »dröjsmålet» i 2 § andra stycket avses det förhållandet att betalningsskyldigheten åtminstone icke fullgjorts före fjortondagarsfristens utgång. Det heter nämligen i 11 § första stycket, att handräckning må beviljas endast där utmätningsmannen finner uppenbart, att sådant dröjsmål föreligger med betalningen som i 2 § första stycket sägs. Av den bestämda formen »dröjsmålet» i 2 § andra stycket framgår, att detta ord icke kan ha en snävare innebörd i sistnämnda stycke än i första stycket. Helt allmänt må vidare anmärkas att under det i lagtext använda uttrycket »dröjsmål» regelmässigt torde inbegripas även det fall att prestationen visserligen fullgjorts ehuru senare än som rätteligen skolat ske. Att ordet dröjsmål har denna betydelse och alltså täcker hela den tidrymd, under vilken en prestationsskyldighet — t. ex. en betalningsskyldighet — ej fullgöres, framgår av olika lagrum i köplagen, bl. a. 30, 33 och 38 §§.

Med hänsyn till vad nu anförts får uttrycket »dröjsmålet» i 2 § andra stycket helt enkelt anses avse det förhållandet att köparen ej fullgjort sin betalningsskyldighet vid den tidpunkt då frågan om godsets återtagande efter fjortondagarsfristens utgång aktualiseras. Att den händelse som föranlett betalningssvårigheterna inträffat först under fjortondagarsfristens lopp eller rentav efter dess utgång skulle med denna tolkning icke hindra att köparen ägde före godsets återtagande belala med den verkan att han bleve fri från följderna. Såsom under lagrådsbehandlingen framhållits torde emellertid stadgandet härigenom i vissa situationer kunna verka obilligt gentemot säljaren. Det torde därför böra lämnas utrymme för en viss skönsmåässig bedömning av det enskilda fallet. Väl är det sant, att en sådan bedömning understundom kan erbjuda svårigheter, men i praktiken lär det nog oftast stå ganska klart, om ett sjukdomsfall etc. bör i detta hänseende räknas köparen till godo eller ej. Jag är därför i princip beredd att tillstyrka det ändringsförslag, som med den norska lagtexten såsom förebild framlagts av tre lagrådsledamöter. Jag anser dock den av dem föreslagna formuleringen »uppenbart obilligt» vara alltför hård och vill för egen del förorda, att ordet »uppenbart» får utgå.

I anledning av vad under lagrådsbehandlingen vidare anförts beträffande

2 § andra stycket torde — i enlighet med samtliga lagrådsledamöters hemställan — den i styckets andra punkt uppställda undantagsregeln om betalning före huvudförhandlingen icke böra bibehållas.

Två av lagrådets ledamöter har på anförda skäl hemställt, att s. k. kopplingsförbehåll och avräkningsförbehåll städse måtte förklaras ogiltiga och att följaktligen undantagsbestämmelsen i första stycket av 8 § ävensom i paragrafens andra stycke — vilken avser ersättning för reparation eller annan åtgärd med avseende å godset — finge utgå.

Såsom redan i remissprotokollet framhållits har jag själv varit i viss mån tveksam om lämpligheten av att uppställa något undantag från förbudet mot kopplings- och avräkningsförbehåll. Efter en avvägning mellan olika intressen och synpunkter kom jag dock slutligen till det resultatet, att den av utredningen föreslagna undantagsbestämmelsen borde godtagas. De två lagrådsledamöternas yttrande har icke föranlett mig att ändra ståndpunkt i denna fråga. I anledning av att i yttrandet efterlysts en uppgift om den utsträckning i vilken det förekommer att bilhandlare reparerar bilar som de själva sålt, får jag nämna att, enligt vad jag inhämtat från Sveriges automobilhandlareförbund, omkring en tredjedel av samtliga bilreparationer i landet torde avse reparationer, som bilhandlare utför på bilar vilka de själva en gång sålt. Med hänsyn härtill är det uppenbart, att det av mig förordade undantaget från förbudet mot kopplings- och avräkningsförbehåll har stor praktisk betydelse. När de båda lagrådsledamöterna påpekar, att det ordinarie utskökningsförfarandet ju alltid står till säljaren-reparatörens förfogande och därvid tydligen underförstår att detta i regel kan antagas vara i huvudsak tillfyllest ur säljarens synpunkt, torde de ej tillräckligt ha beaktat, att undantaget från förbudet mot kopplingsförbehåll i främsta rummet är dikterat av säljarens intresse att ej behöva konkurrera med köparens övriga, måhända förmånsberättigade borgenärer. Det är med andra ord den tänkbara konfliktsituationen i förhållande till tredje man och icke till köparen, som främst motiverar säljarens intresse av att godset skall få utgöra säkerhet även för reparationskostnaden. Mot de båda lagrådsledamöternas förslag talar vidare att detta skulle medföra att jämväl 4 § första stycket punkt 5 måste slopas. Detta stadgande innebär, att därest kopplings- eller avräkningsförbehåll skett och fråga uppkommer om godsets återtagande, säljaren vid den uppgörelse mellan kontrahenterna, som då skall äga rum, får tillgodoräkna sig jämväl reparationsfordringen. Jag har enligt remissprotokollet uttalat, att det icke syntes mer än rimligt att säljaren bereddes denna fördel med hänsyn till att köparen vid uppgörelsen skall räknas till godo godsets värde i reparerat skick. Detta uttalande vill jag ytterligare understryka under framhållande av att säljaren enligt gängse uppfattning icke är berättigad att i ett handräknings- eller annat verkställighetsärende ens kvittningsvis göra gällande en icke domfäst och exigibel fordran på köparen (jfr NJA 1925 s. 258). Om de båda lagrådsledamöternas hemställan bifölles, skulle följderna alltså kunna bli, att säljaren icke ägde återta en av honom själv reparerad bil med mindre han till den insolvente köparen betalade

eller hos utmätningssmannen nedsatte ett belopp, som åtminstone till en del motsvarade den reparationskostnad han själv har att fordra av köparen. Ett dylikt resultat synes ej rimligt. Ett bifall till de båda lagrådsledamöternas hemställan att i reparationsfallen upprätthålla förbudet icke blott mot kopplingsförbehåll utan även mot avräkningsförbehåll skulle för övrigt leda till att den svenska lagstiftningen på denna punkt komme att inta en särställning i Norden. Slutligen må framhållas att man icke torde böra överdriva riskerna att bilsäljarna i praktiken kommer att missbruka rätten till kopplings- och avräkningsförbehåll beträffande reparationskostnader o. d. Frånsett säljarens påtagliga intresse av att ej stjälpa köparens ekonomi kan i detta sammanhang även framhållas att, såsom lagrådets samtliga ledamöter utgått från, stadgandet i 8 § tredje stycket blir tillämpligt med avseende å dylikt förbehåll, om dess tillämpning i det särskilda fallet befinnes uppenbart stridande mot gott affärsskick eller eljest otillbörlig.

I fråga om 10 § kan jag instämma i de synpunkter lagrådet under denna paragraf anfört.

Vad lagrådet vid 12 § anfört torde böra beaktas.

Slutligen torde vissa redaktionella jämkningar böra företagas i de i remissprotokollet under 1) och 2) upptagna lagförslagen.

Föredraganden hemställer, att lagförslagen måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas 1953 års riksdag till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olle Hellberg.